

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENT, ÇEVRE VE YEREL YÖNETİM POLİTİKALARI BİLİM DALI

DİJİTAL DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE GENÇLERİN KENT HAKKI:
ÇANKAYA BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Nilüfer ERGİN

Ankara, 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENT, ÇEVRE VE YEREL YÖNETİM POLİTİKALARI BİLİM DALI

DİJİTAL DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE GENÇLERİN KENT HAKKI:
ÇANKAYA BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Nilüfer ERGİN

Danışman: Prof. Dr. Tayfun ÇINAR

Ankara, 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENT, ÇEVRE VE YEREL YÖNETİM POLİTİKALARI BİLİM DALI

DİJİTAL DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE GENÇLERİN KENT HAKKI:
ÇANKAYA BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Prof. Dr. Tayfun ÇINAR

Tez Danışmanı

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

- 1- Prof. Dr. Tayfun ÇINAR
- 2- Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN
- 3- Doç. Dr. Ozan ZENGİN

Tez Savunması Tarihi:

24.09.2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Prof. Dr. Tayfun ÇINAR danışmanlığında hazırladığım **“Dijital Dönüşüm Sürecinde Gençlerin Kent Hakkı: Çankaya Belediyesi Örneği (Ankara, 2024)”** adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

16/10/2024
Nilüfer ERGİN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
TABLO, GRAFİK VE ŞEKİL LİSTESİ.....	iv
KISALTMALAR	v
İTHAF	vi
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu ve Problemi	2
2. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri.....	3
3. Araştırmanın Önemi, Sınırlılıkları ve Kapsamı	4
1.DİJİTAL DÖNÜŞÜM, KENT GENÇLİĞİ VE KENT HAKKI KAVRAMLARI.	7
1.1 Dijital Dönüşümün Kavramsal Çerçevesi	7
1.1.1 Dijital Dönüşümün Amaçları.....	9
1.1.2 Dijital Dönüşümün Araçları	10
1.1.2.1 Büyük Veri	11
1.1.2.2 Bulut Bilişim	11
1.1.2.3 Veri Arşivleme.....	12
1.1.2.4 Yapay Zekâ.....	13
1.1.2.5 5G Ağları.....	13
1.1.2.6 Blok Zinciri.....	13
1.1.2.7 Nesnelerin İnterneti	14
1.1.3 Yerel Yönetimlerde Dijital Dönüşüm.....	15
1.1.4 Kentlerde Dijital Dönüşüm	16
1.1.4.1 Akıllı Kent Kavramı	17
1.1.4.2 Akıllı Kentin Bileşenleri	19
1.2 Kent Gençliği	23
1.2.1 Gençlik Kavramı.....	24
1.2.2 Kent Gençliği Kavramı	25
1.2.3 Dijital Dönüşüm ve Kent Gençliği İlişkisi	26
1.3 Kent Hakkı	28
1.3.1 Kent Hakkı Kavramının Ortaya Çıkışı.....	29
1.3.2 Bir İnsan Hakkı Olarak Kent Hakkı	32
1.3.3 Kent Teorisyenlerinin Gözünden Kent Hakkı	35
1.3.3.1 Henri Lefebvre	36
1.3.3.2 David Harvey	38
1.3.3.3 Peter Marcuse.....	40
1.3.3.4 Marc Purcell.....	42
1.3.3.5 Don Mitchell	44

1.3.4	Uluslararası Belgelerde Kent Hakkı	46
1.3.4.1	Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı.....	46
1.3.4.2	Avrupa Kentsel Şartı I.....	49
1.3.4.3	Avrupa Kentsel Şartı II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto	53
1.3.4.4	Avrupa Kentsel Şartı III: Dönüşümler Çağında Kentsel Yaşam	54
1.3.4.5	Dünya Sosyal Forumu-Kent Hakkı Deklarasyonu.....	58
1.3.4.6	Küresel Kent Hakkı Ağı.....	59
1.3.4.7	UNESCO-Birleşmiş Milletler Kent Politikaları ve Kent Hakkı Belgesi	60
1.3.5	Gençlerin Kent Hakkı Kavramı	63
2.	DİJİTAL DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE GENÇLERİN KENT HAKKI: KÜRESEL VE ULUSAL BOYUTLAR.....	67
2.1	Dünya’da Dijital Dönüşüm Sürecinde Gençlerin Kent Hakkı.....	67
2.1.1	Dünya’da Dijital Dönüşüm Süreci.....	68
2.1.2	Dünyada Akıllı Kent Uygulama ve Örnekleri.....	68
2.1.2.1	Singapur	71
2.1.2.2	Zürih	73
2.1.2.3	Amsterdam	73
2.1.2.4	Londra.....	74
2.1.2.5	Helsinki.....	77
2.1.2.6	Pekin.....	78
2.1.3	Dijital Dönüşüm Sürecinde Dünyada Gençlerin Kent Hakkı	79
2.1.4	Dünyada Gençlerin Kent Hakkı Mücadeleleri	80
2.1.4.1	15 Mayıs Eylemleri	81
2.1.4.2	Wall Street.....	82
2.2	Türkiye’de Dijital Dönüşüm Sürecinde Gençlerin Kent Hakkı.....	83
2.2.1.	Kalkınma Planları Çevresinde Dijital Dönüşüm.....	84
2.2.2	Yerel Yönetimlerde Dijital Dönüşüm	85
2.2.3	Yerel Yönetimlerde Dijital Dönüşüm Uygulamaları	86
2.2.3.1	MEBİS (Mezarlık Bilgi Sistemi).....	86
2.2.3.2	Çağrı Merkezi ve Müşteri İlişkileri Yönetimi Uygulamaları.....	86
2.2.3.3	Akıllı Kent Otomasyon Sistemi (AKOS)	87
2.2.3.4	E-Belediye Uygulaması	88
2.2.4	Akıllı Kent Uygulama ve Örnekleri	89
2.2.4.1	İstanbul	91
2.2.4.2	Bursa.....	93
2.2.4.3	Konya.....	95
2.3	Türkiye’de Kent Hakkı ve Kent Gençliği.....	97
2.3.1	Türkiye’nin Kentleşme Pratikleri	98

2.3.2 Türkiye’de Kent Hakkı	102
2.3.3 Türkiye’de Kent Hakkı Mücadeleleri.....	109
2.3.3.1 Gezi Parkı Eylemleri	110
2.3.3.2 1 Mayıs ve Gülsuyu-Gülensu Mahalleleri	111
2.3.3.3 Barınamıyoruz Hareketi.....	112
3. ÇANKAYA BELEDİYESİ’NDE GENÇLERİN KENT HAKKI: ARAŞTIRMA SONUÇLARI.....	115
3.1 Çankaya Belediyesine Dair Genel Bilgiler.....	115
3.1.1 Çankaya Belediyesi Kentleşme Süreci	115
3.1.2 Çankaya Belediyesi Demografik ve Yapısal Özellikleri	117
3.1.3 Çankaya Belediyesi Gençlik Politikaları	118
3.2 Yöntem	124
3.3 Bulgular	126
3.3.1 Çankaya Belediyesine Dair Bulgular.....	126
3.3.2 Çankaya Belediyesi İçin Gençlik Göstergeleri.....	132
3.3.2.1 Demografik Göstergeler	134
3.3.2.2 Durumsal Göstergeler	134
3.3.2.3 Dijital Dönüşüm Sürecine İlişkin Bulgular	139
3.3.3 Çankaya’da Gençlerin Kent Hakkına Sahip Olma Durumu	140
ÖNERİLER VE SONUÇ.....	147
KAYNAKÇA.....	151
EK-1	160
EK-2	162
EK-3	163
EK-4	164
ÖZET	165
SUMMARY.....	167

TABLO, GRAFİK VE ŞEKİL LİSTESİ

Tablo 1: Dijital Dönüşümün Amaçları.....	9
Tablo 2: Akıllı Kent Tanımlamaları.....	18
Tablo 3: Küresel Ölçekte Akıllı Kentlerin Performans Sıralaması.....	70
Tablo 4: Singapur Akıllı Kent Uygulamaları.....	71
Tablo 5: Londra Akıllı Kent Uygulamaları.....	75
Tablo 6: İstanbul Akıllı Kent Uygulamaları.....	92
Tablo 7: Bursa Akıllı Kent Uygulamaları.....	94
Tablo 8: Konya Akıllı Kent Uygulamaları	95

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AKŞ: Avrupa Kentsel Şartı

Akt: Aktaran

AYYÖŞ: Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı

BM: Birleşmiş Milletler

BTK: Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu

K: Katılımcı

TKEVM: Türkiye Kamu Entegre Veri Merkezi

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

Vd.: Ve diğerleri

İyiye, güzele dair ne varsa gözlerinden denizlenen

Canım Anneanneme...

GİRİŞ

Kent, tüm sorun ve güzelliklerin, hayata açılan her türlü fırsat ve felaketin karşımıza ilk çıktığı yerdir. Kent üzerine düşünmek, kent üzerine konuşmak, kenti deneyimlemek ve anlamak hayatı anlamak kadar büyük önem taşımaktadır. Kenti anlama çabaları, 20. yüzyıldan itibaren hız kazanmış olsa da antik dönemlerden itibaren kent insan için her zaman en önemli mekânlardan biri olmuştur.

Günümüzde küresel, ulusal ve yerel düzeylerde bir dönüşüm süreci yaşanmaktadır. Yaklaşık yirmi yıl önce başlayan bu süreç, günümüzde etkilerini tamamen hissettirmektedir. Bu dönüşümün kente yansımaları ise, kentin hem fiziki hem sosyal çevresinde değişiklikler meydana getirmiş, kentte yaşayanların gündelik yaşam pratiklerini ve kentte sunulan hizmetleri dönüştürmüştür. Bu dönüşüm sürecinin sosyolojik boyutu, kent özelinde ihmal edilmektedir. Kent, her türlü dönüşümü sahiplenmekle birlikte, kent dönüştükçe insan da dönüşmektedir. Çalışmanın kent gençliği ile ilişkisi de bu boyutta kurulmaktadır.

Kent gençliği, kentten en çok faydalanması gereken grubu oluşturur. Kentin tüm hizmetlerinden faydalanmalı, kenti benimsemeli, kentle organik bir bağ kurmalıdır. Dijital dönüşüm sürecinde bu bağlantının kurulamaması, gençlerin kent içerisinde ihmal edilmesi ya da kent hakkı kavramının neoliberal kent düzeni içerisinde içinin boşaltılmış olması kent-genç birlikteliğine zarar vermektedir. Genç, kente bağlanmazsa hiçbir yere bağlanamaz.

Çalışma çerçevesinde, dijital dönüşüm süreci ve teknolojik gelişmelerle beraber dönüşüm geçiren kent ile bu kentte yaşayan genç nüfus arasındaki ilişki incelenmeye çalışılacaktır. Kent ve gençlik üzerine yapılacak olan tüm analizler, dijital dönüşüm sürecinin getirdiği koşullar çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda çalışma,

kent hakkının anlamlı bir analizini ortaya koyarken bu hakkın gençlik ile bağıını kurmaya çalışacaktır.

Dijital dönüşüm sürecinde gençlerin kent hakkını ortaya koymak amacıyla, küresel ve ulusal düzeyde kent hakkıyla ilişkilendirilebilecek mevzuat incelenecektir. Kent hakkına ilişkin hukuki düzenlemelerin gençliğe yönelik boyutları analiz edilecek, kent teorisyenlerinin kent hakkı açıklamalarından hareketle gençlerin kent hakkının ne olduğuna ve ne olmadığına yönelik saptamalar yapılacaktır.

Çalışma çerçevesinde, dijital dönüşüm sürecinde gençlerin kent hakkına sahip olup olmama durumları, Çankaya Belediyesi özelinde incelenmiştir. Çankaya Belediyesi sınırları içinde yaşayan gençlerin günümüz koşullarında kent hakkına sahip olup olmadıkları ifade edilecektir. Analiz edilen veriler çerçevesinde, kentte yaşayan gençlerin kent hakkına ulaşabilmelerine ve mevcut durumu daha iyi hale getirmeye yönelik öneriler getirilecektir.

1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Kent, içinde yaşayan insanların günlük yaşam pratikleriyle şekillenir. Kenti belirli bir formda tutan ve onu şekillendiren, kentte yaşayanlardır. Çift yönlü olarak, bireyin de karakterinin biçimlenmesinde, yaşam şeklinin oturmasında içinde yaşadığı mekânsal gerçeklik büyük bir rol oynamaktadır. Gençlik dönemi, insanın geleceğe yönelik beklentilerinin, planlarının ve isteklerinin oluştuğu dönem olarak düşünülebilir. Bu çerçevede, gençlerin kent ile olan ilişkisinin, kentin gençlere sunduğu imkanların gençlik üzerinde büyük bir belirleyiciliği olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Dijital dönüşüm süreci, kamusal hizmetlerin sunumunda bir dönüşümü ifade etmektedir. Kent yönetimleri de hizmetlerini bu dönüşüm doğrultusunda sunmaktadır. Kamu hizmetlerinin dönüşümünün yanı sıra, gençlerin gündelik yaşam pratikleri de teknolojinin gelişmesiyle beraber değişim geçirmektedir. Araştırmanın konusunu, içinde

bulunduğumuz dijital dönüşüm sürecinin kente yansımaları ve kent-genç ilişkisine etkileri oluşturmaktadır. Ayrıca dijital dönüşüm sürecinin kent yönetimine etkileri “Akıllı kent” kavramı çerçevesinde örnek uygulamalarla birlikte incelenmiş, kent hakkı kavramının küresel ve ulusal boyutları değerlendirilmiş ve gençlik ile ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Araştırma çerçevesinde, Ankara ili Çankaya ilçesi örneklem olarak seçilmiş, Çankaya ilçesi sınırları içerisinde kent yönetimi-kent gençliği ilişkisi kent hakkı bağlamında incelenmiştir.

Literatürde gençlere yönelik çok sayıda çalışma olmasına karşın, bu çalışmalar günümüz koşulları ve gençliğinin kent ile karşılıklı iletişiminin açıklanması noktasında yetersiz kalmaktadır. Özellikle dijital dönüşüm süreci içerisinde kent yönetimlerinin gençlere yönelik beklentileri ve bu beklentiler doğrultusunda ortaya koyulan politikaların gençlerde ne derece karşılık bulduğu ve gençlerin kent yönetiminden beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığının ortaya koyulması, kent hakkı noktasında büyük öneme sahiptir. Teknoloji ve gençlik ilişkisi, belirli bazı kabulleri beraberinde getirmektedir. Gençliğin yaşadığı yer ile olan bağının, gençlikten kaynaklanan sebeplerle zayıfladığı ve gençlerin pasifize olduğu düşünülmektedir. Bu ön kabulün geçerliği olup olmadığı, gençlerin kent hakkı kavramının muğlaklığının dijital dönüşüm sürecinin koşulları içerisinde düşünülmesi araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

2. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Araştırmanın temel amacı, kent gençliğinin kent hakkına sahip olup olmama durumunu ortaya koymak ve buna yönelik önerilerde bulunmaktır. Ayrıca dijital dönüşüm sürecinin kentteki yansımalarının gençleri nasıl etkilediğini ve Çankaya özelinde gençlere yönelik politikaların yeterli olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmanın hipotezleri;

- Tüm kent gençliğinin eşit ölçüde kent hakkına sahip olması gereklidir.

- Kente dair kararların alınma sürecine katılmak, kent yönetiminde etkin bir role sahip olmak her gencin hakkıdır.
- Hem küresel hem ulusal ölçekte gençler kent hakkına tam olarak sahip değildir ve kentte edilgen konumda bırakılmıştır.
- Türkiye’de ulusal mevzuat ve politikalar, kent hakkının sağlanması için yeterli değildir.
- Çankaya Belediyesi, Türkiye’nin en gelişmiş ve merkezi belediyelerinden biri olmasına karşın, gençlere kent hakkı sunmak noktasında yeterli değildir.

3. Araştırmanın Önemi, Sınırlılıkları ve Kapsamı

Alanyazında dijital dönüşüm, özellikle kamuda dijital dönüşüm üzerine yapılmış çok fazla çalışma bulunmaktadır. Kamusal hizmetlerin teknolojinin yardımıyla nasıl daha kaliteli hale getirilebileceği hem politika üreticileri hem akademisyenler tarafından bir süredir üzerine düşünülen bir konudur. Dijital dönüşüm sürecinin yerel yönetimlere ve özellikle kentlere olan etkisi de gerek küresel gerek ulusal düzeylerde tartışılmaktadır. 2010’lu yıllardan itibaren, kent hakkı da kent teorisyenleri, şehir bölge planlamacıları ve sosyologlar tarafından tekrar tartışılan bir kavram haline gelmiştir. Uluslararası alanda da kent hakkına yönelik kolektif bir çabanın olduğunu söylemek mümkündür. Araştırmanın önemi, bu iki önemli kavramı birbiriyle ilişkilendirerek incelemesidir. Dijital dönüşüm süreci içerisinde, yani içerisinde bulunduğumuz süreç içerisinde kent hakkına tekrar bakmak ve bu bakış açısına kent gençliğini dahil etmek araştırmanın bir diğer boyutudur.

Araştırmanın kapsamı, üç kavramın birlikte incelenmesinin getirdiği zorluklarla beraber daraltılmıştır. Dijital dönüşüm süreci, yalnızca kentler açısından ele alınmış ve kentteki etkileri akıllı kent uygulamaları doğrultusunda incelenmiştir. Kent hakkı kavramına dair literatür taranmış, uluslararası belgelerin hepsine yer vermek yerine kapsayıcı belgelere yer verilmiştir. Kent gençliği kavramının sosyolojik boyutlarına dair

literatürde çok fazla çalışma olmaması ve bir sosyolog gibi bir sosyal gruba yönelik çıkarım yapmanın yanlış olacağı düşüncesi, kavrama dair analizin kapsamını daraltmış, saha çalışması ile sınırlamıştır.

Saha çalışmasının kapsamı, Çankaya Belediyesi ile sınırlıdır. Bu noktada, ilçe sınırları içerisinde bulunan Çankaya semti ile karıştırılmaması gerektiğinin altını çizmek gereklidir. Çalışma çerçevesinde Çankaya Belediyesi'nin örneklem olarak seçilmiş olmasının birden çok sebebi bulunmaktadır. En önemlisi, Çankaya, genç nüfusun yoğun olduğu bir kent olma özelliği taşımaktadır. 216.875 genç nüfusuyla, Çankaya Belediyesi nüfusunun %23'ü gençlerden oluşmaktadır. Bir diğer sebep, Çankaya Belediyesi'nin, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin de etkisiyle dijital dönüşüm sürecini yaşamakta olan, hizmet sunumunda teknolojiye faydalanan bir belediye olmasıdır. Ayrıca idari bir sınır olarak Çankaya ilçesi, hemen hemen hiç kırsal alan barındırmayan¹, tamamen kentleşmiş bir ilçe olma özelliği taşımaktadır. Bu sebeple kent- genç ilişkisini gözlemlemek adına önemli bir saha olarak ifade edilebilecektir. Son sebep ise, Çankaya Belediyesi'nin mevcut demografik, kültürel, siyasi ve toplumsal özellikleridir. Çankaya Belediyesi, başkent Ankara'nın merkez ilçesi olma özelliği taşır, ayrıca Ankara'nın yönetsel ve diplomatik merkezidir. Kamu kurumları ve büyükelçiliklerin önemli bir bölümü Çankaya sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu da ilçenin kozmopolit bir yapıya bürünmesine olanak sağlamıştır. Ayrıca Çankaya, ekonomik ve kültürel alanlarda da bir merkez olma özelliği taşımaktadır. Tüm bu özellikler ve imkânlar çerçevesinde, Çankaya Belediyesi gibi merkezi konuma sahip ve hizmet alanı geniş bir belediye sınırları içerisinde, gençlerin kent hakkını tespit etmek çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.

¹ İlgili maddelerinin 2004 yılında yürürlüğe girdiği 6360 sayılı 14 İlde Büyükşehir Belediyesi ve 27 İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a kadar Çankaya Belediyesi sınırları içerisinde kırsal alan bulunmamaktaydı. Kanun'un getirdiği değişikliklerden sonra toplam 9 kırsal alan, köy tüzel kişiliklerini kaybederek Çankaya Belediyesi'ne bağlanmıştır (Çankaya Belediyesi, <https://www.cankaya.bel.tr/pages/272/Kent-ve-Tarim-Calismalari-Bilgi-Notu---Mart-2012/news/11129/Imar-ve-Sehircilik-Mudurlugu-Tehlike-Arz-Eden-Yapilarla-Ilgili-Ilanlar/> Erişim Tarihi: 02.09.2024).

Araştırmanın önemi, aynı zamanda araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Dijital dönüşüm, kent hakkı ve kent gençliği kavramlarının üçünü bir düzlem üzerinde okumaya çalışmak hayli zorlayıcı bir süreci beraberinde getirmiş, her üç kavrama da çalışmayla ilgili olabileceği ölçüde yer verilmiştir. Bu sebeple bu üç kavramın aynı düzlemde somut anlamda birleştirilebilmesi ancak saha çalışması ile mümkün olmuştur. Saha çalışması sırasında, mahalle bazlı bir ayırım yapılmamış, Belediye'nin, sınırları içerisindeki her bir mahalleye benzer hizmet sunması gerekliliğinden hareket edilmiştir. Ayrıca, Çankaya sınırları içerisinde merkezi idare, merkezi idarenin taşra teşkilatı ya da Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından sunulan hizmetler de çalışmaya konu edilmemiş, kent-geç ilişkisi direkt olarak gençlere en yakın yerel yönetim birimi özelinde açıklanmıştır. Aynı zamanda, tezin 2024 Yerel Seçim dönemine denk gelmiş olması da çalışmayı sınırlamıştır. Çankaya Belediyesi ile yapılacak mülakatlar, seçim döneminin getirdiği meşguliyet sebebiyle ertelenmiştir. Sağlıklı bir mülakat süreci oluşturmak adına, seçimin bitmesi beklenmiş, bu da saha çalışmasının gecikmesine sebebiyet vermiştir.

1. DİJİTAL DÖNÜŞÜM, KENT GENÇLİĞİ VE KENT HAKKI KAVRAMLARI

Çalışmanın kavramsal çerçevesini açıklamak adına, dijital dönüşüm, kent hakkı ve kent gençliği kavramlarının açıklanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Her üç kavramın da dinamik kavramlar olması, tanımlama yapmayı zorlaştırmaktadır. Bu sebeple, kavramlar açıklanırken farklı bakış açıları dikkate alınarak açıklanmaya çalışılmış, kavramlar farklı boyutlarıyla ele alınmıştır.

İlk olarak dijital dönüşüm kavramı, amaçları ve araçları ile açıklanmaktadır. Yerel yönetimlerde ve kentlerde dijital dönüşüm sürecine dair açıklamalar yapılmış, akıllı kent kavramı ve bileşenleri incelenmiştir. İkinci başlıkta kent gençliği kavramı, gençlik kavramının sosyolojik boyutuyla birlikte tanımlanmış, dijital dönüşüm ve kent gençliği ilişkisi ifade edilmiştir. Son başlıkta ise, kent hakkı kavramı ortaya çıkış süreci ve hak temelli yaklaşım ile değerlendirilmiştir. Kavram, hem sosyolog ve kent teorisyenlerinin ifadeleriyle, hem de uluslararası belge, anlaşma ve çalışmalarla beraber değerlendirilmiş, gençlerin kent hakkı kavramı alt başlığı değerlendirilmiştir.

1.1 Dijital Dönüşümün Kavramsal Çerçevesi

Dijital dönüşüm kavramı, küreselleşme ile literatüre girmiş, gelişen teknolojinin kamu yönetiminde de kullanılması gerekliliği ile ortaya çıkmış bir kavramdır. Henüz yeni sayılabilecek bu dinamik kavramın (Teichert, 2019: 1674) birden çok tanımının olması da bu durumdan ileri gelmektedir. Dijital dönüşüm kavramını açıklayabilmek için, kavramı anlamlı kılan ve kavrama altyapı oluşturan “dijitalleşme (sayısallaştırma)” ve “dijitalleştirme” kavramlarıyla birlikte açıklamak gereklidir.

Dijitalleşme ya da sayısallaştırma, dijital dönüşüm sürecinin temelidir. Basit anlamda analog verilerin bilgisayarların işleyebileceği, depolayabileceği ve iletebileceği bir formata, yani 1 ve 0'lara dönüştürmesi olarak adlandırılabilir. (Yankın, 2019: 9)

Dijitalleştirme de yine dijitalleşme ile ilintili olarak toplumsal hayatın dijitalleşme kavramıyla, yani dijital iletişim ve medya altyapılarıyla yeniden yapılandırılması olarak adlandırılabilir (Hisoğlu Koç, 2020: 4). Bu terim gerek kamu yönetimine gerekse özel sektöre ait organizasyonlarda işleyiş şeklini değiştirmek, yeni modeller oluşturmak ve fırsat alanları yaratmak için dijital teknolojilerin kullanılmasını ifade eder. Dijitalleştirme, hayatın analog teknolojiden dijital teknolojiye geçerek yeniden şekillendirilmesi olarak tanımlanabilir (Yankın, 2019: 12).

Dijital dönüşüm kavramı ise, hem sayısallaştırma (dijitalleşme) hem de dijitalleştirme kavramlarını kapsayan bir anlama sahiptir. Dijital dönüşüm, hem yazılı/ yazısız verilerin dijital ortama aktarımı ve dijital teknolojinin ön plana alınarak daha yoğun kullanımı, hem de iş ve süreçlerin de bu doğrultuda dönüştürülmesi sürecinin ifadesidir. Buradan hareketle, dijital dönüşüm her bir iş kolunda ya da daha geniş ifadeyle yaşamın her bir alanında kendini yeniden üretebilmektedir. Bu da kavram için kapsamlı ve genel geçer bir tanım yapmayı zorlaştırmaktadır. Dijital dönüşüm ve dijital dönüşüm sürecine dair literatürdeki bazı tanımlamalar aşağıda ifade edilmektedir.

Christof Ebert ve Carlos Henrique C. Duarte, dijital dönüşümün, üretkenliği artırmak, değer yaratma ve toplumsal refahı artırmak için yıkıcı teknolojilerin benimsenmesiyle ilgili olduğunu ifade etmektedir (Ebert ve Duarte, 2018: 1). Bir diğer tanımlama “Dijital dönüşüm dijital teknolojileri kullanarak yeni fırsatlar ve değerler yaratma; sosyal yapıları dijital teknolojilerle birleştirme ve daha verimli hale getirme süreci” olarak yapılmıştır (Bozkurt vd, 2021:40). Dijital dönüşüm, kuruluş içinde büyük veri, analitik, bulut, mobil ve sosyal medya platformlarına doğru bir organizasyonel kayma olarak da tanımlanmaktadır (Nwankpa ve Roumani, 2016: 2).

T.C. Cumhurbaşkanlığı, dijital dönüşüm kavramını 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamında “Dijital teknolojilerin kullanımı ve geliştirilmesi yoluyla

ekonomik ve sosyal refahın artırılmasına yönelik insan, iş süreçleri ve teknoloji unsurlarında gerçekleştirilen bütüncül dönüşümü” olarak tanımlamaktadır (2018: 288).

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu (TÜBİTAK), 2019 yılında yayınladığı 10. Bilim Fuarları Kılavuzu’nda dijital dönüşüm kavramını “...Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu imkânları kullanarak değişen toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda insan, iş süreçleri ve teknoloji unsurlarını bir araya getiren bütüncül bir yaklaşımın adı” olarak tanımlamıştır (TÜBİTAK, 2019: 36).

1.1.1 Dijital Dönüşümün Amaçları

Dijital dönüşüm süreci, teknolojiyi kullanarak hem sosyal hem de ekonomik bir dönüşüm gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Dijital Dönüşüm, üretkenliği, değer yaratımını ve toplumsal refahı artırmak amacıyla devrim niteliğindeki teknolojilerin benimsenmesiyle ilgilidir (Ebert ve Duarte, 2018: 1). Bu doğrultuda dijital dönüşümün amaçları şu şekilde ifade edilebilir:

TABLO 1: Dijital Dönüşümün Amaçları

Sosyal Amaçlar	Ekonomik Amaçlar
Sanayiye ve toplumu daha yenilikçi ve işbirlikçi bir kültüre ulaşmak için teşvik etmek	Yeni ve yenilikçi iş modellerini uygulamak.
Eğitim sistemini değiştirerek bireylere yeni beceriler ve gelecek odaklılık sağlamak, böylece dijital iş ve toplumda mükemmelliği başarabilmelerini sağlamak.	Gelir artışını, üretkenliği ve ekonomide değer eklemeyi artırmak.

Dijital iletişim altyapılarını oluşturmak ve sürdürmek ve bunların yönetimini, erişilebilirliğini, hizmet kalitesini ve uygunluğunu sağlamak.	Teknik ile ilişkili standartları daha iyi hale getirmek ve düzenleyici mekanizmayı iyileştirmek.
Sanal verilerin şeffaf bir şekilde korunmasını ve bu sayede güven tesisini sağlamak Sunulacak olan dijital hizmetlerin verimliliğini, erişilebilirliğini ve kalitesini artırmak	

Tablo araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

1.1.2 Dijital Dönüşümün Araçları

Dünya çapında devam eden ve Endüstri 4.0 girişimi ile tetiklenen dijital dönüşüm, yeni kavramları ve gelişen teknolojileri gün yüzüne çıkarmıştır (Türkay ve Artar, 2021: 87). Dijital dönüşüm, teknolojinin ilerlemesiyle birlikte işletmelerin ve toplumun dijital araçları ve platformları benimsemesini ve kullanmasını içerir. Bu araçlar, yapay zekâ, bulut bilişim, büyük veri analitiği, nesnelerin interneti (IoT), blok zinciri gibi yeni ve yenilikçi teknolojileri içerir. Bu araçlar, özel sektör için işletmelerin verimliliğini artırmak, müşteri deneyimini geliştirmek, yeni iş modelleri oluşturmak ve rekabet avantajı elde etmek için kullanılır.

Kamu kurumları için de benzer motivasyonların geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle neoliberal sistemde bir şirket gibi çalışma prensibini benimsemiş olan kamu kurumları, kâr ve verimliliklerini maksimize etmek için teknolojiye faydalanmaktadır. Dijital dönüşüm, ekonomik ve sosyal refahın teknolojinin kullanılarak

geliştirilmesi süreci olarak ifade edildiğinde, bütüncül bir dönüşüm için bazı teknolojilerin ve araçların kullanılması gereklidir.

1.1.2.1 Büyük Veri

Kavramın farklı alan ve hizmetler için kullanılabilmesi, bilimsel ve teknolojik kuruluşların, araştırma uzmanlarının, veri analistleri ve teknik uygulayıcıların tek bir kavramsal çerçevede buluşmasını zorlaştırmış olsa da genel anlamda büyük veri, klasik veri tabanı geleneksel bilgi teknolojileri, yazılım ve donanım araçları tarafından makul bir süre içerisinde algılanamayan, elde edilemeyen, yönetilemeyen ve işlenemeyen veri kümeleri olarak ifade edilmektedir (Chen vd., 2014: 173). Bu tanımdan hareketle, büyük veri standardına uygun veri kümelerinin hacimlerinin değişim gösterdiğini; zamanla ya da teknolojik ilerlemelerle birlikte büyüdüğünü ifade etmek mümkündür.

Ayrıca farklı uygulamalardaki büyük veri standardına uygun veri kümelerinin hacminin de birbirinden farklı olduğunu, bu sebeple her bir alan için farklı uygulama biçimlerinin geliştirilebileceğini de söylemek gereklidir. Örneğin şirketler müşterilerinin alışveriş davranışlarını gösterecek büyük veri kümelerini kullanarak ilgi alanlarına özel önerilerde bulunabilir. Kamusal alan için de devletler sağlık alanı gibi pek çok alanda veri analizi yaparak vatandaşlarına daha etkin ve verimli hizmet sunabilmektedir (McAfee vd., 2012: 60-68).

1.1.2.2 Bulut Bilişim

Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Standartlar ve Teknoloji Enstitüsü (NIST, 2009) bulut bilişimi “Yapılandırılabilir bilişim kaynaklarından oluşan ortak bir havuza, uygun koşullarda ve isteğe bağlı olarak her zaman, her yerden erişime imkân veren bir model” olarak tanımlamaktadır. Bu tür kaynaklar (bilgisayar ağları, sunucular, veri tabanları, uygulamalar, hizmetler vb.), hizmet alıcı ve sağlayıcı arasındaki minimum etkileşimle ve

az miktarda yönetimsel çaba gerektirecek şekilde kolayca temin edilip elden çıkarılabilmektedir.

Bulut bilişim hizmetleri için gerekli donanım, bilgisayarların oluşturduğu ağlar aracılığıyla dinamik olarak optimize edilmektedir. Bu optimizasyon, bulut sağlayıcılarının kullanıcı trafiğini genellikle veri merkezleri veya bilgisayarlar arasında dengeli bir şekilde dağıtmasıyla gerçekleştirilir.

Bulut bilişim, donanım, platform ve uygulama yazılımı katmanlarından oluşur ve kullanıcılar, sadece tükettikleri kaynaklar kadar ödeme yapar. Türkiye'de bulut bilişim alanındaki gelişmeler, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 25. toplantısında alınan kararlar ile ivme kazanmıştır. Bu doğrultuda, Türkiye Kamu Entegre Veri Merkezi'nin (TKEVM) kurulması kararlaştırılmıştır. TKEVM'nin temel amacı, kamu kurumlarının mevcut veri merkezlerinin birleştirilerek tek bir merkezde toplanmasıdır. (BTK, 2013: 3).

1.1.2.3 Veri Arşivleme

Veri arşivleme, çeşitli formattaki veri ve belgelerin elektronik ortama aktarılması olarak tanımlanabilir. Bu süreç, halihazırda basılı olarak bulunan veri ve bilgilerin taranarak dijital ortama aktarılmasını ifade eder. Dijital dönüşümün kamu kurumlarındaki en net tezahürü olan uygulama, her iki tür verinin de bilgisayar ortamında saklanması olarak tanımaktadır.

Düşük depolama maliyeti, hızlı ve kolay erişim, veri güvenliği, uzun süreli saklama ve kolay paylaşım imkânı ve verimlilik artışı gibi avantajları olan teknoloji, evre dostu ve sürdürülebilir olması sebebiyle de tercih edilmektedir. Yeni kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde bürokrasiyi azaltmak, kırtasiyeciliğin önüne geçmek amaçları için de kullanılan teknoloji, bilginin etkin ve verimli bir biçimde yönetilmesini, işleyişin hızlanmasını sağlar.

1.1.2.4 Yapay Zekâ

Yapay zekâ, makinelerin ve sistemlerin algılama, desen tanıma, öğrenme, karar verme, tahmin etme ve bilgi edinme gibi bilişsel görevleri yerine getirme yeteneğidir. Bu sistemler, bağımsız olarak çalışabilir ve gerçek veya sanal ortamlar üzerinde tahminlerde bulunabilir ya da kararlar verebilirler (OECD, 2019: 23-24).

Yapay Zekâ (AI), refahı artırmak ve insanların refahı, olumlu sürdürülebilir küresel ekonomik faaliyetlere katkıda bulunmak, yenilik ve üretkenliği sağlamak ve temel küresel zorluklara yanıt vermeyi amaçlar. Günümüzde üretimden finans ve ulaşım, sağlık ve güvenlik alanı ve kamu hizmetlerinin sunumu gibi pek çok alanda uygulanmaktadır (OECD, 2019).

1.1.2.5 5G Ağları

Uluslararası standardizasyona henüz ulaşmamış olsa da 5G, temel anlamda on milyarlarca cihazın ve sensörün internete bağlı olduğu bir gelecek için tasarlanmış ilk kablosuz ağ nesli olacaktır (OECD, 2019: 19). Önceki ağ nesillerine göre pek çok gelişmeyi beraberinde getiren bu teknoloji, 4G'den 200 kat daha hızlı veri aktarım hızı sunmaktadır. 5G'nin en büyük farkı, yalnızca insanları değil nesneleri de birbirine bağlamasıdır.

5G ağlarının, sürücüsüz araçlar, yollar ve trafik ışıkları arasındaki iletişimi geliştirip otoyollarda araçların bir konvoy halinde otomatik olarak birbirine bağlanmasını mümkün hale getireceği, tarımsal üretimde su ve gübreleme sistemlerini geliştireceği, kişisel teknolojik cihazların kalabalık ortamlarda bile çok yüksek hızda veri aktarımı yapabileceği düşünülmektedir (OECD, 2019: 19).

1.1.2.6 Blok Zinciri

Blok Zinciri (Blockchain), uygulamalar için sahipliğin doğrulanmasını ve güvenli işlemler gerçekleştirilebilmesini olanaklı hale getiren bir teknoloji, bir bilgisayar ağında saklı tutulan bir defter veya elektronik tablodur. Ağ, veri tabanını bulunduğu her yerde düzenli aralıklarla güncellemekte ve tüm kopyaların aynı olmasını sağlamaktadır (OECD, 2019: 21). Bu işlev, kayıtların ağdaki herkes tarafından görülüp doğrulanabilmesini ve araçların kimlik doğrulayıcı olarak görev yapmasına gerek olmamasını sağlar.

Yeni olay ve işlemler bloklar halinde depolanır ve gelişmiş şifreleme yöntemleriyle birbirlerine zincirlenerek dijital kayıt oluşturulur. Herhangi biri blokta saklanan bir bilgiyi değiştirmeye çalıştığında ise zincir kırılır ve ağdaki herkes bunun farkında olur, sistemin “Blok Zinciri” olarak adlandırılması da bu yüksek güvenlik mekanizması ile ilgilidir. Günümüzde büyük oranda Bitcoin, Ripple gibi kripto para birimleri için kullanılan teknolojinin, yakın gelecekte tarım, imalat, perakende, sağlık, enerji, ulaşım ve kamu sektörü dahil olmak üzere pek çok sektörde de kullanılacağı düşünülmektedir (OECD, 2019: 21).

1.1.2.7 Nesnelerin İnterneti

Nesnelerin interneti (IoT), cihaz ve nesnelerden veriler toplayan ve bu verilerin birbiriyle koordine edilmesine olanak sağlayan, ana iletişim formu olan insan-insan ilişkisinin dışına çıkıp insan-nesne, nesne-nesne iletişimini olanaklı hale getiren bir teknoloji olarak tanımlanabilir (Tan ve Yang, 2010: 376). IoT, fiziksel dünyayı algılayan ve onunla arayüzler oluşturan cihazlar da dahil olmak üzere cihaz ve nesnelerden toplanan verilere dayalı bir dizi iş modeli, uygulama ve hizmete de olanak tanımaktadır (OECD, 2019: 19).

Nesnelerin interneti, akıllı ev aletleri, giyilebilir teknoloji ürünleri ve sağlık monitörlerinden bağlantılı ve otonom araçlar gibi gelişmiş teknolojilere kadar pek çok otomasyonu içerdiği gibi; tarım, üretim ve akıllı şehirler gibi sektörlerde de

kullanılmaktadır. Yakın gelecekte elektrik kadar yaygın olacağı düşünülen nesnelerin interneti teknolojisinin, kamu hizmetlerinin milyonlarca ağı bağlı cihazla birbirine bağlanmasına, insan ve hayvanların sağlığının ve faaliyetlerin, çevresel aktivitelerin izlenmesine olarak tanıyacağı düşünülmektedir (OECD, 2016: 4).

1.1.3 Yerel Yönetimlerde Dijital Dönüşüm

Günümüzde dünyada toplumsal, ekonomik, siyasal, yönetsel ve özellikle teknolojik alanlarda pek çok yeniliğe ve hızlı değişimlere tanık olduğu bir dönemden geçilmektedir. Bu doğrultuda bilginin önem kazandığını ve küreselleşme tartışmalarının hızla arttığını gözlemlemek mümkündür. Bu devasa bilgi akışının, özellikle kentlerde artan nüfus artışıyla beraber kontrol altına alınabilmesi, verilerin sağlıklı bir şekilde işlenirken kamusal hizmetlerin de kalitesinin korunması ya da artırılması, teknolojinin kullanımıyla beraber mümkün görünmektedir. Bu doğrultuda hem küresel hem ulusal düzeyde yerel yönetim birimlerinde merkezi idarenin de desteği ve teşviğiyle bir dijital dönüşüm süreci yaşandığını söylemek mümkündür.

Dijital dönüşüm, müşteriler ve işletmeler için değer yaratmak amacıyla süreçleri, teknolojileri ve iş modellerini yeniden düzenlemeyi amaçlamaktadır. Dijital dönüşüm verimliliği ve geliri artırabilir, maliyetleri azaltabilir ve müşteri hizmetlerini iyileştirebilir. Dijital dönüşüm, değer zincirindeki aktörlerin birbirine bağlanmasını ve kentsel veri toplama, alışverişi, işleme ve analizini destekleyen sistemlerin devreye alınmasını, şehir performansını ve operasyonlarını, hizmetlerini ve organizasyon yapılarını genişletmek için dijital teknolojilerin uygulanmasını içerir (Jnr, 2021: 300). Günümüzde şehirler, entegre ve hızla değişen bir dünyada gelişmek için sürekli baskıyla karşı karşıyadır. Bu koşullara başarılı bir şekilde uyum sağlamak için şehirlerin sürekli olarak değişen koşullara uyum sağlaması gerekir.

Dijital dönüşüm böylece insanların ve otonom cihazların, büyük veri, bulut bilişim, mobil ve sosyal teknolojiler tarafından yönlendirilen bilgi teknolojilerinden (BT) yararlanarak iş birliği yapmasına olanak tanır. Bu tür bir dönüşüm, kent çapında dönüşüm potansiyeliyle, daha önceki işleyiş şekline önemli ölçüde farklıdır. Kentleri dijital değişime uygun olarak dönüştürmek, her bir kentte farklı teknolojik ve sosyal unsurlara sahip kentliler olması, her bir kentin biricik olması ve farklı dinamiklere sahip olması sebebiyle özel bir yapısal yaklaşım gerektirecektir. Ayrıca ekonomik ve teknolojik gelişmeler sınırsızken, dijital dönüşüm süreci de durağan bir kavram değilken (aksine her geçen gün farklı bir ivme kazanırken) bir sistem entegrasyonu sağlamak ve “geri kalmamak” oldukça zorlayıcı olmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yerel yönetim birimlerine uygulanması, yerel birimlerin bilgi ve verileri güvenli şekilde depolayabilmelerini, personel performanslarının teknolojinin yardımıyla daha kolay değerlendirilebilmesini, vatandaşların yerel yönetim birimleriyle olan işlerini daha kolay halletmelerini sağladığını söylemek mümkündür (Özyardımcı, 2022: 40). Bu da daha katılımcı, daha şeffaf ve daha demokratik bir yerel yönetim anlayışının önünü açmıştır.

1.1.4 Kentlerde Dijital Dönüşüm

Bilişim çağı içerisinde, kentler teknolojinin de yardımıyla gelişim göstermektedir. Nüfusu gün geçtikçe daha da artan kentler, artan sorunlara çözüm bulabilmek için geleneksel yöntemleri terk ederek teknolojinin kullanıldığı yöntemlere geçmektedir (Aksu ve Ercoşkun, 2022: 108). Kentlerde dijital dönüşüm, şehirlerin altyapı, hizmetler ve toplum ile etkileşim biçimlerindeki radikal değişiklikleri ifade eder. Bu dönüşüm, teknolojinin entegrasyonu ile birlikte şehirlerin daha akıllı, verimli, sürdürülebilir ve yaşanabilir hale gelmesini amaçlar.

Teknoloji-kent iş birliği ile kentte yaşayanların gündelik yaşam pratiklerinin kalitesini artırmak, kentleri sürdürülebilir hale getirmek ve hizmetlerin daha az maliyetle daha hızlı şekilde sunulmasını sağlamak amaçlanmaktadır. Bu amacın dışında, küresel kentler arası rekabette kendine bir yer edinme amacı da vardır. Kentler, hizmet sunmanın yanı sıra, yatırımcı çekme ve kenti “marka kent” haline getirme noktasında da yarış halindedir. Günümüzde bu yarış, sürdürülebilirlik ve teknoloji eksenli devam etmektedir. Bu sebeple teknoloji-kent ilişkisini incelerken, neoliberal sistemin etki ve baskılarını göz ardı etmemek gerekecektir.

1.1.4.1 Akıllı Kent Kavramı

Dünya nüfusunun % 80 oranında kentlerde yaşıyor olması ve kentli nüfusun her geçen gün artıyor olması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin ve küresel düzeyde yaşanan dijital dönüşüm sürecinin kentlere sirayet ederek kentlilerin de kent yönetiminden beklentilerini dönüştürmüş olması, sensörler, ağ bağlantıları, nesneler arası iletişim, yönetim ve e-yönetişim, e-devlet, sürdürülebilirlik, insan odaklılık gibi kavramların 1990’lı yıllardan itibaren “Yeni Kamu Yönetimi” anlayışı çerçevesinde dile getirilmeye başlanması (Şahin ve Örselli, 2003: 344) gibi gelişmeler, kent ve teknolojiyi en verimli ve sürdürülebilir şekilde birleştirme ihtiyacıyla beraber akıllı kent kavramını doğurmuştur.

Akıllı kent kavramı, ilk olarak 1990’lı yıllarda kullanılmaya başlamıştır. Dönem içerisinde, akıllı kent kavramı kentlerin modern altyapılarla ilgili yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıyla ilişkilendirilmiştir (Albino vd.,2015:5). Bu kullanım, ilerleyen yıllarda fazla teknik olması sebebiyle eleştirilmiş ve akıllı kent kavramının güçlü bir yönetim ve kentsel gelişimde sosyal sermaye ile ilişkiler de dikkate alınarak kullanılması gerekliliğinin altı çizilmiştir.

Akıllı kent hareketini üç aşamaya ayırmak doğru olacaktır (PWC Cleantech Raporu,2012)

1. Akıllı kentlerin odağı ticari fırsatları maksimize etmek amacıyla altyapı inşa etmektir.
2. İkinci aşamada, odak insan sağlığını korumak, güvenliği sağlamak ve operasyonel verimliliği artırmaktır.
3. Günümüzde akıllı kentler, sürdürülebilir kent modelleri arasında incelenmekte, kentleri çekici ve uyumlu hale getirmek için teknolojiyi kullanma olarak ifade edilmektedir.

Akıllı kent kavramı temelde her bir kentin farklı bir akıllı kent olma potansiyeli taşıyor olması itibariyle, tanımlaması zor bir kavramdır. Genel itibariyle akıllı kentler, kent içerisinde doğabilecek sorunları çözme becerisine sahip olan, politika üretirken bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanan ve yenilik getiren kentler olarak ifade edilebilir. Bu üç özellik yan yana koyulduğunda, kent yönetirken karşı karşıya kalınan sorunların çözümlerine teknolojiyi entegre ederek verimliliği ve etkinliği artırma süreci olarak anlam kazanır (Örselli ve Akbay, 2019: 229). Tabloda akıllı kent kavramına dair farklı tanımlamalara yer verilmektedir:

TABLO 2: Akıllı Kent Tanımlamaları

Tanım	Kaynak
Akıllı kent, geleneksel ağ ve hizmetlerin dijital çözümler kullanılarak kentte yaşayanlar ve işletmelerin faydası için daha verimli hâle getirilmesidir.	Avrupa Birliği, 2013
Kent sakinlerinin ve iş dünyasının yararına dijital ve telekomünikasyon teknolojilerinin kullanımı ile geleneksel ağların ve hizmetlerin daha verimli hâle getirildiği bir yer.	Avrupa Komisyonu,2020
Bilgi ve iletişim teknolojilerini şehrin yaşanabilirliğini, çalışabilirliğini ve sürdürülebilirliğini sağlamak için kullanabilen” kentlerdir.	Kamu Teknoloji Platformu, 2016

1) Teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı, birbirine bağlı binlerce cihaz tarafından gerçek zamanlı toplanan bilgiler vasıtasıyla ve her yerde bulunan sensörlerle yüksek verimli kamu hizmeti sunulan kent. 2) Teknoloji sayesinde vatandaş- hükümet ilişkisinin güçlendirilmesini sağlayan kent.	Dünya Bankası,2015
Kentin planlanmasında, yönetiminde ve inşasında akıllı hizmetleri kolaylaştıracak “nesnelerin interneti”, “büyük veri”, “bulut bilişim” ve “entegre coğrafi bilgi sistemleri” gibi yeni nesil bilgi iletişim teknolojilerinin uygulandığı yeni bir kavram ve model.	Uluslararası Standartlar Enstitüsü (ISO), 2020
Akıllı kent, insanları, bilgiyi ve kent unsurlarını yeni teknolojiler kullanarak birbirine bağlayan; sürdürülebilir, daha yeşil bir şehir, rekabetçi ve yenilikçi ticaret olanakları ile artan bir yaşam kalitesi yaratmayı amaçlayan yüksek teknoloji yoğunluklu ve ileri düzeyde bir kent.	Bakıcı ve diğerleri, 2012
Gelişmiş bir Kent Bilgi Sistemine (KBS) sahip, vatandaşların bütün hizmetlerden sabit veya mobil sistemleri vasıtası ile yararlanabildiği, her alanda bilgi dönüşleri sağlayan bütünleşik bilgi organizasyonu üzerine kurgulanmış kent yapılanmaları.	T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2016

Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, akıllı kentler, artan nüfusun getirdiği çeşitli sorun ve taleplerin karşılanabilmesi amacıyla sınırlı kaynakların, bilgi ve iletişim teknolojilerinin desteği ve vatandaşların katılımıyla akıllıca ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayan çözümler olarak tanımlanabilir (Örselli ve Akbay, 2019: 230).

1.1.4.2 Akıllı Kentin Bileşenleri

Akıllı Kent kavramı, dijital dönüşüm sürecinin içinde ortaya çıkan fakat yalnızca teknoloji ile ifade edilemeyecek bir kavramdır. Akıllı kent, bir sürdürülebilir kent modeli olarak karşımıza çıkar ve bu doğrultuda kentliye ve kent yaşam kalitesine büyük önem atfeder. Teorik olarak akıllı kent kavramı, insan-kolektivite ve yapay zekâdan oluşan üç

boyutla incelenebilmektedir (Komminos, 2008: 122). Genel kabul ise, akıllı kent kavramını, akıllı toplum, akıllı yönetim, akıllı ekonomi, akıllı hareketlilik, akıllı çevre ve akıllı yaşam unsurlarıyla beraber incelemektir.

- Akıllı Toplum

Akıllı kentin en önemli aktörü, akıllı, bilinçli, sosyal sermayeye sahip kentlilerdir. Akıllı kent uygulamalarının toplumda karşılık bulabilmesi için, Toplum 5.0 gerekli görülmüştür. Toplumlar, 1.0- Avcı Toplumu, 2.0- Tarım Toplumu, 3.0- Sanayi Toplumu, 4.0- Bilgi Toplumu olarak ifade edildiğinde, Toplum 5.0 Akıllı Toplum olarak tanımlanmıştır. Japon Hükümeti tarafından 2016 Ocak'ta yapılan Bilim, Teknoloji ve İnovasyon Konseyinde kullanılmış olan kavram, siber alan ve fiziki alanın yüksek seviyede entegre edildiği “süper akıllı toplumu” ifade eder (Tunca, 2023: 70).

Akıllı toplum, hayat boyu öğrenme eğiliminde olan, esnek ve yaratıcı, açık fikirli ve toplumsal yaşama katılmaya hevesli olan toplumdur. Akıllı kent, ancak akıllı bir toplum ile mümkün olacaktır. Bu noktada ifade edilen, teknolojiyi kentlinin algılayamayacağı, kullanamayacağı ya da erişemeyeceği oranda kullanarak akıllı kent olunamayacağıdır. (Örselli, Bilici ve Babahanoğlu, 2018: 8) Akıllı kent, bu sebeple yalnızca kentsel politikaların teknoloji kullanılarak geliştirilmesi ile mümkün olmayacaktır. Toplumun da aynı düzeyde gelişmesi ve teknolojiye “hazır olması” gereklidir. Bu da ancak dijital okuryazarlık düzeyinin artırılması, kentlilerin kent hayatı içerisinde söz hakkına sahip olması ve bu hakkı kullanmaya istekli olması, öğrenmeye ve keşfetmeye açık olması ile mümkün olacaktır.

- Akıllı Yönetişim

Akıllı bir topluma sahip kentte, akıllı kentlerin tüm yürütücü ve paydaşları etkileşim içinde ve karar alma süreçlerine dahil olmalı ve birbirini beslemelidir. Bu paydaşlar, her bir kent için farklılık gösterebilecek olsa da merkezi hükümet, yerel yönetim birimleri,

kent sakinleri, sivil toplum kuruluşları, uluslararası birlik ve organizasyonlar, üniversite, enstitü ve araştırma merkezi gibi akademik kuruluşlar, büyük uluslararası şirket ve girişimciler, yatırımcılar, finans kuruluşları olarak sıralanabilir (Gürsoy, 2019: 59). Akıllı kentin planlanan hedefine ulaşabilmesi ve temelde hedeflediği teknoloji-toplum-kent birlikteliğini ideal düzende sağlayabilmesi için bu paydaşların iş birliği içinde çalışması, karar alma süreçlerine katılması gibi ilkeler doğrultusunda hareket etmesi gereklidir. Bu iş birliği süreci, veri paylaşımını, kamusal ve sosyal hizmet alanlarının bütünleştirilmesini ve şeffaflığı da barındırmalıdır. Karar alma süreçlerine katılım, şeffaf yönetim ve e-demokrasi uygulamalarının birlikteliği akıllı yönetişimi beraberinde getirecektir.

Bu durum, ilerleyen bölümlerde de ifade edileceği üzere, yalnızca sözde bir katılım mekanizmasından çok daha geniş bir perspektiften üretilmelidir. Kent yönetimi nihai karar mekanizması olmaktan çıkarak bir temsil makamı, paydaşların her birinin istek ve taleplerinin optimumunu yansıtan bir kurum olma işlevini sağlamak durumundadır. Kente dair yalnızca sözde kararların danışıldığı bir kentte, e-yönetişimden bahsetmek eksik ve hatalı olacaktır.

- Akıllı Hareketlilik

Akıllı hareketlilik ya da akıllı mobilite (Örselli ve Akbay, 2019: 232), nakliye, lojistik ve ulaşım hizmetlerinin bilgi ve iletişim teknolojileri desteğiyle sağlanmasını ifade etmektedir. Ulaşım, AKŞ 1, AKŞ II ve AKŞ III metinlerinde bir kent hakkı olarak sayılmıştır. Bu sebeple, sermayenin nakliye ve lojistik eylemlerinin dışında kentlilerin de akıllı bir ulaşım sistemine sahip olması akıllı kentin bileşenlerinden biridir. Bu doğrultuda, kentteki ulaşım sistemleri trafik yönlendirme, akıllı kavşak, akıllı durak, akıllı parkmetreler, GPS takip gibi sistemlerle desteklenmelidir. Ayrıca toplu taşıma araçlarının kartlı sistem gibi bütünlük sistemleri kullanması, yine toplu taşıma araçları için araç bilgi sistem ve uygulamalarının kullanılması akıllı kent için önemli uygulamalardır.

Temel motivasyon, kentlinin kentsel mekânda geçirdiği zamanı, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak daha kaliteli hale getirmek olduğu için, akıllı hareketlilik uygulamalarının hem sürdürülebilirlik noktasında çevre dostu bir ulaşım ağı yaratma önceliği olması, hem de dezavantajlı gruplar başta olmak üzere kentlinin yaşam kalitesini artırması beklenmektedir (Elvan, 2017: 7).

- Akıllı Çevre

Bir sürdürülebilir kent modeli olarak akıllı kent modelinin, çevre hassasiyetinin olması da beklenmektedir. Akıllı kentler, teknolojiyi çevreyi en üst düzeyde koruyacak şekilde kullanmalı ve çevrenin korunmasına yönelik teşvik mekanizması içermelidir. Akıllı kentin diğer gereklilikleri yerine getirilirken çevre hassasiyetinin de korunması ve düzenli olarak kontrol edilmesi gereklidir. Çevrenin korunması noktasında teknoloji-çevre uyumunu sağlamak ve kent yaşamında teknolojiden çevre yararına faydalanabilmek için, su ve kanalizasyon sistemlerinin takibi, çevre kalitesi ölçümü, enerji tüketimi azaltılması, katı atık toplama ve ayrıştırma sistemleri, altyapı otomasyonu, su kullanımı takibi gibi uygulamaların hayata geçirilmesi beklenir. Her ne kadar teknoloji ve çevre karşıt iki kavrammış gibi algılanma eğiliminde olursa da kirlilikle mücadele, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi, çevrenin korunması, kent-doğa birlikteliğinin ideal düzeyde sağlanabilmesi gibi konularda gelişim ve sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi teknolojinin yardımıyla kolaylaşmaktadır. Akıllı kent bileşenlerinden akıllı çevre, kentsel kirliliğin azaltılması, doğal kaynakların ve çevrenin korunmasını sağlayarak kentlinin çevreyle olan birlikteliğini geliştirmeyi hedeflemektedir (Bilici ve Babahanoğlu, 2018: 132).

- Akıllı Yaşam

Daha önce belirtilen akıllı kent bileşenlerinin ve üretilen politikaların amaçlarına ulaşabilmesi için akıllı yaşam temel unsurlardan biridir. Akıllı yaşam ile kastedilen, enerji

tüketimi, sağlık, aydınlanma, otopark, kamu güvenliği, suçla mücadele, itfaiye ve zabıta, sağlık ve eğitim, kùltùr ve turizm, hayat boyu òđrenim gibi alanlarda insan hayatını kolaylaştıracak ve kenti daha güvenli bir mekân haline getirecek uygulamalardır (Elvan, 2017: 7). Kentsel yaşamın her bir bileşeninde kentlinin hayatını kolaylaştırabilmek adına teknolojinin kullanılması hem kent yaşantısının kalitesini artıracak hem de daha güvenli bir kentsel mekân deneyimi sunacaktır.

Akıllı güvenlik sistemleri de akıllı yaşam bileşeninin bir alt bileşeni olarak kabul edilebilir. Akıllı güvenlik sistemi ile planlanan, kentlerin afet ve kaza gibi durumlardan zarar görmesi durumunda sayısal bilgi altyapısı ile onarılma kapasitesinin artırılmasıdır (Tunca, 2023: 71). Ayrıca kentteki güvenliğin, asayiş, kurtarma ve acil sağlık hizmetlerini içerisinde barındırır. Yine suçla mücadele kapsamında kentin tüm noktalarında suçluların denetimine yönelik mekanizmalar kurulmasını öngörür.

1.2 Kent Gençliği

Kent gençliği kavramı, genel anlamda kent içerisinde yaşayan gençleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Kavramın sınırları, her bir kent için yeniden çizilebilecek olmakla birlikte, sosyolojik olarak kent ile ilişkisi bulunan her bir genci kapsamaktadır. Çalışma çerçevesinde gençlik tanımı, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın tanımladığı haliyle 14-29 yaş arası olarak kabul edilmektedir. Kent gençliği de bu ön kabulden hareketle, kentte yaşayan 14-29 yaş arasındaki kişileri kapsar. Gençler, kendi etkinlikleri aracılığıyla ve yetişkinlerin yönetim ve disiplini içeren pratiklerinin sonucu olarak, kentsel alanların oluşturulmasında önemli bir rol oynarlar (Hörschelmann ve Blerk, 2012: 2).

Gençlere yönelik kent politikalarının gençlere ulaşabilmesi için, gençlerin kent ile kurduğu bağın analiz edilmesi ve gençlerin ihtiyaçlarının belirlenmesi gereklidir. Bu başlık altında, gençlik ve kent gençliği kavramları teorik olarak açıklanmış, dijital dönüşüm sürecinde kent gençliğinin mevcut durumu analiz edilmiştir.

1.2.1 Gençlik Kavramı

Gençlik kavramı, içinde bulunulan tarihsel dönem, toplumların sosyoekonomik koşulları, kültürel etmenler ve geleneksel çerçeve içerisinde farklı tanımlara sahip olabilmektedir. Bu sebeple de net olarak kabul görmüş bir gençlik tanımından ve belirli bir yaş aralığından bahsetmek mümkün değildir. Gençliğe yönelik yapılan tanımları biyolojik, psikolojik ve sosyolojik tanımlamalar olarak üç başlık altında incelemek mümkündür.

Gençlik tanımı biyolojik çerçevede yapıldığında, belirli bir yaş sınırının çizildiği ve bu sınırı ergenliğe giriş ile başlatıldığı görülecektir (Türker-Küyel, 1986: 3). Biyolojik gençlik tanımları, bireyin ergenliğe girdiği dönemden fiziksel anlamda büyümesini tamamladığı döneme kadar olan yaşam evresini ifade etmektedir. Buna göre, biyolojik olarak gençlik, buluş çağına, fiziksel ve cinsel olgunlaşmaya, biyolojik yapının bireyin davranışlarını ve gelişim özelliklerini belirlemesine odaklanmaktadır (Çapcıoğlu, 2014: 59). Bu sınır, 12-20 yaş arası olarak kabul edilebileceği gibi, Birleşmiş Milletler 12-24 yaş grubunu genç olarak tanımlamaktadır. Biyolojik tanımın, gençliği sadece belirli yaşlar arasında kalan bir kitle olarak tanımlanamayacak olması sebebiyle eksik kalması, gençliği anlamak, tanımlamak ve gençlik sorunlarına yönelik çözüm önerileri ile politikalar üretmek için biyolojik referansların dışında yeni yaklaşımlar ortaya çıkarmayı gerekli hale getirmiştir (Tuncay, 2000: 235).

Gençlik kavramına psikolojik yaklaşım, gençliği ruh ve duygu dünyasında meydana gelen değişim ve dönüşümler çerçevesinde tanımlar ve bir kriz süreci olarak ele alır (Çapcıoğlu, 2014: 59). Yaklaşım çerçevesinde gençlik, çabuk heyecanlanma, güvensizlik, isteksizlik, kararsızlık gibi duygularla boğuşulan gitgelli bir dönemdir. Bu tanım, belirli bir yaş grubundan ziyade karakterize edilmiş bir davranış seti ile ilgilidir ve cesareti korkaklığa, macerayı rahata ve aktifliği pasifliğe tercih eden bir ruh halinin ifadesidir.

Sosyoloji biliminin gençlik kavramına yaklaşımı ise biyolojik olarak genç olma durumundan ziyade sosyal ve kültürel olarak inşa edilmiş bir statüyü ifade eder. Gençlik, sosyal ve kültürel olarak kurgulanmış ve çelişkili özellikler ile donatılmış bir sosyal kategoridir (Çapcıoğlu, 2014: 60). Genelgeçer bir gençlik tanımı yapmanın zorluğu da buradan kaynaklanmaktadır. Sosyoloji Sözlüğü, gençlik kavramını üç farklı şekilde kullanmaktadır. Birincisi, genel anlamıyla yaşam çevrimindeki bebekliğin ilk dönemlerinden yetişkinliğin eşiğindeki gençliğe kadar olan evrelerin ifadesidir. Diğer bir kullanım, “teenager” olarak ifade edilen on-yirmi yaş arasındaki gençlikle ve yetişkinliğe geçişle ilgili kuram ve araştırmaları ergenlik kavramının ikamesi olacak şekildedir. Son ve gençliğe sosyolojik bakışı en iyi ifade eden kullanım ise, gençlik kavramını “Endüstriyel kent toplumunda yetişmenin getirdiği iddia edilen duygusal ve toplumsal sorunları anlatma” amacı taşır (Marshall, 1999: 264).

Sosyolojinin bir alt dalı olarak “Gençlik Sosyolojisi” ise, gençlik yaşamında arkadaş gruplarının önemi, gençlik kültürleri ve gençlik alt kültürlerinin anlamları, neden ve işlevleri, kuşaklararası ilişkiler ve toplumsal değişim süreçlerinde genç katılımı gibi konular üzerine çalışmaktadır (Tezcan, 1997: 2).

Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından 2013 yılında yayınlanan Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi’nde ise gençlik kavramı şu şekilde ifade edilmiştir: “Gençlik, biyolojik olmaktan ziyade sosyolojik anlamda ele alınması gereken bir kavramdır. Gençliğin, içinde bulunulan zaman, toplumların sosyo-ekonomik gelişimleri, kültür ve geleneklerine göre tanımı yapılır. Dolayısıyla, öznellik içeren gençlik tanımlamaları için evrensel kabul görmüş tek bir yaş aralığından söz edilemez. Ülkemizin şartları göz önüne alındığında gençlik politikalarının hedef grubu, 14-29 yaş aralığında bulunan bireyler olarak kabul edilmektedir.” (2013: 4).

1.2.2 Kent Gençliği Kavramı

Gençlik sosyolojisi, gençlik kavramını çeşitli şekillerde sınıflandırarak incelemektedir. Bu sınıflandırmalar, kadın-erkek gibi cinsiyet temelli olabildiği gibi, çalışan gençlik, işsiz gençlik gibi uğraş alanına göre de yapılabilir (Tezcan, 1997: 133). Kent gençliği ise, köy gençliği, kasaba gençliği, gecekondu gençliği gibi yerleşim yerine dayalı yapılan gençlik sınıflandırmalarının biridir. Yaş grubu her ne kadar yakın olsa da bu sınıflandırmaların sorulan sorulara birbirinden farklı yanıtlar veriyor olması, gençliğin hem kültürel hem sosyal bir kavram oluşu ile ilgilidir. Kent gençliği, kentte yaşayan, vatandaşlık bağı ile bağlı olmasa dahi kentin gündelik yaşam pratiklerine hâkim olan genç nüfusu ifade eder ve yapısı itibarıyla kentten en çok faydalanan ya da faydalanması gereken gruptur. Ayrıca kente dair en büyük talepler de yine genç gruba ait olmalıdır.

Kent gençliği, kenti kendi konfor ve ihtiyaçları doğrultusunda dönüştürmekle kalmaz, aynı zamanda kente kendi fikir, hırs ve ihtiyaçlarını entegre edebilir (Antonova vd., 2020: 2). Yani kentin hem kültürel hem fiziki inşasında (ve öncekilerin yıkımında) aktif rol alabilecek bir grubun ifadesidir. Kavramsal çerçevenin sınırlarının çizilmesinin zorluğu da kavramın sahip olduğu bu potansiyel ile ilgilidir. Kent gençliği kavramı, yalnızca kentte yaşayan demografik bir grubu nitelendirmez, kentin mevcut dinamiklerinden birinin ifadesidir.

1.2.3 Dijital Dönüşüm ve Kent Gençliği İlişkisi

Dijital dönüşüm süreci, teknolojinin günlük yaşam pratiklerine entegrasyonunu beraberinde getirmiştir. Gençler yönünden incelendiğinde, fiziksel kentsel alanda kendini yeterince ifade etme şansı bulamayan gençler, siber alanlarda daha fazla varlık göstermekte ve dijital dünyada kendilerini daha özgür hissetmektedir (Massey, 2009: 1). Özellikle internetin, gençlerin kimliklerinin inşası sürecinde önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

2018 yılında Avrupa Birliği-Avrupa Konseyi Gençlik Ortaklığı Sempozyumu, gençlik ile dijital dönüşüm arasındaki ilişkiye odaklanmış ve gençlerin bu süreçte nasıl etkilendiğine dair analizler ortaya koymuştur. 11 gençlik politika yapıcısı, gençlik araştırmacısı ve gençlik çalışanı ile sivil toplum temsilcilerini bir araya getiren Sempozyum, gençlerin sosyal hayata dahil edilmesi ile dijitalleşmenin kesişimini keşfetmeye odaklanmıştır (McLoughlin, 2018: 4). Sempozyum, dijital dönüşüm sürecinde internet ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasının, halihazırda dışlanmış durumda olan gençlerin fiziki mekân ve toplumsal alanlardan daha fazla uzaklaşmasına, sanal dünyaya bağlanmasına ve sanal dünyada çeşitli zorbalıklarla mücadele etmesine sebep olabileceğini ifade etmiş ve bu durumu gençlerin nasıl toplumsal hayata kazandırılabilirliği üzerinden sorunsallaştırmıştır. Gençlik üzerine yapılacak çalışmaların artması, gençlerin daha iyi tanınması ve onlara yönelik politikalar üretilmesinin de altını çizmiştir. Gençlik alanı ile dijital dönüşüm politikaları arasında bir ilişkinin kurulması, gençlere dijital okuryazarlık eğitimi verilmesi, “dijital akıllı gençlik” oluşturulması da Sempozyum çıktıları arasındadır (McLoughlin, 2018: 7). Bir dizi politika önerisini ortaya koyan Sempozyum, gençlerin dezavantajlı durumunu kabul ederek dijital dönüşüm sürecinin bu durumu daha da derinleştirmesinin önüne, gençliğe yönelik politikaların dijital dönüşüm politikaları başta olmak üzere diğer politika alanlarıyla entegre edilmesi yoluyla geçmeye çalışmıştır.

Daha önce ifade edildiği gibi çalışma, gençleri dezavantajlı bir grup gibi görerek hareket etmektedir. Dijital dönüşüm sürecinde gençlerin durumunu inceleyen uluslararası bir belge oldukça önemlidir fakat gençlerin sahip olduğu potansiyeli arka plana atması noktasında eleştiriye açıktır. Polonya’da 11-18 yaş arasındaki 985 katılımcıyla yapılan bir çalışma, kırsal alanda yaşayan gençlerle kentsel alanda yaşayan gençler arasında dijital okuryazarlık durumu bakımından dikkate değer sonuçlar meydana koymuştur (Tomczyk, 2024). Çalışmanın çıktıları, kent-kır arasında dramatik bir fark olmadığını ortaya

koymaktadır. Yani teknoloji, günümüzde ulaşılamaz bir noktada değildir. Gençlerin büyük bir oranı, belirli bir seviyede dijital okuryazardır. Bu sonuçtan hareketle, teknolojinin gençler için öğretilmesi ya da “nasıl daha iyi kullanılabileceğinin” öğretilmesi gereken bir şekil değildir. Kamu kurumları, gençleri teknolojiden iyi anlamda faydalanmaya teşvik etmeye yönelik çalışmalar yapmalıdır.

Dijital dönüşüm süreci, gençlerin her bilgiye çok kolay erişmesi, sürekli çevrimiçi ve ulaşılabilir olması, kötü niyetli eylemlere daha açık hale gelmesi gibi pek çok değişikliği beraberinde getirmiştir. İnternet, her türlü yönde imkanları bünyesinde barındıran ve her gün maruz kalınan bir yönde gelişmiştir (Işın ve Ruppert, 2020: 2). Bu süreç içinde eğitim gibi gençlerin hayatında büyük önem taşıyan hizmetlerde yaşanan dijitalleşme, günümüz gençlerini tarihsel süreç içerisinde başka bir yere yerleştirmiştir. Gençler, pek çok teknolojiye daha kamu hizmetlerinde kullanılmaya başlamadan önce aşina olmaktadır. Bu sebeple gençlerin dezavantajlı olduğu nokta dijital okuryazarlık değildir. Dijital-fiziki ayrımının tamamen ortadan kalkmaya başlaması, özellikle kent gençliğinin kent ile olan bağını zayıflatmaktadır. Bu bağın güçlendirilmesi ise, kentteki dijital dönüşüm sürecinde, gençlerin kentteki yaşamlarını kolaylaştıracak hizmetler üretmenin yanı sıra, bu hizmetlerin üretim sürecine gençleri dahil etmekle mümkün olacaktır.

1.3 Kent Hakkı

Kent hakkının ne olduğu, neyi ifade ettiği konusunda literatürde çok fazla tartışma mevcuttur. Kavram, ilk kez Henri Lefebvre tarafından kenti dönüştürme, kenti dilediğince düzenleme anlamlarına gelecek bir bakış açısıyla kullanılmıştır. Sermaye birikim süreçleri, sanayileşme ve günümüzde neoliberalizm eksenli bir kent hakkı anlatısının olduğu görülmektedir. Kent hakkına ilişkin bir diğer bakış açısı ise, kavramın kentte insan haklarının sağlanması şeklinde ifadesidir. Özellikle uluslararası belgeler ve anlaşmalar,

kavramı bu yönüyle ele almakta, genellikle sayma usulüyle kentte yaşayanların sahip olması gereken hakları ifade etmektedir.

Kent hakkının ölçülebilmesi, değerlendirilebilmesi ve genelgeçerlik kazanabilmesi için belirli bir sınırlandırmanın yapılması gerektiği açıktır. Fakat yine de kavramsal çerçevede Henri Lefebvre, David Harvey, Marc Purcell, Peter Marcuse, Don Mitchell gibi kent teorisyenlerinin çizdiği kent hakkı perspektifinin kent hakkının özünü daha iyi yansıttığı söylenmelidir. Çalışma çerçevesinde, kent hakkı kavramının ortaya çıkış süreci, kent hakkının bir insan hakkı olarak değerlendirmesi ve bahsi geçen her iki kent hakkı yaklaşımının açıklamalarına yer verilmiştir.

1.3.1 Kent Hakkı Kavramının Ortaya Çıkışı

Kent hakkı kavramının ortaya çıkış süreci, kent hakkının ne olduğuna dair soruların yanıtlanmasına da yardımcı olmaktadır. Kavram, 20. yüzyılda kapitalizmin mekân üzerinde varlığını iyiden iyiye hissettirmeye ve mekânın da sermayenin bir parçası, bir ürünü ve bir aracı olarak algılanmaya başlamasıyla birlikte ortaya çıkmıştır (Metlioğlu, 2021: 2733). Kent nüfusunun hızla artması, modernleşmenin kentsel mekân üzerinde kurgulanması, kentin ideolojik bir mekân olarak algılanması durumları, kent içinde pek çok sorunu beraberinde getirmiştir.

Tarihsel süreç olarak irdelendiğinde, kent hakkının tarihsel kökenlerinin 1871 yılında Parislilerin Paris kent yönetimini ele geçirdiği ve kısa süreliğine de olsa bir kentsel devrim² olarak adlandırılan “Paris Komünü”ne dayandırıldığı görülmektedir (Ertan, 2008). Paris Komünü, ortaya çıkış şartları her ne kadar günümüzle kıyaslanamayacak kadar farklı olsa da kent hakkı ile ne ifade edildiğinin anlaşılması noktasında büyük öneme sahiptir.

² Kentsel devrim kavramı, Lefebvre’in Kentsel Devrim adlı kitabında bahsedildiği haliyle kullanılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Lefebvre, H., (2021), Kentsel Devrim (Çev. Sezer, S.), İstanbul: Sel Yayıncılık.

Paris Komünü, 1866 Fransa'sında nüfus 37 milyon iken, işçi nüfusunun 4,7 milyon olduğu bir süreçte ortaya çıkmıştır. Paris nüfusunun ise toplam 1 milyon 850 bin kişilik nüfusunun 450 binini işçi sınıfı oluşturmaktaydı (Pierro, 1977: 13 akt. Budak, 2018: 143). Fransa-Prusya Savaşı'nın kaybedilmesi ve Almanların Paris'i işgali, özellikle işçi ve zanaatkâr sınıfın temel ihtiyaçlarını karşılamasını dahi zorlaştırmıştı. İşçi ve zanaatkarların çoğunlukta olduğu ve Paris'i korumak için görevlendirilen Ulusal Muhafızlar, bu süreçte Ulusal Muhafızlar Komitesi adıyla birleştiler ve hükümetin Prusya ile imzaladığı ateşkesin hükümlerine karşı durdular (Şakacı, 2009: 2). 17-18 Mart gecesi, Parislilerin paralarıyla alınan topların devlet malı ilan edilerek toplatılmak istenmesi isyanın fitilini ateşlemiş, ulusal muhafızların da harekete geçmesiyle hükümet geri çekilmek zorunda kalmıştır. Aynı gün yönetim, Merkezi Komite'nin eline geçerek 71 gün sürecek olan Paris Komünü deneyimi başlamış olacaktır. Merkezi Komite, ertesi gün gerçekleşecek olan seçimlere yönelik amaçlarını açıklayan şu bildiriye yayınlar:

Fransa'yı şimdiye kadar yönetenler ülkemizi ve bizleri yıkıma ve onursuzluğa sürüklediler. Otorite, can ve iş güvenliğini sağlamaktan yoksundur. Ülke genel bir çöküntü içinde. Emegi yeni baştan örgütleyerek, özgürlük, eşitlik ve dayanışmaya dayanan yeni temeller üstünde yeni bir düzen kurmalıyız. Komün Devrimi, bu ilkeleri koyarak gelecekte çıkar çatışmaları doğurabilecek nedenleri önceden ortadan kaldırıyor. Biz, emekçilerin boyunduruktan kurtulmasını istedik. Bunun tek garantisi de bucak temsil kurullarıdır. Her yurttaş, hakkını en iyi ancak bu sistemde savunur. Her yurttaş, temsilcilerin eylemlerini en etkili bir biçimde ancak bu sistemde denetler. Toplumsal reformlar, sırasıyla ancak bu şekilde gerçekleşebilir. Her bucağın özerk oluşu, toplumsal isteklerin saldırgan bir karaktere bürünmesini önler ve cumhuriyet ilkelerini en yüce anlamıyla dile getirir. Emekçiler! İstediklerimiz nedir? Kredinin, ticaretin, derneklerin emekçiye emeğinin tam karşılığını verecek biçimde örgütlenmesini istemektedir. Herkes için, parasız, laik ve tam eğitim istedik. Toplantı ve dernek kurma hakkını, yurttaşın ve basının özgürlüğünü istedik. Polisin, güvenlik güçlerinin, silahlı kuvvetlerin, sağlık hizmetlerinin belediyecilik açısından düzenlenmesini istedik. Paris halkı uyandı, dadısının yönettiği bir çocuk olmak istemiyor artık. Kendi kendimizin efendisi olmak hakkımızdır. 26 Mart Pazar günü yapılacak seçimde Paris halkının, oylarını Komün için kullanması onur borcudur. (Alkan, 1996 akt. Şakacı, 2009: 2).

Bu bildiri ışığında dahi, Komün'ün amacının kentte insanca yaşamak ve kentte sahip oldukları hakkı geri almak olduğunu ifade etmek mümkündür. Henüz herhangi bir kavramsal çerçeve olmadan böyle bir hakkın talep edilmesi, kent hakkının organik yapısını da ortaya koymaktadır. Paris Komünü deneyiminden hareketle, kent hakkının bir

kente ait olmak, o kentin hem üreteni hem tüketeni olmak ve kentle organik bağ kurmuş olmak ile alakalı olduğunu söylemek mümkündür.

Kavramsal olarak kent hakkının ilk kez kullanan ise, Henri Lefebvre olmuştur. Lefebvre, eserlerinde Paris Komünü'ne büyük bir önem atfettiğini vurgular, kendi tarihi içerisinde merkezi bir yer atfeder ve efsaneleştirir. Böylece de kente hiçbir zaman yeterince önem vermemiş olan alışlagelmiş Marksist düşüncenin klasik anlatılarına meydan okur (Harvey, 2012: 34). Kent hakkı kavramının, Paris'te Paris Komünü'nden sonra yaşanan en büyük toplumsal hareket olarak nitelendirilen 1968 olaylarının etkisiyle ortaya çıkmış olması da şüphesiz tesadüf değildir. 1968 olayları, temelde gençlerin kent hakkı talebinin en başarılı örneği olarak karşımıza çıkmış olsa da bu “başkaldırı” bir topluluk hareketi görünümü kazanmıştır. Fransa'da baskıcı De Gaulle iktidarına karşı Nanterre Üniversitesi'nde başlamış olan öğrenci hareketi, zamanla ülke çapında ayaklanmaları, fabrika işgallerini ve genel grevleri beraberinde getirmiştir. Fransa'nın işgücü nüfusunun çeyreğinin 25 yaş altı gençlerden oluşuyor olması, temsil etmemelerine rağmen gençlerin bir sınıf gibi örgütlenmesi direnişini güçlendirmiştir (Singer, 2003: 108 akt. Eşrefoğlu, 2020: 38). Öğrenci ve gençlerle başlamış olan hareket, her kesimden insanı içine almış; teknisyenler, mühendisler, bürokratlar, işçiler, sporcular, entelektüeller, devlet memurları, hatta bazı kolluk kuvveti mensupları dahi bu direnişin içinde yer almıştır.

Bu kentte baskının, mekânsal adaletsizliğin yaşandığı yıllar, kent hakkı kavramının ortaya çıkışını beraberinde getirmiştir. Henri Lefebvre'in kent hakkı kavramsallaştırması ve bu kavramsallaştırmayı kentteki sermaye-emek süreci üzerinden yapması, dönemi içerisinde gereken kamuoyunu oluşturamamış olsa da hem literatürde hem de uluslararası belgelerde kent hakkı tartışmalarını ateşlemiş ve kavram üzerine konuşulan, sınırları tartışılan ve bir bilinç geliştirilen bir kavram haline getirmiştir.

1.3.2 Bir İnsan Hakkı Olarak Kent Hakkı

Kent hakkı ile ilgili literatürde çok fazla çalışma olmasına karşın, kent hakkının “ne olduğuna” yönelik somut bir çizgi çekilememiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi bu durum, kent hakkının yapısıyla, hitap ettiği kent ve kentliyle doğrudan ilişkilidir. Kent hakkı, her bir kent için o kentte yaşayanların en ideal yaşantıya sahip olabilmesi hakkı olarak algılandığında, her bir kentsel alanda sahip olunabilecek kent hakkı da değişiklik gösterecektir.

Hak temelli olarak yaklaşıldığında, kent hakkını birkaç sorunsal etrafında ifade etmeye çalışmak daha anlamlı olacaktır. Öncelikle kent hakkının insan haklarının neresinde durduğunu ifade etmek gereklidir. Kent hakkı üzerine çalışan akademisyenler (Amin ve Thrift, 2002; Dikeç, 2001; Harvey, 2008; Mitchell, 2003; Wastl-Walter vd., 2005; Yıldırım 2014) hak kavramını farklı perspektifler üzerinden yorumlamaktadır. Bir kesim, kent hakkını toplu ve sosyo-ekonomik bir hak olarak konut, ulaşım, çevre hakkı gibi bir çerçevede incelerken; bir kesim ise, Lefebvre’in çizgisinden giderek devlet gözetimi veya kamu protestolarına karşı bir özgürlük alanı olarak ifade etmiştir.

Kent hakkını, insan haklarının altında incelemek istediğimizde hak tipolojilerine göz atmak gereklidir. Klasik insan hakları sınıflandırması, Jellinek’in negatif, pozitif ve aktif statü hakları üzerinden yapılmıştır (Turhan, 2013: 367). Bu sınıflandırmada, bireyin devlet karşısındaki konumu temel alınmıştır. Eğer bir hak talebi, devletin müdahale etmemesi, engellememesi üzerine ise hak negatif statüdedir. Yaşam hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı gibi bireysel haklar bu kategoridedir. Sağlık hakkı, eğitim hakkı, sosyal yardım hakkı gibi devletin yardım ve müdahalesini gerektiren haklar, pozitif statüdedir. Bireyin siyasi iktidara katılımına, söz sahibi olmasına, oy kullanmasına, sendika kurmasına yönelik haklar ise aktif statü haklarıdır.

Bu sınıflandırma içinde kent hakkının nerede durduğunu saptamak zordur. Kent hakkı negatif statü hakkıdır çünkü kentte yaşam özgürlüğünü ve konut dokunulmazlığını; barınma hakkı gibi temel insan haklarını kapsar. Pozitif statü hakkıdır çünkü kentte sağlık, eğitim, kültür sanat gibi hizmetleri talep eder. En önemlisi aktif statü hakkıdır çünkü kentte söz sahibi olmayı, kentin ortaklarından biri olmayı ve kenti kendi arzuları doğrultusunda dönüştürebilmeyi talep eder. Kent hakkını bu sınıflandırma üzerinden bir yere yerleştirmek, kavramın içeriğine uygun olmayacaktır.

Evrensel olarak kabul görmüş haklar arasındaki kuşak ayrımına bakıldığında, birinci, ikinci ve üçüncü kuşak haklar ayrımı karşımıza çıkmaktadır. Bu ayrım ilk olarak 1979 yılında Karel Vasak tarafından dile getirilmiştir (Akt. Turhan, 2013: 359). Kuşaklar arasında yapılan bu sınıflandırma, tamamen kronolojiktir, bir önem sırası ya da hiyerarşiyle alakalı değildir.

Birinci kuşak haklar, ifade özgürlüğü, katılım hakkı, din ve vicdan özgürlüğü, adil yargılanma özgürlüğü gibi bireyi öne çıkaran haklardır. Birinci kuşak haklar, vatandaşların geleneksel özgürlük ve ayrıcalıklarına atıfta bulunur. İkinci kuşak haklar, barınma, adil ücret hakkı, çalışma hakkı, sendika hakkı gibi devletten bir hizmet talep etmeye yönelik haklardır. Sosyoekonomik haklara atıfta bulunmaktadır. Üçüncü kuşak haklar ise, topluluklara, gruplara ve insanlara bağlı haklar olarak ifade edilebilir. Azınlıkların kendi dillerini konuşma ve kaderini tayin etme hakkı, barış hakkı, çevre hakkı gibi kolektif hakları ifade eder. Kent hakkının da çevre hakkı ile üçüncü kuşak haklar arasında yer aldığı düşünülmektedir (Şahyar Akdemir, 2021: 154).

Son dönemde dördüncü kuşak hak kavramı gündeme gelmektedir (Turhan,2013: 369, Şahyar Akdemir, 2021: 154, Boyar ve Işık, 2019: 605). Günümüz teknolojik ve bilimsel gelişmelerinin insan onuruna yönelik tehditlere bir cevap olarak ortaya çıkmış olan dördüncü kuşak haklar, dijital dönüşüm süreci ve sürdürülebilirlik kavramları ile ilişkili

olarak, farklı olma hakkı, biyoetik haklar, siber uzay hakkı, su kullanımı hakkı olarak ifade edilebilir.

Kuşak sınıflandırması içerisinde, kent hakkının ikinci ve üçüncü kuşak hakların üzerinde bir şemsiye kavram olarak yer aldığı gibi bir görüş de mevcuttur (Şahin, 2013: 45 akt. Şahyar Akdemir, 2021: 154). Kent hakkını diğer haklardan bağımsız bir hak gibi düşünmeye kıyasla, bir üst kavram olarak düşünmek daha sağlıklı olacaktır. Çünkü kent hakkı, diğer tüm insan haklarının kentte var olması ve bunun ötesidir. Eğer kent hakkı, üçüncü kuşak haklar arasında incelenir ve bir “grup hakkı” olarak ifade edilirse, bireysel hakların pahasına gelen bir grup hakkı gibi bir kavram boşluğu da ortaya çıkacaktır. Bu sebeple, kuşak tipolojisi içerisinde kent hakkını, ikinci ve üçüncü kuşak haklar üzerinde bir şemsiye kavram olarak ifade etmek daha doğru olacaktır.

Hak sınıflandırmaları incelendiğinde, bireysel haklar-kolektif haklar ayrımı karşımıza çıkmaktadır. Bireyin tek başına kullandığı ve yalnızca bireyi ilgilendiren haklar bireysel hak, bir grupta beraber kullanılan; dil, kültür, etnik köken gibi ayırt edici özelliği olan azınlık gruplarının bu özelliklerini korunma hakkı olarak da tanımlanabilecek haklar kolektif haklar-grup hakları olarak ifade edilmektedir (Turhan, 2013: 370). İnsan haklarının birçoğu hem bireysel hem de kolektif nitelik taşımaktadır. Özellikle su hakkı, çevre hakkı gibi hakların çift yönlülüğü ortaya koyulduğunda, bu ayrımın yetersiz kaldığını söylemek mümkündür.

Kent hakkı özelinde incelediğimizde ise, kent hakkının hem tüm kentlilerin beraber kullanabileceği ve sahip olması gereken kolektif bir yanının; hem de “*Vatan yenidoğan her çocuğu aynı hediye sunarak karşılamalıdır: Kendisini ona bütünüyle ve herhangi bir sınırlama olmadan sunmalıdır*” (Corbusier, 2018: 25) anlayışından hareketle bireysel bir yanı bulunmaktadır. Bu sebeple kent hakkını kolektif hak-bireysel hak ayrımına tabi tutmak doğru ve yeterli değildir.

Wesley Hohfeld, klasik yasal hakları; talep hakları, özgürlük hakları, yetkiler ve dokunulmazlık olmak üzere 4 başlık altında incelemiştir (Attoh, 2011: 670). Talep hakları ile ifade edilen bir hakka ve göreve sahip olmaktır. Özgürlük hakları, kişinin yapmakla zorunlu olmadığı yani temelde yapmama özgürlüğünün ifadesidir. Yetkiler, yasal bir ilişkiyi değiştirebilme yeteneğiyle dokunulmazlık bir başkasının yasal gücünden muaf olmaktır. Hohfeld'a göre, hakların pratik önemi de bu biçimle alakalıdır (Jones, 1994). Kent hakkını bu çerçevede okuduğumuzda, hakkı yasal bir çerçeveye indirmek gerekecektir. Hohfeld'in kavramsallaştırması da anayasa ve mevzuat düzleminde olduğu için, yalnızca merkezi idare ya da kent yönetimi tarafından sağlanan ve kentliye neyi yapıp neyi yapamayacağını söylediği bir hak biçimi, kent hakkının alan serbestisiyle çelişecektir.

Bu sınıflandırmalar çerçevesine kent hakkını yerleştirmeye çalışma çabası gösteriyor ki, kent hakkı pek çok türde hakkı barındırabilir, bireysel olabileceği gibi mücadele alanı bambaşka görünen birey ya da gruplara ait olabilir. Kent hakkı, hem ulusal yurttaşlık hakkıyla sınırdaş olarak bir siyasal alan hakkıdır. Aynı zamanda işgal etme, tasarlama ve kamusal alanın ne olduğunu tanımlama hakkıdır. Devletin kentsel politikası karşısında bir özerklik talebi ve polis şiddeti, gözetleme ve aşırı devlet müdahalesine karşı bir haktır.

Bu çerçeveden hareketle, insan hakkı olarak kent hakkı, pek çok durumda sosyoekonomik bir haktır (Attoh, 2011: 672). Hem barınma, ulaşım ve su gibi doğal kaynaklara dair bir hakken, hem de estetik ya da topluluk hakkı gibi toplumsal yapıya sahip bir haktır.

1.3.3 Kent Teorisyenlerinin Gözünden Kent Hakkı

Literatürde kent hakkı üzerine yazılmış pek çok çalışma bulunmaktadır. Özellikle Henri Lefebvre'in çalışmalarının 2009 yılından başlayarak yabancı dillere çevrilmesi süreci bu çalışmaları hızlandırmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı, kent hakkı kavramını

Henri Lefebvre'in okuduğu gibi, kentteki kapitalizm süreçleri üzerinden, sınıf ayrımına, kentsel adaletsizliğe, sermaye birikim süreçlerine vurgu yaparak açıklarken, kavramın neoliberal kentte varlığını kabul ettiren uluslararası kentsel rekabet üzerinden açıklandığı çalışmalar da mevcuttur. Her bir çalışmada kent hakkı kavramının özünde “kenti kentliye geri verme” amacının olduğunu söylemek mümkündür.

Kent teorisyenlerinin kent hakkı perspektifi, kentte yaşayan her bir bireyi, dezavantajlı konumdaki kentlileri özellikle vurgulayarak kapsamaktadır. Kent gençlerinin günümüz kentsel koşullarında dezavantajlı olarak değerlendirilmesi yanlış olmayacaktır. Bu sebeple, teorisyenlerin kent hakkı tanımlamaları, direkt olarak kent gençliği ile ilişkilidir.

1.3.3.1 Henri Lefebvre

Henri Lefebvre (1901-1991), Fransız filozof, sosyolog ve kent teorisyenidir. Fransa'da doğan ve Sorbonne'da felsefe eğitimi alan Lefebvre, 1928 yılında Fransız Komünist Partisi üyesi olmuş, Fransız Direnişine katılmış, sonrasında Partiden ihraç edilmiştir. Lefebvre'in sosyoloji eğitimi sırasında taksi şoförlüğü yaparken kent üzerine düşünmeye başladığını öğrencisi ve yayıncısı Sandrine Deulceux aktarır. Mekân konusunu, Marksist felsefe ve sol siyasetin konusu haline getiren Lefebvre, “Gündelik Hayatın Eleştirisi”, “Mekânın Üretimi”, “Kentsel Devrim”, “Ritimanaliz” gibi mekân eleştirisi ve incelemesi konulu eserlerinin yanında kent hakkı kavramını ilk kullanan isim olması sebebiyle ayrı bir öneme sahiptir.

Lefebvre'e göre, kapitalizm ancak kendini üretebilecek toplumsal ilişkilerin üretilebileceği bir mekânı da var ederek mevcudiyetini koruyabilir. Kapitalizmin sürekliliği, kapitalizmin devam ettirilebileceği bir mekânı oluşturmakla mümkün olacaktır. Kentlerin metalaşması, kullanım değerleri yerine değişim değerlerinin ön plana çıkması da bu sistemin gereği olarak görülmüştür. Lefebvre de kent sorunsalını ortaya

koymak ve üzerine konuşmak için de çıkış noktasını sanayileşme süreci olarak belirlemiştir (Lefebvre, 2015: 21).

Lefebvre, en seçkin ve güzel kentsel ürünlerin sanayileşme öncesindeki yapıtlar olduğunu söyler ve savını Doğu şehri, antik şehir ve Ortaçağ şehirleri üzerinden örneklendirir. Ona göre bu şehirlerin kendileri birer yapıttır ve sadece zenginliklerin değil bilginin, tekniğin ve sanat eserlerinin biriktiği yapıtlardır. Kapitalist sistem tam olarak bu “sanat eseri olma durumunu” alaşağı etmiştir. Kent hakkı da bu mekânsal işgalin, kentlinin kullanım hakkının elinden alınmasının karşılığı olarak hayat bulacaktır. Bu doğrultuda da kent hakkı, “Kentte yaşayanların kenti kendi ihtiyaçları doğrultusunda değiştirme ve üretebilme hakkı” (Lefebvre, 1967: 119) olarak tanımlanmıştır. Yani kent hakkı, kentin değişim değeri yerine kullanım değeri üzerinden belirlenmesini talep eden ve bu talep doğrultusunda örgütlenmeye gereksinim duyan bir hak olarak algılanmıştır ve talep, anlamlı ve yaşanabilir bir kent yaratmaktır. Kentin sanat eserliğinin korunması da ancak kent hakkı talebi ile mümkün olacaktır.

Lefebvre’in kent hakkı çizgisindeki “kent sakinleri” ya da “kentli” tanımı da önemlidir. Lefebvre, kentli tanımının mülkiyet ve zenginlik üzerinden yapılamayacağını savunmuştur. Bu çerçevede, kent içerisinde yaşayan göçmen ve mülteciler de kent hakkına sahiptir, kent hakkının vatandaşlık bağı ile bir ilgisi yoktur. Ona göre kente aidiyeti temellük hakkı ve katılımcılık üzerinden tanımlanmaktadır. Kentte yaşayan, kent ile organik bir bağ kurmuş, kentteki gündelik yaşam pratiklerini benimsemiş herkes, vatandaş olsun ya da olmasın kentlidir ve kent hakkına sahiptir.

Lefebvre’in oluşturduğu kent hakkı kavramı, bugüne ışık tutması anlamında büyük önem taşımaktadır. Lefebvre’in kavramsallaştırmasının çıkış noktası, eserlerinde sıklıkla açıkladığı gibi işçi sınıfıdır. Günümüz için okuduğumuzda, başta kent gençleri olmak

üzere bu hakkın sahipleri kentte dezavantajlı konumda olan kadınlar, çocuklar, engelliler, LGBTİ+ bireyler olarak karşımıza çıkacaktır.

1.3.3.2 David Harvey

David Harvey, 1935 yılında İngiltere'de doğmuş, Marksist coğrafya ve kentsel teori alanında önde gelen bir akademisyen ve yazardır. Harvey, Marksist teoriyi coğrafya ve kent çalışmalarına uyarlayan akademisyenlerden biri olarak tanınır. 1973'te yayımlanan Toplumsal Adalet ve Şehir (Social Justice and the City) adlı kitabı, kentsel mekânın kapitalist toplumlarda nasıl üretildiğini ve toplumsal adaletin mekânsal dağılımını analiz eder. Diğer önemli eserleri arasında Postmodernliğin Durumu (The Condition of Postmodernity, 1989), Sermayenin Sınırları (The Limits to Capital, 1982) ve Neoliberalizmin Kısa Tarihi (A Brief History of Neoliberalism, 2005) yer alır. Asi Şehirler (2012) adlı kitabında, kent hakkını neoliberal kent için “yeniden” tanımlar ve Lefebvre’in çizdiği çizgiyi bir ileri aşamaya taşır.

Harvey, kent hakkını yeniden dağıtım talebi olarak tanımlamış ve artı ürün kavramının üzerinde durmuştur (Harvey, 2012). Yeni kentsel politikalar ile, kentler üretim merkezleri haline gelmiştir. Fakat kent içerisinde biriken artı ürün, kentliye eşit ve adil bir şekilde paylaştırılmak yerine, belirli bir kesime yönlendirilmektedir. Artı ürün, genellikle ezilen kesim tarafından üretilirken, bu ürünün dağıtımı kentin elitleri tarafından yapılmaktadır. Kent hakkı da temelde bu artı ürünün, kentliye adil bir şekilde “yeniden” dağıtılması olarak tepki bulmuştur. Harvey, kentli hakkını sadece kentsel hizmetlere ya da şehrin imkânlarına ulaşmak olarak kısıtlanmasını doğru bulmaz. Şehri değiştirmek ile kendimizi değiştirmeyi bir tutar ve tasarlanan kentin insanın kim olduğuyla direkt olarak ilişkili olduğunu, Robert Park’a³ atıf yaparak savunur (Harvey, 2008).

³ Park, R.E. (2015). Şehir Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler, (içinde) Şehir, Heretik Yayıncılık, Ankara.

Harvey “Eğer Robert Park’ın dediği gibi insan şehri inşa ederken kendisini de inşa ediyorsa” der, o halde “...nasıl bir şehir istediğimiz sorusu, nasıl kimseler olmak istediğimiz, ne gibi toplumsal ilişkiler aradığımız, hangi estetik değerlere ve doğa anlayışına sahip olduğumuz, ne tür bir yaşam tarzı arzuladığımız sorularından ayrı düşünülemez.” Bu önergeden hareketle, Harvey kent hakkını “Kenti gönlümüze göre değiştirme ve yeniden icat etme hakkı” olarak tanımlamaktadır (Harvey, 2012: 44).

Harvey’e göre, kent hakkı fikri birtakım entelektüel heves ve modalardan ibaret değildir; sokaklardan, mahallelerden ezilen insanların zor zamanlarda yükselen yardım ve destek çılgınlıklarından doğar. Harvey, Lefebvre’den hareketle, Lefebvre’in kent hakkı mantığının günümüzde dönüşüm geçirmesi gerektiğini, kentin dönüşmüş olması düşüncesinden hareketle açıklar. Kapitalist ülkelerde kentte artık fabrikalar ya yok olmuş ya da büyük oranda azalmıştır, bu da klasik sanayi işçi sınıfının ortadan kalktığına delalet eder (Harvey, 2018: 34). Bu sebeple, kent hakkı kavramının da geleneksel proleteryanın yerini alan, şehir yaşamının üretim ve idamesinin kapsamı genişledikçe ortaya çıkan ve giderek sayısı artan güvencesiz, yarı-zamanlı ve örgütsüz ucuz emeğe dayalı “prekarya” sınıfı etrafında örüntülenmesi gerekmektedir.

Harvey, kent hakkının nasıl talep edilmesi gerektiğine dair soruyu da açıklar. Harvey’in kent hakkını talep etmekten kastettiği, kentlerin nasıl üretildiği ve yeniden üretildiği üzerinde belirleyici rol almayı talep etmek ve bunu kökten ve radikal şekilde yapmaktır (Harvey, 2012: 45). Bu da artı ürünün kullanımı üzerinde daha fazla hak iddia etmek ile mümkün olacaktır. Bu noktada kolektif bir hareketin ortaya çıkmadığını aktaran Harvey, kentsel mücadele ve toplumsal hareketlerin, servet birikimine dayalı ekonomi ve bu ekonominin mülksüzleştirdiği kentlilerin hakkını onlar adına talep etmesi gerekliliğinin altını, kent hakkının bahsedilmiş bir haktan ziyade ele geçirilmesi gereken bir hak olduğunu söyleyerek çizmektedir (Yıldırım, 2022: 96).

David Harvey, Henri Lefebvre'in iskeletini oluşturduğu kent hakkı kavramını, 21. yüzyıl neoliberal kenti için tekrar tanımlamıştır. Neoliberal kent, kentliler için sanayi kentinden daha tehlikeli olabilecek sonuçlar içermektedir. Neoliberal kentte, kent iktidarı kendi söylemini yaratarak kentliyi bir söylem etrafında kendi lehine örgütlerken, kent hakkının talebi arka plana atılmaya çok müsaittir. Bu sebeple Harvey'in kent hakkını “yeniden” hatırlatması, neoliberal kent için ölçeğini dönüştürmesi ve artı ürün kavramını odağına alarak kentin her bir kentli tarafından dönüştürülme ve yeniden dönüştürülme hakkının olduğunun altını çizmesi kent hakkının, içeriği ve talebi aynı kalmasına rağmen dinamik bir kavram olduğunu da ortaya koymaktadır. Neoliberal kentte dezavantajlı konumu daha da derinleşen kent gençliği, Harvey'in kavramsallaştırmasının başat öznelereinden biri olarak karşımıza çıkacaktır.

1.3.3.3 Peter Marcuse

Peter Marcuse (1928-2019), Columbia Üniversitesi onursal profesörüdür ve aynı zamanda hukukçudur. UCLA-Kaliforniya Üniversitesi, ABD-Berkeley'de kent planlaması doktorası yapmış, kent planlama, kent hukuku, kamusal alan kullanımı, kent hakkı, kentte sosyal adalet, kent tarihi ve eleştirel kentsel kuram gibi alanlarda önemli katkılarda bulunmuş bir bilim insanıdır.

Marcuse, “Kritik Kent Teorisinden Kent Hakkına” isimli makalesinde, kent hakkının kimin hakkı, ne hakkı ve hangi kentin hakkı olduğu sorusunun üzerinde durmaktadır. Lefebvre'den hareketle, kent hakkının hem hemen anlaşılabilir hem de içgüdüsel olarak vurucu bir slogan olmasının yanında, teorik olarak karmaşık ve provokatif bir formülasyon olduğunu belirtmiştir (Marcuse, 2009: 189).

Marcuse, Lefebvre'in kavramsallaştırmasının provokatif yönünün, kent hakkının “kimin hakkı” ve “ne hakkı” sorularına yanıt vermediğinden hareketle, bu iki soruya cevap aramıştır. Marcuse, kent hakkı üzerine yapılmış en iyi tanımın Lefebvre'e ait “Kent

hakkı bir çığlık ve taleptir.” tanımını olduğunu söyler. Kimin hakkı sorusu da yine Lefebvre’in “ığlık ve talep” tanımını üzerinden anlam kazanır (Yıldırım, 2022: 98 ve Uslu, 2023: 198).

Talep, yoksunluk içinde ve baskı altında bulunan, ayrımcılığa uğrayan ve temel yaşamsal ihtiyaçlarından mahrum bırakılanların, evsizler, alar, hapiste olanlar, cinsiyet, din, etnisite gibi sebeplerden ötürü zulme ve ayrımcılığa uğrayanlar, işlerini yaparken sağlıklarını tehlikeye atan ve asgari gelir düzeyinin altında bir ücretle çalışmak zorunda olanların talebidir (Marcuse, 2009: 190). Kimin hakkı sorusunun yanıtının bir ayağını bu toplumsal unsurlar oluşturmaktadır. Bir diğer ayağı olan çığlık ise, mevcut düzene bir şekilde eklemlenip belirli ölçüde düzenin maddi imkanlarından faydalanan fakat özgünlük, yaratıcılık gibi mevcut olandan fazlasını isteyenlerin, umutları kırılmış, sosyal anlamda baskı altında olan ve “belki de haksız yere elde edilmiş bir refahın sulusı” olarak hisseden kişilerin çığlığıdır. Marcuse, her iki durumun de önemli olduğunu fakat seçim yapılması gerektiğinde “Erst kommt das Fressen, dann kommt die Morale” (nce doymak, sonra ahlak gelir.) Alman deyişinden hareketle, ilk grubun öncelikli olduğuna vurgu yapar ve her iki grubun bileşenlerini de çalışmasında açıklar (Marcuse, 2009: 191).

Ne hakkı sorusu, Marcuse için başta kolay görünen, yoksun ve kentten hoşnutsuz olanların temiz su, temiz hava, konut, ulaşım, eğitim, demokratik katılım gibi insan onuruna yaraşır bir hayat için gereken ihtiyaçların karşılanması biçiminde tanımlanması mümkün bir sorudur. Fakat bu yanıt kent hakkının tanımlanması için yeterli değildir çünkü Marcuse’a göre kent hakkı geniş ve kapsayıcı bir haktır, sadece belirli kazanımlar içeren yasal bir hak ya da var olan yasal sistemdeki bir hak talebi değildir. Aynı zamanda politik bir haktır, içinde bir kentsel yaşam potansiyeli barındırır, daha iyi ve daha insani bir sistem talep eden, daha yüksek ahlaki düzlemde konumlanmış bir haktır. Marcuse, kent hakkını bütüncül bir hak olarak görür. Yani bilgi edinme hakkı, sağlıklı evre hakkı gibi sayma usulüyle sayılabilecek bir hak değildir, kentsel haklar ya da kentte insan

hakları değildir. Kent hakkı, “bireysel adaleti de içeren ama onu aşan, bir sosyal adalet” hakkıdır (Yıldırım, 2022: 100).

Hangi kent sorusu ise, Lefebvre atfıyla yanıtlanır: “Talep edilen hak mevcut kente yönelik değil, gelecekteki bir kente yönelik kent hakkıdır.” Fakat bu gelecekteki kent, tam olarak çizilemez ve şimdiden ayrıntılı bir şekilde ortaya konulamaz. Bu doğrultuda hak, bu kente ulaşma hakkı olarak da ifade edilebilecektir.

Tüm bunlar çerçevesinde Marcuse, kent hakkının gerçekleşmesinin üç aşamadan oluştuğunu, bu aşamaların ilkinin sorunların analizi ve ifşası, ikinci aşamanın paydaşların bir araya gelerek stratejiler ve öneriler geliştirmesi son aşamanın ise sorunun politikleştirilmesi ve sorun etrafında örgütlenmenin sağlanması olduğunu ifade etmiştir (Uslu, 2023: 198). Marcuse, kent hakkını açıklarken, kimin hakkı sorusunu her bir kentli için talep ve çılgılık kavramları üzerinden kategorize ederek yanıtlamış, ne hakkı sorusunu bütüncül bir hak anlayışıyla ele almış ve hangi kentin hakkı sorusunun yanıtıyla da idealize edilen bir kente giden anahtar olarak kullanmıştır.

1.3.3.4 Marc Purcell

Marc Purcell, Kentsel Tasarım ve Planlama konularında çalışan ABD’li bir bilim insanıdır. Purcell, kent hakkını yerel tuzak (local trap) kavramı ile irdeler. Yerel tuzak kavramını da güçlerin parçalanması, kurumsal kısıtlamalar, kaynakların eşitsiz dağılımı ve küreselleşmeyle birlikte gelen pazar baskıları kavramlarıyla birlikte açıklar. Yerel tuzağa düşülmemesi için, yerel demokrasinin yeniden kurgulanmasının zorunluluğunun altını çizer (Purcell, 2006: 1922).

Purcell’e göre Lefebvre’in kent hakkı kavramı iki temel ögeden ibarettir, edinim hakkı (a right to appropriation) ve katılım (participation) hakkı. Katılım hakkı, kentlilerin kentsel mekânın üretiminde ya da yeniden üretiminde merkezi bir rolde olması gerektiğinin ifadesidir. Bu karar, devletin, sermayenin ya da çok uluslu bir kurumun/

şirketin kararı olabilir. Kentsel mekânı kullanarak yapılacak olan özel şirketlerin yatırımlarının kararları da kentlilerin söz hakkı sahibi olması gereken bir alandır. Purcell, Lefebvre'in kentsel mekânın üretimine dair kararlarda kentlinin merkezi konumda olduğunu söylemesine rağmen bu kararların direkt olarak kentliler tarafından alınması gerekliliğini ifade etmediğini söyler. Purcell'e göre liberal demokratik oy kullanma sistemleri, kentlilerin devlet kurumları aracılığıyla iradesinin filtrelenmesi anlamına gelir. Kent hakkı ise sakinlerin kendi kentlerinde mekânın üretimine ilişkin tüm kararlarda doğrudan söz sahibi olması gerekliliğidir (Purcell, 2002: 102).

Edinim hakkı, kentlilerin kentsel mekâna fiziksel olarak erişimi, kentsel mekânı işgali ve kentsel mekânı gönüllerince kullanma haklarını içerir. Bu noktada Purcell, Lefebvre'in bakış açısının bu tanımdan daha geniş olduğunu ifade eder. Lefebvre'e göre edinim hakkı, yalnızca önceden üretilmiş kentsel mekânı işgal etme hakkı değildir, aynı zamanda kentsel mekânı da kentlilerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda üretme ve yeniden üretme hakkıdır. Bu noktada da hakkın tam anlamıyla kullanılabilmesi için kentlerin kullanım değeri ön planda tutularak üretilmesi gereklidir. Edinim hakkının karşı durduğu şey, kentsel mekânın kentli odaklı değil rant odaklı üretilmesidir.

Purcell'in kent hakkı için odak noktası, kavramın sınırlarının net bir şekilde çizilmemiş oluşudur. Bu durum, kavramın içinin boşaltılmasına ya da kötü amaçlar için kullanılabilir hale gelmesine olanak tanımaktadır (Yıldırım, 2022: 102). Purcell, kent hakkı üzerinde konuşurken Lefebvre'in kent hakkını mevcut liberal-demokratik sisteme eklemlenen bir hak olarak tanımlamadığını söyler. Purcell'e göre Lefebvre, kent hakkını daha geniş bir devrimci siyasi mücadele alanı için temel bir unsur olarak görmektedir (Purcell, 2013: 142 akt. Nowak, 2020: 13). Purcell'in amacı, Lefebvre'in “esnek ve karmaşık” yapıda olan kent hakkı kavramını, bir ilke seti oluşturarak daha açık hale getirmektir. Bu doğrultuda kentteki kararlar üzerinde söz sahibi olma hakkını irdeler. Lefebvre'e göre, kentte yaşayan ve kentle organik bağ kurmuş herkes, vatandaşlık bağı

aranmaksızın kentlidir ve kent hakkına sahiptir. Purcell de buradan hareketle, kentte yaşayan herkesin oy kullanma hakkı olması gerektiğini savunur (Purcell, 2002: 102).

Lefebvre'in kent hakkı ile ifade ettiği katılımın nasıl güçlendirileceği, güçlendirenin kim olacağı ve bu gücün nasıl kullanılacağına yönelik sorunsallar, Purcell'in temel kaygısını oluşturur. Purcell'e göre, kent hakkının gerçekleştirilebilmesi için bir yeniden ölçeklendirme girişimi gereklidir. ABD üzerinden örneklendirerek federal sistemde oy kullanma sisteminin katı kurallara ve vatandaşlık bağına bağlı olduğunu ifade eder (Purcell, 2002: 104). Purcell, kentte yaşayan herkesin katılım süreçlerinde yer alarak söz hakkına sahip olması gerekliliğinin altını çizer. Kentin alt ölçekteki kararlarında, örneğin mahalle düzeyinde etkisi olan kararlarda bu katılım mekanizmasının nasıl işleyeceğine dair sorunlar olduğunun da altını çizer. Sadece bir mahalleyi ilgilendiren kararların o mahalle sakinleri tarafından karar verilmesinin teoride ideal görünmesine rağmen, kent içi adaletsizliği beraberinde getirebileceğini savunur.

1.3.3.5 Don Mitchell

Syracuse Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğretim üyesi Don Mitchell, coğrafyacı ve eleştirel kent kuramcısıdır. Çalışmaları, özellikle kamu alanları, kentsel mekânlar ve toplumsal adalet konularına odaklanmaktadır. Mitchell, kent hakkını sosyal adalet ve kamusal alan mücadelesi üzerinden okur. Mitchell'e göre, kamusal alan korku yaratır ve kentliler kamusal alanın bir anarşı alanı olduğuna kendilerini ikna etmektedir (Mitchell, 2020: 28-29) Kamusal alana erişim hakkı ve kamusal alandaki haklar asla tam olarak garanti altında değildir ve katılım hakkı dışında sürekli hak temelli yeni mücadele alanları ortaya çıkmaktadır.

Mitchell, kent hakkını evsizler üzerinden ifade ederken, kent hakkının herkes için oluşunun ortaya çıkardığı problemleri sorunsallaştırır. Lefebvre'den hareketle, kent hakkının kentsel alanların kullanımı, kentin içinde yaşama hakkı olduğunu ifade eder ve

barınma hakkının da bu hakkın bir ayağı olduğunun altını çizerek ABD'deki evsizlik tartışmalarında nerede durduğunu kent hakkı bağlamında ifade etmiş olur.

Mitchell, kamusal alanların kent hakkı için hayati bir öneme sahip olduğunun altını demokrasi söylemi ile çizmektedir. Ona göre kamusal alanlar sadece fiziksel alanlar değildir, aynı zamanda kolektif mücadelenin, ifade özgürlüğünün mekânlarıdır. Lefebvre'in kent hakkını "bir çılgılık ve talep" olarak tanımlamasından hareketle, kent hakkının çılgılık ve talep olma özelliğinin ancak kamusal alanda görünür olmakla mümkün olacağını savunur (Yıldırım, 2014: 112). Kentsel kamusal alanlarda örgütler kendilerini daha geniş kitlelere tanıtmaya, söylemlerini duyurma olanağı elde eder, bu durum da kent hakkı mücadelesinde bir güç kazanımı anlamına gelir. Kamusal alanların özelleşmesi, değişim değerinin kullanım değerinin önüne geçmesi ve kamusal alanlara erişimin kısıtlanması, özellikle dezavantajlı gruplar için kent hakkının önünde büyük bir engeldir. Bu da kent hakkının "makul kentliye" ait olması gibi bir sonucu doğurmaktadır. Mitchell'in kent hakkı söylemi de genel itibarıyla dezavantajlı grupları kapsamaktadır. Ona göre göçmen ve mültecilerin, evsizlerin kent hakkı diğer kentlilerin kent hakkı kadar önemlidir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının çoğunlukla yerinden ettiği kesim de yine dezavantajlı kentlilerdir. Kentsel mekâna yönelik düzenlemelerin, yerel katılım süreçlerinde dezavantajlı grupları dışlar şekilde düzenlenmesini eleştiren Mitchell, kent hakkının bu tür dönüşümlere karşı direnme hakkını da içerdiğini belirtir.

Don Mitchell'in kamusal alan üzerinden yaptığı kent hakkı kavramsallaştırması, kamusal alanın öneminin altını çizmekle beraber kentteki güvenlik unsurunu göz ardı etmeye müsait olduğu noktasında eleştirilebilecektir. Tıpkı özgürlük alanları gibi, kent hakkının da sınırsız ve hoyrat kullanımı, kentsel düzeni bozabilme riski içermektedir. Yine de kent hakkının kamusal alandaki görünürlük ile ilişkilendirilmesi noktasında, Don Mitchell'in Kent Hakkı eseri literatürdeki özel yerini korumaktadır.

1.3.4 Uluslararası Belgelerde Kent Hakkı

Kent hakkı, uluslararası belgelerde, bireylerin kent yaşamına aktif ve eşit katılım hakkını ifade eden önemli bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Bu hak, insanların kentte yaşama, çalışma, eğitim alma ve toplumsal, kültürel ve ekonomik hayata katılma hakkı gibi hakları kapsamaktadır. Kent hakkı, özellikle sosyal adalet, sürdürülebilirlik ve katılımcı demokrasi ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Daha önce ifade edildiği gibi, uluslararası belgeler, kent hakkını özerk bir kavram olarak değil, kentte sahip olunması gereken haklar çerçevesinde incelemektedir. 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası alanda kent hakkına yönelik çeşitli belgeler yayınlanmaya başlanmıştır. Bazı belgeler kent-çevre ikiliğine odaklanırken, bazıları yerel yönetim birimlerine öneriler sunmakta, bazı belgeler ise direkt olarak kent hakkına odaklanmaktadır.

Çalışma çerçevesinde, kent hakkı kavramı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Kentsel Şart I-II ve III metinleri, Dünya Sosyal Forumu-Kent Hakkı Deklarasyonu, Küresel Kent Hakkı Ağı, UNESCO Kent Politikaları ve Kent Hakkı Belgesi ışığında incelenmiş, uluslararası metin, anlaşma ve projelerde kent hakkının ifade ediliş biçimi açıklanmış, kent hakkı kavramının sınırlarını çizmeye yönelik bu girişimler, gençlerin kent hakkı bağlamında değerlendirilmiştir.

1.3.4.1 Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (AYYÖŞ), yerel yönetimlerin özerkliklerini ve işlevlerini güvence altına almayı ve ademimerkeziyet ilkesi doğrultusunda bir yerel yönetim sistemine geçişi amaçlayan bir uluslararası belgedir. Avrupa Konseyi tarafından hazırlanmış ve 15 Ekim 1985'te Strazburg'da imzaya açılmıştır. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ile amaçlanan, yerel yönetim birimlerinin sunacağı hizmetleri kanunla belirlenen sınırlar içerisinde kendi sorumluluğu altında, yerel halkın çıkarlarını gözeterek sunmasıdır. Ayrıca yerel yönetim birimlerinin üzerindeki merkezi denetimin

sınırlandırılması ve yerel yönetimlerin sunduğu hizmetler doğrultusunda yeterli bir bütçeye sahip olması amaçlanmıştır (Çevikbaş, 2012: 34).

Şart, yerel yönetimlerin özerkliğiyle ilgili merkezi yönetime sorumluluk yükler. Bu sebeple Şart, yerel yönetim birimlerinin değil direkt olarak devletlerin imzasına açılmıştır. Biri giriş bölümü olmak üzere toplam dört bölümden oluşan Şart, hükümleri doğrultusunda bazı başlıklar altında incelenebilir:

- Yerel Özerklik

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı mahalli idarelerin özerkliği konusunda çok önemli düzenlemeler içermektedir (Muratoğlu, 2011: 775). AYYÖŞ, özerklik kavramını kamu işlerinin büyük bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarlarına yönelik olacak şekilde düzenleme ve yönetme hakkı olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bu hakkın, seçimle iş başına gelmiş meclisler ve kurul toplantıları aracılığıyla ve yerel yönetim birimlerinin hukuki yetkilerinin sınırlarını aşmayacak şekilde her alanda kullanılması hükmedilmiştir. Şart'a göre, özerklik yetkisi merkezi ya da bölgesel hiçbir kurum tarafından sınırlandırılmayacaktır.

- Mali Kaynaklar

AYYÖŞ, 9. Maddesinde yerel yönetimlerin mali kaynaklarının, anayasa ve kanunla belirlenen yerel hizmetlere uygun şekilde dağıtılmasını hükmetmektedir. Ayrıca yerel yönetim birimlerine, kendi sınırları içerisinde toplayacakları vergilerin bir bölümünün oranlarını kendileri belirleyebilme yetkisi de tanınmıştır. Mali kaynakların, yerel yönetimlerin sunacağı hizmetlerin maliyetleri değiştikçe bu değişimi takip etmeye imkân sağlayacak ölçüde çeşitli ve esnek olması gerektiği belirtilmiş ve maddi anlamda daha zayıf olan yerel yönetim birimlerinin mali eşitleme yapılarak korunması fakat bu düzenlemelerin yerel yönetim birimlerinin mali özerkliğine dokunmaması hükmedilmiştir.

- Denetim

Şart, yerel yönetimlerin denetiminin, yalnızca kanun ya da anayasa ile belirlenmiş durum ve yöntemlerle gerçekleştirilmesini karara bağlamıştır. Denetim ise yalnızca yerel yönetim birimlerinin faaliyetlerinin anayasaya ya da kanunlara uygunluk amacıyla yapılabilecektir. Üst makamların yerel yönetim birimlerini yetkili kıldıkları görevlerin gereğine göre yapılıp yapılmadığının denetimini de yine üst makamların idari denetimine bırakılmıştır fakat bu denetleme işlemi denetleyen makamın amacıyla orantılı olacak şekilde sınırlandırılmalıdır.

Belirtilen maddeler dışında, yerel yönetimlerin sınırlarının korunması, yerel makamların görevleri için gereken uygun idari örgütlenme ve kaynaklara sahip olması, yerel yönetim birimlerinde seçilmiş yöneticilerin görevlerini serbestçe yerine getirebilmesi, yerel birimlerin birlik kurma ve birliklere katılma hakkı da Şart ile düzenlenmiştir. Genel itibariyle Şart, merkezi yönetime yerel yönetim birimlerine yönetsel ve mali özerklik sağlanmasını söylerken merkezin yerel üzerindeki baskı ve denetimini de hafifletmeyi amaçlamaktadır.

Şart, kentte yaşayan her bir bireyin özerk, kendi kendine yeten ve kendi kararlarını sınırları içinde yaşayan vatandaşlarının çıkarlarını gözetecek şekilde alan yerel yönetim birimleri amaçlamaktadır. Şartın metninde, gençlere yönelik herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir. Bu sebeple şart, kent hakkından ziyade yerel yönetimlerin haklarını tanımlamaktadır. Kent hakkıyla direkt ilişkisinin kurulması mümkün olmayacak olsa da makro düzeyde kent hakkına, mikro düzeyde de gençlerin kent hakkına ulaşması noktasında olumlu olarak değerlendirilebilecek bu düzenleme, yerel yönetimlerin hareket serbestisini artırmayı amaçlamaktadır. Fakat hükümlerin merkezi idare tarafından uygulanacak olması, kararların hepsinin bağlayıcılığının olmaması idealize edilen yerel yönetim sistemine geçişin her ülke için benzer şekilde gerçekleşmeyeceğinin ifadesidir.

Türkiye gibi merkezileşme eğilimi olan ve ademi merkeziyetçi bir yerel yönetim anlayışına dair çekinceleri olan ülkeler için amaçladığı etkiyi yaratamadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

1.3.4.2 Avrupa Kentsel Şartı I

Avrupa Kentsel Şartı I (AKŞ I) Avrupa Konseyi'nin temel hak ve özgürlüklerin korunması çağrılarını çerçevesinde hazırlanmış, kentsel gelişmenin niteliksel özellikleri ve yaşam kalitesiyle ilgili bir belgedir. 1992 yılında Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (AKYBYK) tarafından kabul edilen belge, 1996 yılında Türkçeye çevrilmiş ve T.C. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından tüm belediyelere gönderilmiştir.

Şart, kentsel teknik altyapıdan ziyade sosyal ve kültürel yapıya odaklanması sebebiyle hemen her ülkede uygulanabilecek bir dizi evrensel ilke tanımlı yapmaktadır (MMB, 2023: 15). Şartın en önemli özelliği, 1967 yılında Henri Lefebvre tarafından kullanılmaya başlanılan ve o tarihten itibaren kent sosyologlarının sınırını net olarak çizemediği “Kent Hakkı” kavramının sınırını sayma usulü ile çizmiş olmasıdır. AKŞ I, kent hakkını 20 madde halinde sıralamıştır, bu maddeler şu şekilde açıklanabilir:

- **Güvenlik:** Suçtan, illegal gruplardan, yasaklı maddelerden, yasa dışı olaylardan mümkün olduğu kadar temizlenmiş ve güvenli bir kent ifade edilmektedir.
- **Kirletilmemiş, Sağlıklı Bir Çevre:** Doğanın mümkün olduğu kadar bakir kaldığı, su, hava, gürültü ve toprak kirliliğinin olmadığı, insanların doğayla birincil ilişki kurabileceği bir çevre olarak tanımlanabilir.
- **İstihdam:** Kentte yaşayanlar için yeni istihdam olanakları yaratılması, ekonomik kalkınmadan yeterli payı alabilmesinin ve kişisel ekonomik özgürlüğünün sağlanmasıdır.
- **Konut:** Satın alınabilir, mahremiyet ve dokunulmazlığın garanti altında olduğu, insan onuruna yaraşır gerekli konut stoğunun sağlanması hakkıdır.

- Dolaşım: Toplu taşıma, 6zel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi t6m yol kullanicıları arasında, birbirini engellemeyen, dolaşım 6zg6rl6ğ6n6 kısıtlamayan uyumlu bir trafik d6zenlemesinin olması olarak ifade edilebilir.
- Sağlık: Hem beden hem de ruh sağlığının korunmasına ilişkin gerekli koşulların ve destek hizmetlerinin sağlanmasıdır.
- Spor ve Dinlence: Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey i6in, spor yapabileceği ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması olarak ifade edilebilir.
- K6lt6r: Farklı t6rde k6lt6rel faaliyetlere aktif katılabilme, yeterli k6lt6rel donanımına sahip olabilmek i6in imkanların sunulması olarak tanımlanabilir.
- K6lt6rlerearası Kaynaşma: Farklı k6lt6rel ve etnik yapıların varlığına saygı duyulması, farklı toplulukların ayrımcılık yapılmadan barış i6inde yaşamalarının sağlanmasıdır.
- Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel 6evre: Tarihi yapı mirasının duyarlı bir bi6imde restorasyonu ve nitelikli 6ağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve g6zel fiziksel mekânların yaratılmasıdır.
- İşlevlerin Uyumı: Seyahat, iş, k6lt6rel aktivite, g6ndelik yaşam ve sosyal aktivitelerin m6mk6n olduğu kadar birbiriyle ilintili olması, her bir işlevin diğerinin ger6ekleşmesini zorlaştırmaması olarak ifade edilebilir.
- Katılım: 6oğulcu demokrasilerde kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent y6netimlerinde gereksiz b6rokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanmasıdır.
- Ekonomik Kalkınma: Kararlı ve aydın yapıdaki t6m yerel y6netimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması gerekliliğidir.
- S6rd6r6lebilir Kalkınma: Yerel y6netimlerce ekonomik kalkınma ile 6evrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanmasıdır.

- Mal ve Hizmetler: Kaliteli, tüm kentte yaşayanlar tarafından erişilebilir, kapsamlı bir hizmet sunumunun, yerel-özel işbirliği ile sağlanması olarak ifade edilmiştir.
- Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar: Yerel yönetim birimlerinin, yönetmekle sorumlu olduğu alan içerisindeki yerel doğal kaynak ve değerleri akılcı, verimli, sürdürülebilir, yerel halkın ihtiyaçlarını ve çıkarlarını gözeterak yönetmesi gerekliliğidir.
- Kişisel Bütünlük: Kentte yaşayan her bir bireyin kültürel, ahlaki, ruhsal ve sosyal gelişiminin, kişisel refahının garanti altında olmasıdır.
- Belediyeler Arası İş Birliği: Kişilerin yaşadığı kentlerde, başka bir yerle alakalı sorun için kendi yerel yönetim birimine başvurabilmesi ve bu kolaylığın sağlanması hakkıdır.
- Finansal Yapı ve Mekanizmalar: Bu deklarasyonda tanınan hakların sağlanması için, gerekli mali kaynakların bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması hakkı olarak ifade edilmiştir.
- Eşitlik: Yerel yönetimlerin tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayırım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan, eşit olarak sağlamakla yükümlü olmasıdır.

Şart, iki bölümden oluşmakta ve ilk bölümde kent hakkının çerçevesini oluşturan 20 maddeyi açıklamaktadır. İkinci bölüm ise, bu haklardan yola çıkılarak yerel yönetim birimleri, politikacılar, uzmanlar ve halkla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda ortaya çıkan Avrupa Kentsel Şartı ana metninden oluşmaktadır. Şart, 2. bölümde bu 20 madde arasından seçtiği; ulaşım ve dolaşım, kentlerde çevre ve doğa, kentlerin fiziki yapıları, tarihi kentsel yapı mirası, konut, kent güvenliğinin sağlanması ve suçların önlenmesi, kentlerdeki engelliler ve sosyo-ekonomik bakımdan dezavantajlı durumda olanlar, kentsel alanda spor, rekreasyon ve boş zaman aktiviteleri, yerleşimlerde kültür, yerleşimlerde kültürlerarası kaynaşma, kentlerde sağlık, halk katılımı ve kent planlaması,

kentlerde ekonomik kalkınma olarak sıralanan 13 başlığı tek tek ele alarak açıklamış ve bir dizi alt-tamamlayıcı ilke ile desteklemiştir.

Şart, kent hakkını soyut bir söylemden somut bir politikalar dizisine dönüştürmesi noktasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Ayrıca politikaların teknik altyapıdan ziyade sosyal ve kültürel yapıda olması, özellikle ekonomik anlamda yeterli bütçeye sahip olmayan belediyelerde de kent hakkına yönelik politika üretebilmenin mümkün olduğunu göstermektedir. Şart, kent hakkından çok “kentte sahip olunması gereken insan hakları”nın çerçevesini çizmektedir. Bu, şüphesiz kentte yaşayanların yaşam kalitesini yükseltmeye, kendilerini gerçekleştirmeye olanak tanınmasına, kentle kurdukları bağı güçlendirilmesine yönelik önemli bir girişimdir. Şart maddeleri değerlendirildiğinde, kentte yaşayan gençlerin yaşam kalitesinin yükselmesine, ihtiyaç duydukları hizmetlere erişmelerine, kent yönetim mekanizmasındaki rollerinin güçlenmelerine ve kent ile kurdukları bağın güçlenmesine yönelik etkileri olabileceği söylenebilir.

Avrupa Kentsel Şart I metni, gençlere yönelik bazı tespit ve düzenlemelere yer vermektedir. Şartın “Kent Kavramı ve Gelişimi” başlığı altında, özellikle gençlerin yüksek işsizlik, yabancı çevreler, uyuşturucu kullanımına bağlı suç ve şiddet içeren güvensiz ilişkilerle mücadele ettiği belirtilmiştir. Ayrıca suçun önlenmesine yönelik önerilerde de suçla mücadelenin en önemli unsuru gençler olarak belirtilmiş, gençlere sağlık, eğitim, eğlence, istihdam gibi alanlarda imkanlar sağlanmasının gerekliliği ifade edilmiştir. Kentlerin kentlilere uygun planlanması gerekliliği ifade edilirken, gençler için mahremiyet, güvenlik ve ses izolasyonunun sağlanması gerektiği, yine gençlere buluşma yerleri ve oyun alanları sağlanması gerekliliği ifade edilmiştir. Kentte spor faaliyetlerine alan açılması önerisi de ifade edilirken gençler için önemi vurgulanmaktadır. Şartın gençlere yönelik en önemli düzenlemesi, “Halk Katılımı, Kent Yönetimi ve Kent Planlaması” başlığı altındaki “Gençlerin Toplum Yaşamına Katılımının Yerel Yönetimlerce Sağlanması” maddesidir. Madde, Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama

Katılma Şartı (Charter on the Participation of Young People in Municipal and Regional Life) ilkeleri doğrultusunda gençlerin erken yaşta kent yaşamına katılmalarının teşvik edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu katılım mekanizmasının, gençlerin demokratik kurumlara olan inancını güçlendireceği gibi, kent içerisinde temsil edilebilirlik düzeyini artıracak da ifade edilmektedir. Gençlerin kent yönetimine katılımının, ancak gençlerin ihtiyaçlarının daha iyi analiz edilerek tutarlı politikaların üretilmesi ve kapsamlı ve fırsat eşitliğinin sağlandığı yerel gençlik politikaları oluşturulmasıyla mümkün olacağı ifade edilerek bu doğrultuda bir yöntem önerisi de yapılmıştır.

1.3.4.3 Avrupa Kentsel Şartı II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto

Avrupa Kentsel Şart II (AKŞ II)- Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto, Avrupa Konseyi tarafından, İlk Şartın yayınlandığı yıl olan 1992'den 2008'e kadar yaşanan küresel değişikliklerin kentler üzerindeki etkilerini saptayıp buna yönelik politikalar üretmeyi amaçlayan ve bu politikaların temelinde sosyal ve mekânsal uyum olması gerektiğini savunan uluslararası bir belgedir.

29 Mayıs 2008 tarihinde Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi tarafından kabul edilen Şart, kent ve kasabaların dönem şartlarında mücadele ettiği sorunların çözümüne yönelik ilke ve kavramlar ortaya koymuştur. AKŞ II, özellikle dünyada küresel düzeyde kendini hissettiren ekonomi, çevre, sürdürülebilirlik ve bilgi toplumu olma tartışmalarını ön plana alarak politikalar geliştirmeyi hedeflemiş ve bu politikalarla kent yaşamına yeni bir yaklaşım sunulmasını amaçlamıştır. Yine Şart'ta bilgi temelli toplum anlayışı çerçevesinde kentsel kalkınma için bir hedef olarak dijital kentler kurulması isteği belirtilmiştir.

AKŞ II, temel odağını sürdürülebilirlik olarak belirlemiş bir metindir. AKŞ I ile bağlantılı olacak maddelere yer veren Şart, gençlik ve kent hakkı perspektifinden incelendiğinde direkt olarak kent gençliğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Yine de şartın bazı hükümleri, kent gençliği için bir alan yaratması noktasında önem taşımaktadır. AKŞ II, Avrupa'nın kent ve kasabalarının kentliler için yaratıldığı ve kentlilere ait olduğu, ve bu yerlerin geleceğe bırakılması gereken bir miras olduğu ifade edilmektedir. Kentli odaklı, katılım ve yönetim gibi kavramların altını çizen, kent-kentli ilişkisini güçlendirmeyi amaçlayan Şart, her bir kentlinin kentten daha çok faydalanmasına yönelik politika önerilerinde bulunmuştur. Direkt olarak kent gençliğine yönelik bir düzenleme bulunmasa da, tüm kentliler için kent hakkına yönelik olumlu bir belge olarak değerlendirilebilir.

1.3.4.4 Avrupa Kentsel Şartı III: Dönüşümler Çağında Kentsel Yaşam

Avrupa Konseyi, 4 Ekim 2023 tarihinde Avrupa Kentsel Şartı için üçüncü bir revizyon gerçekleştirmiştir. Bu revizyonun arka planı, 2022 yılının haziran ayında AKŞ II'nin Kentsel Şart III (AKŞ III) ismiyle revizyonuna ilişkin raporun hazırlanmasıyla başlamış, 16 Eylül 2022 tarihinde AKŞ III'e ilişkin taslak belgenin Strasburg'da Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Bağımsız Uzmanlar Grubu yıllık toplantısında sunulmasıyla devam edilmiştir. Akabinde yine Strasburg'da düzenlenen 43. Kongre Oturumu Yerel Yönetimler Odasında "Avrupa Şartının Revizyonu II-Mevcut Kriz Durumları Bağlamında Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto" konulu tematik tartışma gerçekleştirilmiş, 44. Kongre oturumunda Kongre üyeleri, uzmanlar ve gençlik temsilcilerinin katılımıyla Kentsel Şart III'ün çeşitli boyutları üzerine çalıştay düzenlenmiştir. Haziran 2023'e gelindiğinde Kentsel Şart III'ün taslak raporu Kongre Yönetişim Komitesi tarafından onaylanmış, Ekim 2023'te 45. Kongre oturumunda Kentsel Şart III'e ilişkin rapor kabul edilmiştir.

Yenilenmiş Şart, kentsel gelişimle ilgili olan herkesi uygulamalarını gözden geçirmeye ve insan hakları ile temel özgürlükleri korumayı daha da güçlendirmeye davet eden bir belgedir. Güncellenmiş prensipler, daha güçlü ve sürdürülebilir yerel yönetimleri

teşvik etmeyi ve şehirlerde ve kasabalarda bir arada yaşama biçimlerini iyileştirmeyi amaçlamaktadır (Avrupa Konseyi, 2023: 1).

AKŞ III'ün önsözünde, AKŞ II'nin yayınlandığı 2008 yılından 2023 yılına kadar geçen 15 senede yaşanan dönüşüm ve gelişmelerin, dijital araçların ve yapay zekânın artan kullanımı ve demokratik, sosyal ve teknolojik alanda yaşanan yeniliklerin kentsel yaşam üzerinde önemli etkileri olduğu belirtilmiştir. Bu yenilikler ve gelişmeler dışında Ukrayna-Rusya Federasyonu arasındaki saldırgan savaş ve terör ortamının, iklim değişikliğinin, doğal afetler ve Covid-19 sürecinin de kentsel yaşamı etkilediği ifade edilmiştir. Şart, güncel zorlukların dayanıklı demokratik kurumlara ve Avrupa şehirlerinin ve kasabalarının gelişimi için en iyi uygulamalara duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

AKŞ III, “Modern Kentsel Yaşamın İlkeleri” başlıklı ikinci bölümünde, tüm kentsel politika, plan ve programların benimsemesi gerektiğini söyleyerek bazı ilkeler sıralamış, “Açıklayıcı Rapor” başlıklı üçüncü bölümünde de bu ilkeleri bazı alt ilkelerle destekleyerek açıklamıştır. AKŞ III'ün temel aldığı ilkeler ve ilkelerin altında yer alan başlıklar şu şekildedir:

- **Demokrasi ve Kent Sakinlerinin Katılımı:** Şart, bu maddede yerel halkın katılım mekanizmasının güçlendirilmesini tavsiye etmektedir. Bu doğrultuda kentte yaşayanların ifade özgürlüğüne, toplanma ve örgütlenme özgürlüğüne ve hareket özgürlüğüne sahip olması gerektiği ifade edilmiş; seçimlerin eşit, özgür, gizli ve doğrudan oy hakkı gibi evrensel prensiplere uygun olarak gerçekleştirilmesinin gerekliliği açıklanmıştır. Kent yönetimi ile kentli arasındaki diyalogun güçlendirilmesi; ırk, dil, din, ulusal ya da etnik herhangi bir ayrımcılık yapmadan tüm bireyler için tam ve etkili katılımı savunmuş, cinsiyet eşitliği, genç ve yaşlıların kent yönetimine katılımı hedeflemiştir.

- Sosyal Haklar ve Ekonomik ve Kültürel Gelişme: AKŞ III, ilgili ilke ile kentte insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik alt ilkeler belirlemiştir. Sağlık, konut, eğitim, iş, sosyal güvenlik ve refah, sosyal bütünlük ve entegrasyon, kültür ve kültür diyalogu, ekonomik gelişme ve altyapı, mimarlık ve miras, spor ve boş zaman olarak sıralanan ve 2008 yılında AKŞ II ile açıklanmış olan bu alt ilkeler, kentte yaşayan herkesin belirli bir refah seviyesine ulaşmasını, herkesin kentten eşit şekilde yararlanabilmesini ve kentlilerin kendi arasındaki uyumunu artırırken kent kültürünü korumayı hedeflemektedir.
- Sürdürülebilir Kalkınma, Çevrenin Korunması ve İklim Değişikliği: AKŞ II'nin temel kaygısı olan sürdürülebilirlik, AKŞ III'de de temel bir politika alanı olarak belirlenmiştir. Şart, kentsel politikalar üretilirken çevrenin korunması ve iklim değişikliği ile mücadeleyi, iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasını, çevrenin korunmasına yönelik bilgilendirme kampanyaları hazırlanmasını, çevresel karar alma süreçlerine yerel halkın kararlar alınmadan önce dahil edilmesini, tüm kent sakinlerine her zaman güvenli, besleyici ve uygun fiyatlı gıda erişimi sağlanmasını, doğal kaynak ve zenginliklerin korunmasına yönelik politikalar üretilmesini ve yenilenebilir enerji, atık yönetimi, iklim dostu hareketlilik alanlarında yeni politikalar üretilmesini öngörmüştür. Ayrıca, özel araç kullanımının azaltılması için yeterli toplu taşıma imkanlarının sağlanması, hizmetlere en yakın çevreden ulaşılması ve kentsel mekânın herkes tarafından kullanımına yönelik politikalar üretilmesi de hedeflenmektedir.
- Bütünlük ve Yolsuzluğun Önlenmesi: Şart, bu maddede bütünlük politikaları ve etik kurallarına yönelik birtakım önerilerde bulunmuştur. Yolsuzluğun önlenmesi için seçilmiş yerel yöneticilere yolsuzluk yapmaları durumunda yeterli ve şeffaf mali tazminat uygulamaları, adil işe alım ve terfi sistemi, açık prosedür ve veri kaydı, yöneticilere gerekli eğitimlerin verilmesi, iç kontrol ve denetim mekanizmalarının

güçlendirilmesi, yolsuzluk ve görevi kötüye kullanma vakalarını ihbar edenlere koruma ve teşvik sağlanması, kamu katılımının teşviki, etkili şikâyet mekanizmaları ve çözümleri bu öneriler arasında sayılabilir.

- **Güvenlik ve Suç Önleme:** Şart, kentin her türlü şiddet, suç, suçluluk ve saldırıdan arındırılarak güvenli ve emniyetli hâle getirilmesinin; insan ticareti, cinsel ve cinsiyet temelli şiddet, taciz ve içsel şiddetle mücadele önlemleri alınmasının, şiddet mağdurlarına destek hizmetleri sunulmasının ve uluslararası standartlara uygun bir siber güvenlik mekanizmasının önemini vurgulamıştır. Bu kentsel güvenliğin sağlanabilmesi için de kentliler, kentteki topluluklar ve kolluk kuvvetleri arasında güçlü bir iş birliği kurulmasını önermiştir. Şart, ilgili maddenin “Dayanışma” isimli başlığıyla, dirençli bir kent olmanın önemini vurgulamış, deprem, sel, kuraklık gibi doğal afetler ile terörist saldırıları ya da silahlı çatışmalar gibi krizlere yönelik acil durum planlarının oluşturulması gerektiğini söylemiştir.
- **Dijitalleşme ve Yapay Zekâ:** Şartın AKŞ I ve AKŞ II’den en önemli farkı, odak noktasının dijital dönüşüm süreci oluşudur. Bu noktada, kişisel verilerin ve gizliliğinin korunmasına büyük önem verilmiştir. Ayrıca akıllı kentler ve e-yönetim uygulamalarının, e-bilgi, e-danışma, e-karar alma mekanizmalarının teşvik edilmesi gerektiği, dijital ve yapay zeka araçlarıyla kamu hizmetlerinin uyumlanmasını ve bu uyum sürecinin gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik düzenli denetim yapılmasını da öneren AKŞ III, açık yönetim standartlarının benimsenip uygulanarak çevrimiçi ortamlarda Avrupa Konseyi standartlarında insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğüne uygunluğun güvence altına alınması gerektiğini söylemiştir.

AKŞ III’ün dijitalleşme ve yapay zekâ maddesi başlığında uygun ve güvenli internet erişiminin sağlanması, herkes için etkili dijital okuryazarlık eğitim hizmetinin sunulması ve bu eğitimlerin yüz yüze verilmesi önerilmiştir. Şart, aynı zamanda yapay zekâ teknolojilerinin ve araçlarının kullanımının insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi

ve sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkilerini ve olası risklerinin de sürekli ölçülmesinin öneminin altını çizmektedir.

AKŞ III, dijital dönüşüm süreci içerisinde kent-kentli birlikteliğinin de dönüştüğünü ve buna yönelik somut adımlar atılmasının gerekliliğini tespit etmiş olması sebebiyle, dijital dönüşüm sürecinde kent hakkına ilişkin en önemli belge olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca Şart, direkt olarak gençlere ilişkin de bazı düzenlemelere yer vermiştir. “Demokrasi ve Kent Sakinlerinin Katılımı” başlığı altında yerel yönetimlere gençlerin katılımının sağlanmasını, aktif vatandaşlığın teşvik edilmesini ve oy kullanma yaşının 16’ya düşürülerek gençlerin planlama, karar alma, değerlendirme ve uygulama süreçlerine dahil edilmesini söylemektedir. Ayrıca spor ve boş zaman, sosyal güvenlik ve refah, iş ve istihdam, sosyal bütünlük ve integrasyon ve eğitim başlıkları altında da gençler özellikle vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, AKŞ III’ün gençlere yönelik özel bir hassasiyet barındırdığını, gençlerin kent hakkına sahip olmaları için politika önerilerinde bulunduğunu söylemek gereklidir.

1.3.4.5 Dünya Sosyal Forumu-Kent Hakkı Deklarasyonu

Bir kent hakkı deklarasyonu ortaya koyma fikri, ilk olarak 2001 yılında düzenlenen Dünya Sosyal Forumu’nda ortaya çıkmıştır. İzleyen süreçte birçok kentsel hareket, sivil toplum örgütü, profesyonel dernek ve uluslararası ağlar bu fikir çerçevesinde birlikte çalışmış ve Kent Hakkı Deklarasyonu metnini ortaya çıkarmıştır. Dünya Sosyal Forumu-Kent Hakkı Deklarasyonu (2005) belgesinin amacı, tüm insanların şehirlerde onurlu bir şekilde yaşayabilmesi için sivil toplum, yerel ve ulusal hükümetler, parlamenterler ve uluslararası kuruluşlar tarafından üstlenilmesi gereken taahhütler ve önlemleri bir araya getirmektir (International Alliance of Inhabitants, 2005: 1).

Belgenin içeriğine bakıldığında, gençleri de kapsayan politika önerileri olduğunu görmek mümkün olsa da, Kent Hakkı Deklarasyonu kent gençliğine ilişkin özel bir

düzenlemeye yer vermemiştir. Yine de kentsel adaletin sağlanması, eşitsizliğin yok edilmesi, sosyal imkanların ve katılım mekanizmasının güçlendirilmesi gibi başlıklar, kent gençliği ile ilişkilendirilerek değerlendirilebilecektir.

1.3.4.6 Küresel Kent Hakkı Ağı

Küresel Kent Hakkı Ağı (The Global Platform for the Right to the City-GPR2C), tüm insan yerleşimleri için daha iyi bir gelecek ve daha iyi yaşam koşulları sunmayı amaçlayan, yerel yönetim birimleri ve sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu açık, esnek ve çeşitliliğe sahip bir ağıdır (<https://www.right2city.org/the-platform/>). Bu ağ, özellikle dezavantajlı grup ve insanlara karşı ayrı bir hassasiyet göstererek herkes için kent hakkının tanıtılması, savunulması ve yerine getirilmesini amaçlamaktadır. GPR2C, sosyal hareketleri ve organizasyonları, akademisyenleri, uluslararası ağları, insan hakları savunucularını, sivil toplum örgütlerini, yerel yönetim birimlerini ve kentle ilgili diğer paydaşları bir araya getirerek yeni özgürleştirici ütopyaların ve toplumsal bağların ortaya çıkması için iş birliği yapar. GPR2C, iş birliği, dayanışma, şeffaflık, yatay yönetim, hesap verebilirlik, eşitlik, katılım, halkın güçlendirilmesi ve dayanışma gibi ilkeler çerçevesinde hareket eden ve kolaylaştırıcı grup, tematik ve bölgesel grup, destekçiler grubu olmak üzere üç grup olmak üzere kent hakkı başlığı altında uygulamalar ve projeler hayata geçiren bir girişim olarak değerlendirilebilecektir. Ağ, demokratik, çeşitli, dayanışmacı ve sürdürülebilir şehirlerin, köyler ve insan yerleşimlerinin, ortak bir değer olarak saygı gören ve tüm sakinlerin barış ve onur içinde yaşama, kullanma, işgal etme, üretme, yönetme ve keyif alma hakkına sahip olduğu yerler olduğunu ifade eder. Bu doğrultuda kentlerin ve diğer insan yerleşimlerinin kendi kendine yetebilen, ayrımcılığın olmadığı, kolektif ve özgür toplulukların yaşadığı yerler olması amacıyla faaliyet göstermektedir. Küresel, bölgesel ve yerel düzeylerde kent hakkının teşviki, savunulması ve gerçekleştirilmesi için kent hakkı pratiklerinin oluşturulması, yerel ve ulusal sosyal eylemlerin ve uluslararası hareketlerin güçlendirmesi, kent hakkının uygulanmasını

sağlaması ve ulusal düzeyde kent hakkına ulaşılması için politikalar ve uygulamalar üretmekte, ulusal ve uluslararası forum ve kongre gibi toplantılar düzenlemekte, kent hakkının sınırlarının çizilmesi için belgeler yayınlamaktadır.

Küresel Kent Ağı, ECOSOC Gençlik Forumu, İklim Değişikliği Karşısında Kent Gençliği (Urban Youth in the Face of Climate Change), Gençlerin Kent Hakkı (Right to the City by Youth) gibi uygulama ve belgeler yayınlanmış, gençlerin kent hakkını sivil toplum örgütleriyle, uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği kurarak ve gençleri de bu süreçlere dahil ederek güçlendirmeye çalışmıştır. Bu çerçevede, sivil bir nitelik taşıyan fakat çok aktörlü bir süreç olarak değerlendirilebilecek Ağ, gençlerin kent hakkına ulaşması noktasında somut düzlemde hareket etmektedir.

1.3.4.7 UNESCO-Birleşmiş Milletler Kent Politikaları ve Kent Hakkı Belgesi

Birleşmiş Milletler tarafından 2009 yılında yayınlanan Kent Politikaları ve Kent Hakkı Belgesi, kentlilerin sahip olduğu hakları, sorumlulukları ve kentli olma durumunu inceleyen bir belge niteliğindedir. 2005'te UNESCO bünyesinde başlamış olan projenin çıktıları olan Belge, yerel yönetimler olmak üzere kilit aktörler arasında, kentsel kalkınmayı sosyal eşitlik ve adaletle birleştiren kamu politikaları ve mevzuat üzerinde bir uzlaşma sağlamayı hedeflemektedir (UNESCO, 2009: 7). Belge çerçevesinde, dünya nüfusunun yarısından fazlasının kentlerde yaşıyor olmasının kent hakkı kavramının politikaya dönüştürülmesi gerekliliğinin altı çizilmiş, kent hakkı kavramının daha önce UNESCO, Birleşmiş Milletler-HABİTAT ve sivil toplum örgütleri tarafından düzenlenen Paris'teki UNESCO Genel Merkezi (2005), Barselona (2005), Vancouver (2006) ve Porto Alegre (2008) toplantılarında tartışıldığı, UNESCO bünyesinde kent hakkına yönelik iki

kürsü kurulduğu ve bu Belgenin de bu çalışmaların çıktısı olduğu ifade edilmiştir. ⁴ Bu yönüyle Belge, kent hakkı özelinde kapsamlı bir belge olma niteliği taşımaktadır.

Çalışma, kentleşme ve binyıllık kalkınma planları oluşturmanın zorluğunu, kent hakkına atıf yaparak açıklamaya çalışır. Öncelikle kent nüfusunun kırsal alan nüfusunu geçtiği bir yüzyılda planlamanın zorluğu üzerinde durulmuş ve üçüncü bölümde kent hakkı kavramının tarihsel süreci aktarılmıştır. Kent hakkı kavramsallaştırmasının, insan haklarının bir parçası olması üzerinden değil, kentsel değişim üzerinden yapılmış olması, uluslararası belgeler arasında Kent Hakkı Belgesi'ni ayrı bir yere koymaktadır. Belge doğrultusunda kent hakkı, birlikte yaşama ve kentsel alanı paylaşma yoluyla pekişen toplumsal etiğin de ifadesidir. Bu ifade, kamusal katılımı içerir ve kentliler bu hakka sahipken kent yönetimi de bu hakkın gerçekleştirilmesi için bazı sorumlulukları taşımaktadır. Kent hakkı, kentte yaşayanların kentsel vatandaşlar olduğu, vatandaşların ihtiyaçlarını tanımlayabilecekleri bir alan yaratan kentsel değişim için bir araç olarak kabul edilmiştir. Belge çevresinde kent hakkının ne anlama geldiği ve bu hakkın kentli-devlet ilişkisini ne yönde etkileyeceği sorunsallaştırılmış, kent hakkını 4 başlık özelinde incelemiştir. Bu başlıklar şu şekilde ifade edilebilir:

- **Yerel Demokrasi ve Kentsel Yönetişim:** Şehirlerde yerel demokrasinin ve iyi yönetişimin nasıl sağlanabileceğine dair politika önerileri üretilmiştir.
- **Sosyal Dahil Etme ve Marjinal Gruplar İçin Onurlu ve İnsanca Yaşam:** Marjinal grupların sosyal dahil edilmesi ve onurlu bir yaşam sürmelerini sağlama yolları incelenmiştir.
- **Kentsel Kültürel Çeşitlilik ve Dini Özgürlükler:** Şehirlerde kültürel çeşitliliğin ve dini özgürlüklerin korunması ve teşvik edilmesine yönelik çözüm yolları incelenmiştir.

⁴ Kent Hakkı Belgesi (2009), genel bir nitelik taşıdığı için, toplantıların her biri ayrı ayrı incelenmemiştir.

- **Kentsel Hizmetlere Erişim Hakları:** şehir sakinlerinin temel kentsel hizmetlere erişim haklarının güvence altına alınması sağlanmaya çalışılmıştır.

UNESCO ve Birleşmiş Milletler tarafından kent hakkı üzerine yapılan tüm çalışmaları değerlendirmesi noktasında önemlidir. Belgenin en önemli tarafı, kent hakkını bir kentin dezavantajlı birey ve grupları kapsayacak şekilde düzenlenmesinin öngörülmesi noktasıdır. Kent hakkının, din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapılmadan tüm kentlileri kapsıyor oluşu, katılım mekanizmasını güçlendirmeye ve yerel-merkez ilişkisinden doğan sorunlara çözüm aramaya çalışan belge, vatandaş-kentli ikiliği üzerinden okunduğunda da kent hakkına uluslararası düzeyde yeni bir bakış açısı getirmektedir.

Belgenin amaçları açıklanırken, kent yönetimine gençlerin katılmasının amaçlandığı açıklanmıştır. Ayrıca belediye yönetimlerinin gençlerin sosyal hayata katılmasını kolaylaştıracak kültür ve sanat aktiviteleri üretmesi gerekliliği belirtilmiştir. Diğer belgelerle birlikte düşünüldüğünde, gençlerin kent hayatına katılımı, sosyal-kültürel etkinlikler ve eğitim başlıkları üzerinde politika önerileri olduğu görülmektedir.

Uluslararası belgeler çerçevesinde bakıldığında, hemen hemen her belgenin kent hakkını yasal bir çerçeveye oturtma çabası olduğunu görmek mümkündür. Şüphesiz bu girişimler, kente verilen önemin artması, yerel yönetim birimlerinin özerk karar almasına yönelik teşviklerin yapılması oldukça önemlidir. Kent hakkı kavramının, ortaya çıkışından seneler sonra uluslararası düzeyde dikkate değer şekilde üzerine çalışmalar yapılan bir konu haline gelmesi de olumlu bir gelişme olarak görülmelidir. Fakat kent hakkının, belgelerin birçoğunda kentte insan hakları olarak ifade ediliyor olması, sayma usulüyle kentlilerin sahip olması gereken hakların sayılması ve “bahşedilmesi” kent hakkı kavramının içini boşaltmak anlamına gelecektir. Neoliberal sistem içerisinde kentlerin,

ulus devletler aracılığıyla ön plana çıkarılma çabasıdan hareketle, bu gelişmelerin de sistemin işlerliğini artırmak adına yapıldığı düşünülebilir.

1.3.5 Gençlerin Kent Hakkı Kavramı

Kent hakkının kazanılabilmesi ve uygulanabilmesi, hakkın kentte yaşayan herkes için geçerli olabilmesi ile mümkündür. Bu kapsamda kent hakkını, çocukların kent hakkı, gençlerin kent hakkı, kadınların kent hakkı, yoksulların kent hakkı, engellilerin kent hakkı, yaşlıların kent hakkı gibi alt başlıklara ayırmak doğru olacaktır (Akkoyunlu Ertan, 2008: 139). Gençlerin kent hakkı kavramı, kent hakkı kavramının özünde olduğu gibi kategorize edilmeye, tek bir tanım üzerinde uzlaşmaya ya da sınırlandırmaya müsait bir kavram değildir. Her bir kentte ve her bir dönem için gençlerin kenti dönüştürebilme, kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda gönülleriyle kullanma hakkı olarak tanımlanabilir.

Gençler, kamu alanlarını en sık kullananlardır ve aslında kamu alanları, çoğu zaman gençlerin sahiplenebileceği tek alandır (Skelton ve Valentine, 2008 Akt. Barret, 2021:709). Gençlerin kentte sahip olması gereken temel insan haklarının yanında sahip olması gereken temel haklar, uluslararası belgeler çerçevesinde şu şekilde kategorize edilebilir:

- Mekânı dönüştürme ve kullanma hakkı
- Politik katılım ve temsil hakkı
- Kültür ve sanata erişim hakkı
- İfade ve kendini gerçekleştirme hakkı
- Barınma ve güvenlik hakkı
- Ekonomik ve sosyal haklar
- Çevresel haklar
- Teknolojiye erişim ve kullanma hakkı

Daha önce ifade edildiği gibi, madde madde sayılarak ve bu maddelere ulaşım ulaşılmadığı belirli ölçeklerle test edilerek kent hakkının tam anlamıyla gerçekleşip gerçekleşmediğinin sonucuna varılması mümkün değildir. Kent hakkı kavramı, aktarıldığı üzere insan haklarının bir alt başlığı olarak değil, başlı başına özerk bir kavram olarak değerlendirilmelidir.

Lefebvre'in perspektifinden, gençlerin kent hakkı, onların kentsel mekânlarda aktif ve eşit katılımını sağlayacak politikaların ve uygulamaların geliştirilmesi anlamına gelir. Bu, sadece fiziksel mekânların kullanımıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel hakları da kapsar. Bu tanım itibarıyla, günümüz dijital dönüşüm sürecindeki kentlerde gençlerin kent hakkı kavramını açıklarken, teknoloji ile ilişki kurmamak kent hakkının “kentlinin ihtiyaçlarına uygun bir kent” idealinden uzaklaşmak anlamına gelecektir.

Kent gençliği sadece büyüdükları ve şu anda yaşadıkları kent alanını kabul etmekle kalmaz, aynı zamanda kendi konfor ve temel ihtiyaçlarını karşılama fikirlerini dikkate alarak onu özelleştirir. (Antonova vd., 2020: 2). Kent hakkı, kentsel alanları yaşamak, oynamak, çalışmak, hayal etmek, ifade etmek ve işgal etmek için özgürlüğü kapsar. Bu, sürekli bir el koyma ve aktif katılım sürecidir. Gençler, diğer kentliler kadar kenti kullanma hakkına sahiptir. Kent hakkının özünde de tam olarak bu yatmaktadır. Fakat neoliberal kent sistemi, kente artı değer kazandırmayan, dezavantajlı grupları kısıtlama eğilimdedir. Bu da gençlerin kentsel kamusal mekânlardan dışlanması ve marjinalleşmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Kent hakkı gençlerin kent hakkı boyutunda incelemek için hem kent teorisyenlerinin gözünden hem de uluslararası belgeler çerçevesinde ayrı analizler yapmak gerekli olacaktır. Daha önce de belirtildiği gibi, kent hakkına yönelik bu iki çerçeve birbirleriyle bazı noktalarda kesişiyor olsa da uyumlu değildir. Bu uyumsuzluğun eleştirisi yapılırken,

dikkate alınması gereken nokta hukuki düzlemde kent hakkının temel anlamını gerçekleştirme çabasının çok zor olduğudur. Yani kent hakkı, yapısı itibariyle her bir kent için farklı şekilde ortaya çıkabilecekken, uluslararası belgelerde “kentte insan hakları” şeklinde ifade edilerek uygulanabilirliği artırılmış ve yasal bir zemine oturtulmuştur.

Gençlerin kent hakkı kavramı, kent teorisyenlerinin gözünde kenti kullanma, işgal etme, sahip olma, dönüştürme hakkı olarak ifade edilebilir. Lefebvre’in kent gençliğine, özellikle de üniversite öğrencilerine 68 Olayları çerçevesinde atfettiği önemle birlikte düşünüldüğünde, her bir kent gencinin içinde böyle bir potansiyel taşıdığını düşünmek gereklidir. Gençler, kentte yaşamlarını sürdürebilmeleri ve potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için ihtiyaç duydukları fırsatları elde etmeli, elde edemiyorsa da kazanmalıdır. Bu noktada gençlerin Marcuse’un ifade ettiği şekliyle “çılgılık” ya da “talep” hakkını kullanması gereklidir. Tüm kent teorisyenlerinin kent hakkı kavramsallaştırmaları birlikte değerlendirildiğinde, gençler kenti dönüştürmesi, kentteki fırsatları değerlendirmesi ve kentle birlikte kendini de şekillendirmesi gereken bir grup olma özelliği taşımaktadır.

Uluslararası belgeler çerçevesinde, belgelerde gençlerle ilgili düzenlemelere daha önce yer verilmiş olmakta birlikte, belgeler beraber değerlendirildiğinde gençlere yönelik bir hassasiyet olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Spor, istihdam, zararlı alışkanlıklarla mücadele, kent yönetimine katılım, eğitim gibi alanlarda gençlere yönelik özel düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemelerin, gençlerin kent hakkı bağlamında olumlu gelişmeler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kent teorisyenlerinin çizdiği kent hakkı bağlamının yasal düzenlemelere yansımalarının bu şekilde gerçekleşebileceği de düşünülebilecektir.

Gençlerin kent hakkı uluslararası belgeler ışığında okunduğunda, gençlerin mevcut durumunun edilgen ve dezavantajlı olarak görüldüğü ortadadır. Bu tespit, kısmen doğru

olmakla birlikte çalışma çerçevesinde incelenen gençlik mücadeleleri gençlerin anlatıldığı kadar pasif ve apolitik durumda olmadığını göstermektedir. Uluslararası belgeler, gençlerin kent hakkına sahip olmasını yerel yönetimler aracılığıyla bazı hizmet alanları yaratarak sağlamaya çalışmaktadır. Yeterli olmasa da şüphesiz işlevsel bir öneridir.

2. DİJİTAL DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE GENÇLERİN KENT HAKKI: KÜRESEL VE ULUSAL BOYUTLAR

Dijital dönüşüm süreci, etkilerini hem küresel hem ulusal hem de yerel düzeyde hissettirmektedir. Kamu kurumlarından özel şirketlere, sivil toplum örgütlerinden bireylerin gündelik yaşam pratiklerine kadar her alanda köklü bir dönüşümü ifade eden süreç, teknolojinin hayatı her alanda kolaylaştırması amacıyla kullanılması olarak tanımlanabilecektir. Bu bölümde, dijital dönüşüm sürecinin kentlere, kentlilere ve özellikle de kent gençliğine olan etkileri analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda, öncelikle dünyadaki dijital dönüşüm süreci ve bu sürecin kentlerdeki yansımaları olan akıllı kent uygulamaları incelenmiştir. Daha sonra, Türkiye özelinde bir analiz yapılmış, Türkiye’de dijital dönüşüm süreci ve sürecin yerel yönetimler üzerindeki uygulamaları incelenmiş, akıllı kent örnekleri açıklanmıştır. Daha sonra Türkiye’nin kentleşme süreci ve Türkiye için kent hakkı kavramının uygulanabilirliği tartışılmış, Türkiye’de gençlerin kent hakkı mücadelelerine örnek verilmiştir.

2.1 Dünya’da Dijital Dönüşüm Sürecinde Gençlerin Kent Hakkı

Günümüzde küresel düzeyde yoğun bir dijital dönüşüm süreci yaşanmaktadır. Bu süreç, kamu kurum ve kuruluşlarında, özel şirketlerde ve yerel yönetimlerde kendini göstermektedir. Dijital dönüşüm sürecinin kentlere yansıması ise, akıllı kent uygulamalarıyla gerçekleşmektedir. Akıllı kent uygulamaları, kentte yaşayanların hayat kalitesinin, hizmetlere ulaşabilirliğinin ve kentle kurduğu bağın teknoloji aracılığıyla güçlendirilmesi olarak ifade edilebilecektir. Bu bölümde, dünyada akıllı kent uygulamaları açıklanmış ve küresel düzeyde başarılı akıllı kent uygulamalarına yer verilmiştir.

Gençlerin kent hakkını somut düzeyde ifade edebilmek, kolektif bir bilinç ortaya koyularak verilen mücadelelerin incelenmesiyle mümkün olacaktır. Bu bağlamda,

dijital dönüşüm süreci içerisinde gençlerin küresel etkiye sahip olabilmiş kent hakkı mücadeleleri incelenmiş ve teknoloji ile bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Her bir kentsel alanda verilen mücadelenin aynı zamanda kent hakkı mücadelesi olduğu düşüncesinden hareketle, bu örnekler bağlamlarından koparılmadan kent hakkı mücadelesi olarak incelenmiştir.

2.1.1 Dünya’da Dijital Dönüşüm Süreci

Dünyada, dijital dönüşüm giderek daha fazla işletme, kurum ve toplum tarafından benimsenmektedir. Dijital dönüşüm uygulamaları, işletmelerin ve kurumların iş süreçlerini ve hizmetlerini dijitalleştirmesini, verimliliği artırmasını ve rekabet avantajı elde etmesini sağlar. Örneğin, yapay zekâ ve makine öğrenimi, işletmelerin büyük veri analizi yoluyla verimliliklerini artırmasına ve müşteri deneyimini kişiselleştirmesine olanak tanır. Bulut bilişim, işletmelerin iş süreçlerini daha esnek hale getirirken maliyetleri azaltmalarına yardımcı olur.

Nesnelerin İnterneti (IoT), endüstriyel tesislerden şehir altyapılarına kadar her alanda veri toplama, izleme ve kontrol etme imkânı sağlar. Blok zinciri teknolojisi, güvenli ve şeffaf bir şekilde finansal işlemleri ve kayıtları yönetmek için kullanılır. Dijital dönüşümün etkisi sağlık, eğitim, ulaşım ve kamu hizmetleri gibi birçok sektörde de görülmektedir. Bu uygulamalar, toplumların daha verimli, yenilikçi ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etmesine yardımcı olur.

2.1.2 Dünyada Akıllı Kent Uygulama ve Örnekleri

Kentlerde günlük yaşam dinamiğinde ortaya çıkan sorunları teknoloji aracılığıyla çözmeye ya da hafifletme eğilimi on yıllardır devam etmektedir. Birkaç on yıldır kent yönetimleri, kentlilere daha iyi hizmet sunabilmek adına bilgi iletişim teknolojilerini kullanmaktadır. Bu dönüşüm süreci, kablolu şehirler (wired cities), görsel şehirler (virtual cities), zeki şehirler (intelligent cities), sürdürülebilir yeşil şehirler (sustainable green

cities) ve son olarak akıllı şehirler (smart cities) olarak gerçekleşmiştir (Boz ve Çay, 2019:1). Bu ifade, akıllı şehirlerden önceki modellerin günümüzde uygulanmadığı anlamına gelmemektedir. Teknoloji ile kent birlikteliğinin en gelişmiş modelinin günümüzde akıllı kent modelleri olduğunun ifadesidir.

Dünya geneline bakıldığında, akıllı kent uygulamalarının gün geçtikçe daha da yaygınlaştığı ve neoliberal kent düzeyinde akıllı kent olmanın da mevcut rekabetin bir parçası haline geldiğini söylemek mümkündür. Bu doğrultuda, uluslararası alanda akıllı kent modelinin teşvik edildiğini ve akıllı kent modeline ilişkin çok fazla akademik ve sektörel çalışma yapıldığını söylemek de mümkündür. Akıllı kent uygulamalarının dünya genelindeki dağılımını ve uygulanabilirliğini ortaya koymaya çalışan enstitüler, akıllı kentin temel bileşenlerini ve paydaşlarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Yonsei Üniversitesi önderliğinde 2017, 2021 ve 2022 yıllarında akıllı kent indeksleri yayınlanmıştır (Smart Cities Index Report, <https://smartcitiesindex.org/> Erişim Tarihi: 30.01.2024). Smart City Index ismiyle yayınlanan bu raporlar, dünya genelinde toplam 31 kent üzerinde bazı parametreler belirlemiş ve bu kentlerin akıllı kent olma durumlarını değerlendirmiştir.

Çalışma, 31 şehri hem uygulama ve web tabanlı servisleri hem de altyapı çalışmaları çerçevesinde bazı başlıklar çerçevesinde değerlendirmiştir. Bu başlıklar; ulaşım, enerji ve çevre, sağlık ve sosyal servisler, suç ve salgın önleme, eğitim, demografi, lojistik, emek ve işgücü, kent gelişimi ve tesis yönetimi, kültür, turizm ve boş zaman, kent yönetimi ve diğer kriterler olarak sıralanmıştır. Yapılan çalışmalar ışığında ise seçilen bu 31 kentte en büyük politika alanının ulaşım olduğu görülmektedir.

International Institute for Management Development (IMD) kuruluşu da 2019 yılından beri akıllı kentler için bir indeks yayınlamaktadır. Dünya çapındaki 142 kenti akıllı kent olma durumuna göre sıralayan çalışma, temelde kentte yaşayanların algısı

üzerinden biçimlenmesi yönünden oldukça önemlidir. Çünkü akıllı kent olma durumu, çok paydaşlı ve en çok da kentliyi ilgilendiren bir süreçtir. Bu doğrultuda kent yönetiminin akıllı kent olmaya yönelik beyanları değil, kentlinin kendini ne ölçüde akıllı kentte yaşıyor olduğunu hissetme durumu önem taşımaktadır.

IMD Akıllı Kent Endeksi, kentlerdeki yapılar ve teknoloji uygulamalarına ilişkin konularla ilgili kent sakinlerinin algılarını değerlendirmektedir. 2024 Endeksi, her kent için 120 sakinle görüşülerek ve dünya çapında 142 kent için hazırlanmıştır. Sonuçlar yalnızca 2024 yılı dikkate alınarak değil, 2024 yılı verilerine 3, 2023 verilerine 2, 2021 verilerine 1 ağırlık verilerek hesaplanmıştır. Sakinlerin algıları da iki başlık altında incelenmiştir: Kentlerin mevcut altyapısının ifadesi ve kentte yaşayanların kullanımına sunulan teknolojik hizmet ve olanaklar. Her bir başlık ise sağlık ve güvenlik, hareketlilik, günlük yaşam aktiviteleri, fırsatlar ve yönetim olmak üzere beş ana alan üzerinden değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, 142 kent için akıllı kent sıralaması şu şekilde oluşmuştur:

TABLO 3: Dünyada Akıllı Kentlerin Performans Sıralaması

1- Zürih	11- Stokholm
2- Oslo	12- Dubai
3- Kanberra	13- Pekin
4- Cenevre	14- Hamburg
5- Singapur	15- Prag
6- Kopenhag	16- Taipei
7- Lozan	17- Seul
8- Londra	18- Amsterdam
9- Helsinki	19- Şangay
10- Abu Dabi	20- Hong Kong

Uluslararası ölçekte sürdürülebilir kent modellerinden biri olan akıllı kent uygulamalarının planlanması ve uygulanması noktasında başarılı olarak kabul gören akıllı kent örnekleri şu şekilde verilebilir:

2.1.2.1 Singapur

Singapur, akıllı kent uygulamalarında küresel ölçekte örnek teşkil eden bir kent devletidir. Akıllı kent uygulamalarının öncülerinden olan Singapur, akıllı ulaşım, akıllı bina, akıllı şehir ışıklandırması, akıllı turizm ve akıllı yönetim gibi pek çok alanda teknoloji-kent birlikteliği kurulmuş durumdadır. Uyguladığı bu başarılı politikalarla büyük bir küresel ticaret, finans ve ulaşım merkezi haline gelerek uluslararası iş bölümünde kendini marka kent olarak konumlandırabilmiş olan bu kent devleti, vatandaşlarına yaşamaları, çalışmaları, boş zamanlarını değerlendirmeleri ve hem kendi aralarında hem de iktidarla etkileşimde bulunabilmeleri için gerekli çözümleri geliştirmiştir. Singapur'un uyguladığı bazı akıllı kent uygulamaları şu şekildedir:

TABLO 4: Singapur Akıllı Kent Uygulamaları

Hizmet	Açıklaması
Life5G	Kent için sunulan hizmetlere erişimi sağlamak ve kenti ilgilendiren haber, güncelleme ve uygulamaların tanıtımını yapmak amacıyla oluşturulmuştur.
Singpass	Kentli kullanıcıların hizmetlere ulaşmasına olanak sağlamak için kullanılan bir kişisel kimlik doğrulama sistemidir.

CentEx Mükemmellik Merkezi	Veri analizi, yapay zeka, siber güvenlik gibi dijital dönüşüme yönelik alanlarda dijital okuryazarlığı güçlendirmek amacıyla eğitimler sunan bir merkezdir.
Çok Dilli Dijital Hizmetler	Tüm kentlilerin eşit oranda yararlanabilmesi için hizmetlerin farklı dile çevirisi yapılmaktadır.
OpenCerts	Kentteki öğrencilerin diploma ve sertifikalarını sanal ortam üzerinden alması ve uluslararası düzeyde geçerliliğinin olması amacıyla uygulanan ve blok zinciri teknolojisinden faydalanılan bir sistemdir.
Ebeveyn Ağ Geçidi	Kentte yaşayan çocukların ebeveynleri için açılmış uygulamadır. Uygulama vasıtasıyla ebeveynler çocuklarının okul faaliyetlerine onay verme, çocuğun katılacağı etkinlikler hakkında bilgi alma gibi hizmetlere erişebilmektedir.

Kemeç, 2022

Bu uygulamaların dışında, kentlilerin dijital okuryazarlık durumlarını güçlendirmeyi hedefleyen Lab on Wheels Programı, kentlilerin potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olan SkillsFuture Programı, ulaşım sisteminin kullanımına yardımcı olan

MyTransportSG Programı gibi programlar da Singapur akıllı kent uygulamaları arasında sayılabilecektir (Kemeç, 2022: 630).

2.1.2.2 Zürih

Zürih akıllı kent uygulamaları, insan odaklı, Şeffaf, iŐbirliĐine açık ve hızlı karar alan uygulamalar olarak ifade edilmiştir (Stadt Zürich Stadtentwicklung, 2018: 3). Zürih akıllı kent uygulamaları, 5 ana konu üzerine yoĐunlaŐmıŐtır. Bu konular, toplu taşıma, enerji,  evre, yönetişim ve dijitalleşme olarak sıralanabilecektir (Aboutsmartcities, 2021, <https://www.aboutsmartcities.com/smart-city-zurich/> Erişim Tarihi: 27.01.2024).

Zürih, vatandaşlarının yaşam kalitesini artırmak ve ekonomik büyümeyi ve çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmek için en son teknolojileri ve verileri kullanarak kapsamlı ve işbirlikçi bir yaklaŐımla sürdürülebilir kentsel gelişimi hedeflemektedir. Bu doğrultuda E-Zürih projesi, akıllı kent bağlamında  ne çıkan projelerdendir. Proje ile, kamu hizmetlerinin verimliliğini artırmak ve yönetişimi güçlendirerek vatandaş katılımını sağlamak için dijital teknolojilerin kullanılması teşvik edilmektedir. Bir diğer akıllı kent uygulaması, ‘‘G  ten Isıya (P2H) Sistemi’’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulama ile binalar için ısınma ihtiya ı yenilenebilir enerji kaynakları tarafından sağlanmaktadır. Ulaşım hizmetine yönelik gerçek zamanlı veriler kullanılarak sürücüleri müsait park alanlarına yönlendiren akıllı park sistemi de yine akıllı kent projeleri arasında yer almaktadır. Bunların dışında kaynak paylaşımını ve sürdürülebilir hareketliliği teşvik eden akıllı kent çözümleri geliştirmeye yönelik paylaŐım kentleri uygulamaları da kullanılmaktadır.

2.1.2.3 Amsterdam

Amsterdam, Hollanda’nın en yüksek nüfusa sahip kentidir. Bu da temelde akıllı kent uygulamaları için gerekli ihtiya ı yaratır çünkü nüfus yoğunluğu veri yoğunluğunu da beraberinde getirmektedir. Amsterdam, Wi-Fi ve radyo frekanslarıyla yönlendirilebilen

akıllı aydınlatma sistemi, otopark, trafik durumu ve hava kirliliği ile ilgili bilgi veren sistemlere sahiptir (Tunca, 2023: 82). Kent içerisindeki 116 bin sensörle birlikte trafikte ve kentte olup biten izlenebilmektedir. 2009’da başlattığı “daha akıllı olmak için bütünsel bir strateji” çalışmalarının devamında Amsterdam 2016’da Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa İnovasyon Başkenti seçilmiştir. Kent, “akıllı ekonomi”, “akıllı çevre”, “akıllı yönetim”, “akıllı yaşam”, “akıllı hareket” ve “akıllı insanlar” göstergeleriyle ifade edilebilecek yaklaşımıyla birlikte bir belediye için akıllı kent bağlamında tüm eylem alanlarında politika üretmektedir (Berkani ve Köymen, 2023: 167).

2.1.2.4 Londra

Londra’nın akıllı kent uygulamalarının odağında, akıllı katılım kavramı yer almaktadır (Boz, Çay, 2019: 3). Sadiq Khan 2016 yılında belediye başkanı seçilmiş ve özellikle sağlık hizmetinden faydalanamayan dezavantajlı kentlilerin haklarını korumak adına yeni bir akıllı kent vizyonu ortaya koymuştur. Bu vizyon çerçevesinde, dezavantajlı bireyler başta olmak üzere kentlilerin bilgi ve iletişim teknolojilerine erişiminin sağlanması, bu teknolojileri kullanabilmek için kentlilere dijital okuryazarlık eğitimlerinin verilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca Londra, şehirde 150 noktada yüksek hızda internet sunarak Birleşik Krallık sınırları içerisindeki en hızlı ücretsiz Wi-Fi hizmeti sunan belediyedir. Belediye başkanının bu dijital katılım stratejisi, kentlilerin çevrimiçi olmasına ve temel dijital becerilerinin güçlenmesine yönelik pilot uygulamalar hayata geçirmektedir.

Kentte, katılım dışında küresel düzeyde yaşanan dijital dönüşüm uygulamalarını ve diğer yerel yönetim birimlerinin bu dönüşüme yönelik nasıl projeler hayata geçirdiğini takip etmeye yönelik uygulamalar da bulunmaktadır. Alanında yetkin uzmanlardan olan Akıllı Londra Kurulu (Smart London Board), belediye için vizyon geliştirme, strateji oluşturma ve akıllı şehir hedeflerini uygulama ve bu hedeflere yönelik politika üretme

noktasında belediye başkanına destek olmaktadır. Ayrıca küresel düzeyde önde gelen uygulamaları algılamak, teknolojiyi takip edebilmek ve değişen ve gelişen teknolojik imkanları kente uygulayabilmek, bu uygulamalardan da tüm kentli için ortak bir fayda sağlamak adına Londra Teknoloji ve İnovasyon Merkezi (London Office of Technology & Innovation-LOTİ) kurulmuştur. Dijital katılım başta olmak üzere dijital dönüşüm ile uygulamaları yönetmek adına bir Dijitalden Sorumlu Başkan (Chief Digital Officer) atanmıştır. Londra şehri yönetim organı olan Greater London Authority, merkezi idarenin amacı internet erişimi olmayan insan sayısının her yıl %20 oranında azaltılması olan Dijital Katılım Sözleşmesini 2016 yılında imzalamıştır. Londra'nın akıllı kent politikalarına yönelik hayata geçirdiği uygulamalardan bazıları şu şekilde açıklanabilir:

TABLO 5: Londra Akıllı Kent Uygulamaları

Hizmetler	Açıklamalar
Vücuda Takılan Güvenlik Kameraları	Polis memurlarının operasyonlarında şeffaflığı sağlayabilmek ve kent içindeki suç oranını düşürmek amacıyla hayata geçirilmiştir. Uygulama çerçevesinde Londra'da görev yapan 22 binden fazla polis memurunun üniformalarına kameralar yerleştirilmiş, bu kameralar mahkemelerde kullanılmak üzere operasyon anlarını kaydetmiştir. Cambridge Üniversitesi'nin bir çalışması, polis memurlarına görünür şekilde vücut kameraları takılmasıyla, şikâyetlerin

	%93 oranında azaldığını ortaya koymuştur.
Ulaşımında Temassız Ödeme: Oyster Kartı	Oyster Kart, tüm ulaşım hizmetleri için birleştirilmiş bir karttır. Kart ile temassız ödeme yapılabilmekte, bir istasyonda oluşan bekleme sürelerini kısaltmaktadır. Ayrıca kartın banka kartı, kredi kartı gibi seçenekleri de mevcuttur.
Sanal Gerçeklik Araçlarıyla Karar Verme Ve Kullanıcı Testleri	Ulaşım sistemindeki olası tüm hataları tespit etmek için kullanılan bir uygulamadır. Uygulama ile hem yolcuların hangi duraklardan bindiği gibi yolcu davranışları, hem de ulaşım araçlarının sürücülerinin hata durumları tespit edilerek ulaşım ağındaki hatalar giderilmektedir.
Görme Engelliler İçin Londra Metro İstasyonunda Navigasyon	Yapay zekâ kullanılarak görme engelli bireylerin metro kullanma deneyimleri kolaylaştırılmıştır.
Londralıların Gücünü Kullanma: Fix My Street	Özellikle çevresel kalite sorunlarını belediyeye kolayca bildirebilmek amacıyla hayata geçen uygulamadır. Kullanıcılar, duvar yazısı, yasadışı çöp dökenler gibi durumları rapor edebilmek için kısa mesaj atabilmekte, fotoğraf gönderebilmekte veya direkt olarak uygulama üzerinden rapor gönderebilmektedir. Uygulamanın

	diğer ayağı da, ihtiyaç haritasını yetkililere göstererek nerede temizliğe daha çok ihtiyaç duyulduğunu tespit etmesidir. Ayrıca temizliğin yapıldığı yerler de geri bildirim olarak yayınlanabilmektedir.
Londra Altyapı Haritalama Uygulaması (IMA LDN)	Altyapı Haritalama Uygulaması, Londra’da oluşturulan projelerin hangi aşamada olduğunu ve projenin kimin yetki alanında olduğunu daha iyi anlamak adına bir çevrimiçi veri tabanıdır.

Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1.2.5 Helsinki

2019 Avrupa Akıllı Turizm Başkenti seçilen Helsinki, güçlü vatandaş katılımı ile gelişmiş teknolojik imkanları birleştirerek hizmet sunmayı hedeflemektedir (Hämäläinen, 2020: 12). Bu doğrultuda Helsinki’nin Kent Stratejisi (2018) incelendiğinde, bir akıllı şehir olma ya da bir dijital strateji üretme gibi bir hedefi olmadığı görülecektir. Helsinki, kent için en doğru ve gerekli hizmetleri sunarken teknolojiden maksimum düzeyde faydalanma düsturuyla hareket etmektedir. Bu amaç doğrultusunda da personeline yapay zekâ ve robotik alanında özel eğitimler vermektedir (Aydınlı ve Huseynov, 2022: 222).

Helsinki’nin akıllı kent olma misyonu, 2002 yılında Helsinki Belediyesi bünyesinde İnovasyon Forumu’nun kurulmasıyla başlamış, bu doğrultuda çevrenin, kentlilerin ve daha geniş ölçekte gezegenin korunması planlanmıştır. Kentte akıllı kente yönelik hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için, eski sanayi bölgelerinden dönüştürülen eski arazi alanları arasından Kalasatama ve Jätkäsaari bölgeleri seçilmiştir (Computerweekly, <https://www.computerweekly.com/feature/Helsinki-The-trailblazing-smart-city> Erişim

Tarihi: 27.01.2024). Bu henüz gelişmiş bir kentleşme göstermeyen bu alanların seçilmesi, daha esnek politikaların üretimine olanak sağlamıştır.

Helsinki'nin akıllı kent politikalarının odak noktasında ulaşım hizmeti yer almaktadır. Helsinki, “Whim” adlı bir uygulamayla kullanıcılara bisiklet, taksi ve özel araç hizmeti gibi ulaşım hizmetlerini aylık ve uygun bir ücret ile tek bir yerden sunar. Böylece bireysel araç sahipliğini azaltarak kentsel yaşam kalitesini yükseltir. Akıllı kente yönelik bir diğer uygulama, “Service Map” olarak karşımıza çıkar ve uygulama, hemen tüm şehir hizmetlerini kapsayarak vatandaşların tek bir dijital platform üzerinden tüm şehir hizmetlerini görüntüleyebilmesini sağlar (Hämäläinen, 2020: 15).

2.1.2.6 Pekin

Çin Hükümeti'nin akıllı şehirlere yönelik politikaları, koronavirüs salgınıyla beraber güçlenmiştir. Dijitalleşmenin de hız kazandığı bu dönemde, Hükümet hem teknolojilerin kullanımını teşvik etmiş hem de dijital dönüşümün hızlanmasını amaçlayan bir ekonomik plan yayınlamıştır (Ekman, 2020: 3). Bu çabanın, ABD ile girilen rekabette öne çıkma ve kendine bir yer edinme çabası olarak okunması da mümkündür.

Akıllı şehrin inşası noktasında, Pekin hükümeti üç alanda yoğunlaşmaktadır: Yönetim yeniliği, ekolojik yenilik ve kültürel yenilik (Ji ve Jimbiao, 2021: 146). Yönetim yeniliği noktasında, teknoloji, kent ve sürdürülebilirlik kavramları coronavirus salgınının büyük etkisiyle sağlık alanında birleştirilmektedir. Pekin, Büyük veri teknolojisinden faydalanarak her sokak ve toplumdaki salgın durumunu göstermektedir. Bu doğrultuda “Pekin Sağlık Hazinesi” uygulaması hayata geçirilmiş ve halkın üretim ve işlerinin yeniden canlanmasını kolaylaştırmak amaçlanmıştır. Yine Pekin’de üniversiteler salgın sürecinde kentteki yabancılara yardımcı olmak amacıyla çeşitli dillerde çevrimiçi hizmetler sunmuştur.

Kültürel anlamda Pekin’de bulut çalışma, uzaktan eğitim ve bulut sergi gibi ileri teknolojik uygulamalar da hayata geçirilmiştir. Özellikle küresel düzeyde bir marka kent olma iddiasında olan Pekin, kültürel arşivini sanal olarak tüm dünyaya açmış ve böylece kültürünün de tanıtımını yapmıştır. Yine Pekin ile Huawei iş birliği ile oluşturulan Huawei Bulut Blockchain teknolojisi de Pekin akıllı kent uygulamaları arasındadır (Huawei, <https://e.huawei.com/tr/case-studies/industries/government/2020/beijing-e-government-extranet-upgrade> Erişim Tarihi: 14.04.2024).

2.1.3 Dijital Dönüşüm Sürecinde Dünyada Gençlerin Kent Hakkı

Gençler, kent sokakları ve kamu parklarını buluşma yerleri, oyun alanları ve akran ve aile baskısından uzak durma alanları olarak kullanır (Cele 2013; Lieberg 1995; Matthews, Limb ve Taylor 1999; Owens 1988 Akt. Barret, 2021: 708). Gençlerin mekânı sahiplenme içgüdüleri, o mekânın onlara ait olmadığı baskısıyla karşılaştığında güçlenir ve gerek beden dilleri gerek eylemleriyle mekânı sahiplendiklerini göstermeye çabalarlar. Aslında kent hakkının, yeri sahiplenme ve o yer için mücadele etme motivasyonunun ne kadar içgüdüsel geliştiğinin de ispatı genç-mekân iş birliği üzerinden okunabilmektedir. Özellikle kentin sunduğu imkanlardan başka imkanlara sahip olmayan bir genç için, kamusal alanların özelleştirilmesi, yetersiz finansman nedeniyle kapanan halka açık havuzlar ve rekreasyon merkezleri, gençlerin dışarıda olabileceği saatleri sınırlayan sokağa çıkma yasakları, bulundukları yerlerde ne yapabileceklerine dair getirilen kısıtlamalar ve sıkça yaşanan olumsuz polis etkileşimleri, şehirleri neredeyse düşmanca hale getirmektedir (Barret, 2021:709). Gençlerin kente dair algılarının olumlu olması, gencin hayatla kurduğu bağı da güçlendirecektir. Bu doğrultuda kent gence ne kadar çok şey sunar ve ihtiyaçlarını karşılaması için alan açarsa, ya da en azından ihtiyaçlarını dile getirebileceği bir alan yaratırsa genç de kente o kadar ait hissedecektir.

Dijital dönüşüm sürecinde küresel düzeyde kent-geç ilişkini inceleyen çalışmalar, gençlerin kentle kurduğu bağın ifade edildiği şekilde teknolojinin gelişmesiyle beraber zayıflamadığını ispatlar niteliktedir. 2014-2018 yılları arasında, Amerika Birleşik Devletleri'nin Connecticut eyaletinin merkezi Hartford'da 19-23 yaş arasındaki gençlerle yapılan görüşmelerin kent hakkına ilişkin sonuçları dikkat çekicidir. Gençler, yaşadıkları yerin estetikten uzak ve pis olmasının onlara kendilerini “depresif” hissettirdiğini söylemiş, kentteki metruk binaların yerine kendilerinin zaman geçirebileceği alanların yaratılması taleplerini dile getirmişlerdir. Ayrıca çalışma, gençlerin fiziki olarak iyi bir mekânda yaşama taleplerinin dışında, kentte kendilerini güvende hissetmek ve kentle ilgili alınacak olan kararlarda söz hakkına sahip olmak istediklerini de belirtmişlerdir. Barret, yaptığı görüşmelerde gençlerin kent hakkına dair taleplerini şu şekilde analiz eder:

“Gençlerin bize anlattıkları, şehir hakkı algılarının fiziksel mekân hakkından çok daha fazlasını içerdiği. Bu, şehrin kargaşası içinde bile fiziksel ve duygusal olarak sağlıklı büyüme hakkıdır. Şiddete başvurma veya suç işleme baskılarından uzak olma hakkıdır. Güvenli bir mahallede yaşama ve iç ve dış mekânlarda spor veya diğer aktiviteler için bir araya gelebilecekleri, yüksek maliyet veya sürekli gözetim olmadan alanlar sağlayan bir mahallede yaşama hakkıdır. Bu, sakin bir ortamda kaliteli eğitim sunan ve onları üniversiteye veya kariyerlere hazırlayan okullara gitme hakkıdır. Son olarak, doğrudan ve dolaylı olarak onları etkileyen politika ve programlarda bir ses hakkına sahip olma hakkıdır.” (Barret, 2021:717).

Yine Rusya'nın Yekaterinburg kentinde 18-30 yaş arası gençlerle kent algısı ve kent hakkı üzerine yapılan bir araştırmada, kent gençlerinin daha çok kültürel etkinliklere ve eğlence mekanlarına ilgi gösterdiği, fakat kent iktidarının kararlarının kentlilerin yaşam kalitelerini etkilediği noktada halka açık alanların, anıtların, kentsel mekânın ve konut alanlarının korunmasına yönelik protesto yapma eğiliminde oldukları saptanmıştır (Antonova vd.,2020:4). Bu da kent ile kurulan bağın dönemsel olmadığı, dijital dönüşüm sürecinde de gençlerin kent hakkı taleplerinin olduğu ve bu talebin Lefebvre'in ifade ettiği gibi tabandan ve içten gelen bir talep olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

2.1.4 Dünyada Gençlerin Kent Hakkı Mücadeleleri

Tarih boyunca kentsel mekân, eylemin mekânı olmuştur. Kent, toplumsal hareketlere ev sahipliği yapar ve taleplerin görünürlüğü kentsel mekân üzerinden sağlanır. Kent, yurttaşına “sesini duyurmak” için bir alan sağlar, kamusal alanlar da temelde bu işlevi üzerinden anlam kazanır. Gençlik ise, tüm bu eylemlerin içerisinde önemli bir konumda yer almaktadır. Kent gençliği, toplumsal hareketlerin tam merkezinde yer almaktadır. Daha önce bahsedildiği gibi dijital dönüşüm sürecinde pasifize olmuş bir gençlik karikatürize ediliyor olsa da toplumsal hareketler çevresinden incelendiğinde, bir hak arayışı ya da talebi mevcut olduğunda gençlik ait olduğu kentsel mekânı sahiplenmekte ve verdiği mücadeleyle kent hakkını “talep” etmektedir.

Günümüz bilgi çağında ve dijital dönüşüm sürecinde, kent hakkını tekrar düşünmek zorunlu hale gelmiştir. Kent üzerinde yapılan tüm değişikliklerin ve hizmet sunumunda farklılaşmanın arka planında, dijital dönüşüm sürecinin etkileri kendini hissettirmektedir. Gençlerin kent hakkı mücadeleleri incelendiğinde de teknolojinin mücadelelere ivme kazandıracak şekilde kullanıldığı ve teknolojiden taleplerinin sesini duyurmak, daha fazla insana ulaşmak ve kolektif bilinci artırmak noktasında faydalandığı söylenebilecektir.

2.1.4.1 15 Mayıs Eylemleri

İspanya 15 Mayıs Eylemleri, ağırlığı gençlerden oluşan ve 22 Mayıs 2011’deki seçim öncesinde ekonomik kriz sebebiyle demokratik değerlerin arka plana atılmasına eleştiri olarak başlamış ve eylemler ülkenin farklı kentlerinde sürmüştür. “Gerçek demokrasi için hemen”, sloganlarıyla başlayan eylemler, gençlere atfedilen pasiflik ve eylemsizlik iddialarını ortadan kaldırması sebebiyle kent-genç ilişkisini güçlendirmesi anlamında da önemlidir. Bu hareket, partilerin ve şiddet içerikli eylemlerin ötesinde yatay bir şekilde örgütlenmiş halk hareketidir; bu haliyle önceki parti destekli ya da kurumsal olarak işleyen tepkilerden farklıdır.

“15M” ya da “İndignados” isimleriyle anılan eyleme, farklı ülkelerden destek gelmiş ve “Take The Square” sloganıyla 15M’ye benzer eylemlerin gerçek demokrasi çağrısıyla küresel olarak örgütlenmesi talep edilmiştir (Yıldırım, 2011). Bu çağrılar için www.takethesquare.net web sitesinin oluşturulması, teknolojinin hak talepleri için kullanılabileceğinin de göstergesidir. Günümüzde kullanıma açık olmayan web sitesi, aynı zamanda gençlerin taleplerini duyururken kentsel alan işgaliyle kalmayıp internet üzerinden de bir mücadele verdiğinin kanıtı niteliğindedir.

2.1.4.2 Wall Street

2011 yılında borsanın kalbi Wall Street’te (ABD-New York) başlayan ve dünyaya yayılan “Occupy” hareketi, kentsel mekânın işgali yoluyla bir arada olmak, kendi sözünü söylemek ve bunu belirli bir ideoloji ya da hiyerarşi bağlamında değil mevcut somut durumlar üzerinden yapmak yönündeki en önemli örneklerden biri olarak kabul edilebilir. Wall Street’te başlayan hareket, Londra’da Borsa binasının işgaliyle devam etmiş, Londra’nın ardından İspanya, Yunanistan ve Arap ülkelerindeki sokak protestolarının da etkisiyle Avrupa’daki eylemleri sürekli kılan bir hale dönüşmüştür (Yıldırım, 2012: 240).

Hareketin en önemli özelliği, kamusallığın “yeniden” tanımını yapma çabası olarak kabul edilebilir. Hareket, kamusallığı yalnızca devlet kurumlarının dışında kalan şey ve yerler olarak değil, yaşam alanına giren ve herkesin üzerinde söz sahibi olacağı şekilde yeniden üretimini öngörmektedir. Hareketin bir “işgal” hareketi olması ve işgal ettiği yerin de sokak ve parklar gibi kentsel mekânlar olması bu anlamda önemlidir.

Bu hareket, Lefebvre üzerinden okunduğunda “occupy” eylemi kent hakkı bağlamında daha derin bir anlam kazanacaktır. Lefebvre, kent hakkını katılım hakkı ve işgal hakkı olarak tanımlar. Wall Street’te başlayarak dünyaya yayılan ve gençlerin önderlik ettiği bu hareket de kent meydanlarını “işgal etmesi” sebebiyle işgal hakkının, kamusal alanların üzerinde herkesin söz hakkını talep etmesiyle de katılım hakkının

mücadele alanı olarak görülebilir. Temelde sermaye ve iktidar karşıtı bir hareket olma özelliği, “Occupy” eylemlerini kentsel alan mücadelesinin dışına itmeyecektir. Aksine mücadelenin doğrultusu, kentsel alan ve politikaların kentte yaşayanların talepleri doğrultusunda düzenlenmesi fikrini de ihtiva etmektedir. Bu sebeple Eylem, tam anlamıyla Lefebvre’in “Kentsel Devrim” adı altında idealize ettiği tavır, yani kentlinin hakkı olanı talep etme eylemi olarak ifade edilebilir. Her ne kadar Wall Street eylemlerini tam olarak gençlik hareketi olarak tanımlamak yanlış olacak olsa da genç nüfusun yoğunlukta olduğu bir hareket olması, teknolojinin kullanılması ve “talep” içermesi yönüyle oldukça önemli bir yerde durmaktadır.

Bu iki yerelde başlayıp küresel bir görünüm alan mücadelenin dışında, kentsel mekânda pek çok gençlik mücadelesini görmek mümkündür. Gençlerin her türlü talebi, ellerinde olan tek mekân üzerinden, yani kent üzerinden ifade bulur. Günümüz politik koşulları içinde düşündüğümüzde, gençlerin ekonomik, toplumsal ya da bireysel talepleri, LGBTİ eylemleri, kadın hakları eylemleri, İsrail eylemleri ve daha pek çok politik-toplumsal konu kentsel mekânda dile getirilir. Şüphesiz bu diğer kentlileri dışlamaz, fakat bu eylemlerin ateşleyicisi, sosyolojik tanımından da hareketle kent gençliğidir. Kentte yaşayan genç nüfus için, alternatif olarak bir dijital alan var olsa da dijital alanın da örgütlenmeyi ve kolektif bilinci güçlendirmek için kullanıldığını, fiziksel mekân üzerinde taleplerini dile getirmeye ve “işgal etmeye” devam ettikleri görülmektedir.

2.2 Türkiye’de Dijital Dönüşüm Sürecinde Gençlerin Kent Hakkı

Türkiye’de kent hakkı kavramı, üzerinde çok fazla konuşulan ya da politika üretilen bir kavram değildir. Bu durumu, Türkiye’nin kentleşme sürecine, güçlü merkezîyetçilik arzusuna ya da kent hakkı kavramının sınırlarının muğlaklığına bağlamak mümkündür. Dijital dönüşüm sürecinde, Türkiye’de kamu kurumlarında köklü değişiklikler yaşanmış ve bu değişiklikler kent yönetimlerini etkilemiştir. Bu başlık altında, Türkiye’de dijital

dönüşüm süreci çerçevesinde kentlerin özellikle akıllı kent bağlamında ürettiği politikalar incelenecek, Türkiye’de kent hakkı kavramının içeriği ve uygulanabilirliği mevcut mevzuattan faydalanılarak tartışılacak ve Türkiye için kent hakkı mücadelesi olarak adlandırılabilir örnekler incelenecektir.

2.2.1. Kalkınma Planları Çevresinde Dijital Dönüşüm

Türkiye’nin beş yıllık kalkınma planları çevresinde bu anlayışın etkilerini görmek mümkündür. 1973-1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, kamu sektörüne “dünyadaki modern gelişmelere ayak uyduracak kadar esnek olma” gerekliliği yüklemiş olsa da teknoloji-kamu birlikteliğini görmek ancak Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000) mümkün olacaktır. Yedinci Kalkınma Planı, bilgisayar teknolojilerinin kamu sektöründe kullanılmasına önem verilmesini söylemiş, Dokuzuncu Plan (2007-2013) bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın ve etkin kullanımını teşvik etmiş, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), e-devlet hizmetlerinin artırılmasının gerekliliğini belirtmiştir. Onbirinci Kalkınma Planı ise (2019-2023), sanayi sektöründe dijital dönüşümün öneminin altını çizmiştir. Yine aynı planda, yapay zekâ, büyük veri, bulut bilişim gibi dijital teknolojilerinin kullanımının kamu hizmet sunumunun iyileştirilmesi için gerekli olduğunu ifade etmiştir.

On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) güncelliğini günümüz koşullarında koruyor olması yönünden önemlidir. Merkezi düzeyde, kalkınma planı çerçevesinde dijital dönüşüme ağırlık verildiği görülecektir. On İkinci Kalkınma Planı “Türkiye Yüzyılında çevreye duyarlı, afetlere dayanıklı, ileri teknolojiye dayalı yüksek katma değer üreten, geliri adil paylaşan, istikrarlı, güçlü ve müreffeh bir Türkiye” vizyonu ile hazırlanmıştır. Bu çerçevede, yeşil ve dijital dönüşümü odağa alan bir kalkınma planı olduğu ifade edilmiştir. “Yeşil ve dijital dönüşümle rekabetçi üretim” ifadesine vurgu yapan Plan doğrultusunda, daha çok ekonomik bir kaygıyla dijital dönüşüm sürecinin hızlandırılmak

istendiğini söylemek de mümkündür. Ayrıca Plan, teknolojiye ulaşabilen ve ulaşamayan vatandaşlar arasındaki eşitsizlik ve teknolojinin hızla gelişmesiyle rekabetçi firmaların toplumu dönüştürme yetisi kazanması durumunun da kamusal düzenlemelerle mümkün olduğunu ifade etmektedir. Yine planın “Küresel Değişimler ve Türkiye Etkileşimi” başlıklı 2. bölümünün “Sürdürülebilir Şehirler ve Mega Kentler” başlığında *“Yenilenebilir enerji yatırımları, kent tarımı, girişimcilik yatırımları, çocuk dostu kent uygulamaları, döngüsel ekonomi, entegre atık yönetimi, emisyon azaltımında yeşil ve dijital dönüşüm gibi konular şehirleşme alanında ön plana çıkmaktadır. Bu konularda yerel yönetimlerin kapasitelerinin geliştirilmesi önem kazanmaktadır”* ifadesi yer almaktadır. Bu ifade doğrultusunda, merkezi yönetimin yerel yönetimlerde dijital dönüşümün hızlanmasını öngördüğü söylenebilecektir.

2.2.2 Yerel Yönetimlerde Dijital Dönüşüm

Türkiye’de yerel yönetim birimleri, 6360 sayılı 14 İlde Büyükşehir Belediyesi ve 27 İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile, büyükşehir belediyesi sınırları içindeki yerler için büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesi; büyükşehir belediyesi olmayan yerlerde il belediyesi, ilçe belediyesi ve köyler olarak sıralanabilecektir.

Yerel yönetim birimleri, sahip olduğu bütçe ve yetkiler çerçevesinde çok fazla hizmet alanına sahiptir. Yollar, yeşil alanlar, kamu güvenliği, sağlık hizmeti gibi pek çok farklı hizmet alanına sahip olan yerel yönetim birimleri (Özyardımcı, 2022: 45), bu hizmetleri sunarken politikalarını vatandaşlar için en etkin ve verimli olacak şekilde seçmek durumundadır.

Türkiye için yerel yönetimlerde dijital dönüşüm uygulamalarını iki başlık halinde incelemek mümkündür. Birinci başlık, merkezi idarenin uyguladığı politikaların yerel yönetim birimlerine yansması ve dijital dönüşümün yerel yönetimler için merkezi idare

tarafından gerçekleştirilmesidir. E-belediye uygulamaları da bu kapsamda değerlendirilebilecektir. Yine cumhurbaşkanı kararnameleri doğrultusunda oluşturulan politikalar, Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi'nin kararları, çeşitli kanun ve yönetmelikler de bu bağlamda incelenmelidir.

Bir diğer başlık ise, yerel yönetim birimlerinin, özellikle kent yönetimlerinin kendi bütçe ve kapasiteleri doğrultusunda teknolojiyi kullanarak hizmet sunmalarıdır. Bunu da sürdürülebilir kent modellerinden biri olan akıllı kent politikaları çerçevesinde değerlendirmek daha doğru olacaktır.

2.2.3 Yerel Yönetimlerde Dijital Dönüşüm Uygulamaları

Türkiye’de yerel yönetimler için dijital dönüşüm uygulamaları, daha çok belediyeler üzerinden hayata geçirilmektedir. Dijital dönüşümün araçları arasında sayılan büyük veri, nesnelerin interneti, yapay zekâ uygulamaları yerel yönetimlerde dijital dönüşümün sağlanabilmesi adına kullanılan teknolojilerdir. Genel anlamda merkezi idarenin tutum ve kararları çerçevesinde yerel yönetimler için hayata geçen dijital dönüşüm uygulamaları şu şekilde sıralanabilecektir:

2.2.3.1 MEBİS (Mezarlık Bilgi Sistemi)

Yerel yönetim birimleri sınırları içerisindeki mezarlıklara ilişkin sayısal verilerin bir araya getirilerek ortak veri tabanına kaydedilmesine yönelik bir uygulamadır. Mezarlıklar ile ilgili tüm bilgiler bu sistem üzerinde yer alır ve yine bu sistem üzerinden analiz edilmektedir.

2.2.3.2 Çağrı Merkezi ve Müşteri İlişkileri Yönetimi Uygulamaları

Belediyeler başta olmak üzere yerel yönetim birimleri sınırları içerisinde yaşayan vatandaşlara yönelik çağrı merkezi ve müşteri ilişkileri hizmeti sunmaktadır. Çağrı merkezleri, yerel halkın yaşadığı bölgede herhangi bir birime gitmesine gerek kalmadan,

internet ya da telefon aracılığıyla yerel birimlerle iletişime geçmesine imkân sunmaktadır. Müşteri İlişkileri Yönetimi Uygulaması da belediye şirketlerinin müşterilerinin memnuniyetini amaçlayan, zamandan tasarruf etmelerini sağlayan esnek ve şeffaf bir yönetim anlayışıdır (Özyardımcı, 2022: 46).

2.2.3.3 Akıllı Kent Otomasyon Sistemi (AKOS)

Daha çok akıllı kent uygulamasının hayata geçmesi amacıyla kullanılan sistem, vatandaşların istek ve şikayetlerine hızlı şekilde cevap verilmesini amaçlamaktadır. Çalışan ve üreten belediye anlayışıyla kullanılan sistemde, kentteki vatandaşların bilgileri veri tabanında saklanır ve bu bilgiler gereken durumlarda kullanılır.

Belediyeler için dijital dönüşüm süreci incelendiğinde, e-belediye başta olmak üzere birçok uygulama karşımıza çıkmaktadır. Belediye, 5393 sayılı Belediye Kanunu çerçevesinde “Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmıştır. (5393 Sayılı Kanun, 2005: md.3) Bu sebeple belediyelerin sınırları içinde yaşayanlara yerel hizmet sunma sorumluluğunun yanında bazı özerk yetkilerinin olduğunu da ifade etmek gereklidir. Belediyeler, yerel hizmetlerini sunarken belediye bütçesini optimal şekilde kullanmak ve yerel demokrasiye uygun hareket etmek durumundadır.

Örgütsel anlamda bakıldığında, uluslararası literatürde dijital dönüşüm, “*Bir firmanın, firma için daha fazla değer yaratmaya ve uygun hale getirmeye yardımcı olan yeni bir dijital iş modeli geliştirmek için dijital teknolojileri kullanma*” yolu olarak tanımlanmıştır (Verhoef, 2019: 8). Bu tanım üzerinden dijital dönüşüm ve kent bağlantısını kurmak, belediyeleri de bir firma olarak görme eğilimini doğurabilecektir, bu sebeple sağlıklı değildir. Fakat belediyeler için dijital dönüşümü yalnızca bir kamu

hizmeti sunmak için dijital teknolojilerden yararlanmak olarak tanımlamak da sağlıklı olmayacaktır.

2.2.3.4 E-Belediye Uygulaması

TÜBİTAK, 2019 yılında yayınladığı 10. Bilim Fuarları Kılavuzu, e-devlet uygulamasını dijital dönüşümün başarılı uygulamaları arasında saymaktadır. Kamu kurumlarının ve kuruluşlarının hizmet ve bilgi sunumunda ve vatandaşların demokratik süreçlere katılmasında bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması, e-devlet olarak tanımlanabilecektir (Yıldız, 2007:39). Türkiye Bilişim Derneği ise, e-devlet uygulamasını *“Devletin vatandaşlara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir”* biçiminde tanımlanmaktadır (Türkiye Bilişim Derneği, 2002: XIX).

Türkiye’de e-devlet uygulamaları, 2008 yılında dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından başlatılmıştır. E-devletin yerel ve belediye hizmetlerinde kullanımı ise e-belediye terimiyle ifade edilmiştir. E-belediye kavramı, "kente ait verilerin güncel teknolojilerle yönetilmesi, bu verilerden kent ve toplum yararına yeni bilgiler üretilmesi ve bu bilgilerin kullanılarak vatandaşlara yerel hizmetlerin sunulması" şeklinde tanımlanmaktadır (Tosun, 2008: 76). Başka bir deyişle, e-belediye, mekân ve zaman sınırlaması olmaksızın belediyenin internet üzerinden sunduğu hizmetlere erişimi ifade eder (Fıstıkçıoğlu, 2007: 39).

E-belediye kavramı, e-devletin ve dolayısıyla Türkiye’de dijital dönüşümün önemli bir parçası olarak düşünülmelidir. E-belediye, yalnızca bazı kamusal ve yerel hizmetlerin bir dijital platform aracılığıyla elektronik ortama taşınmasından öte bir anlayışın ifadesidir. Temelde bir kamusal dönüşümü, hizmet sunumunda gerçekleştirilmesi gereken bir dijital devrimi ifade etmektedir. Bahsedilen bu süreç, kamu kurumları için vatandaş,

özel şirketler için müşteri odaklı bir hizmet anlayışına geçilmesi, idari yapıda köklü bir değişim yaşanması, bu teknolojileri kullanabilen ve anlayan nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi gibi çok derin bir dönüşüm sürecini kapsamaktadır (Karakaya, 2006:10).

E-belediye çalışmaları, temasal olarak sunulan hizmetlerin etkililiğini ve verimliliğini artırmanın yanında, yerel katılımcılığı güçlendirmeyi de amaçlamaktadır. “Vatandaş odaklı hizmet” anlayışını esas alan çalışmalar çerçevesinde, demokratik katılımın elektronik sistemler aracılığı ile sağlanması hedeflenir. Teorik düzlemde bakıldığında, demokratik katılımın çeşitli platformlar aracılığıyla nispeten masrafsız, zaman ve mekân engelini ortadan kaldırarak sağlamaya çalışmak doğrudan demokrasiye giden bir yol olarak da algılanabilir. Şüphesiz bu yerel demokrasiyi güçlendirmek amacıyla bir araç olarak kullanılabilir fakat nihai anlamda bu karar yine belediyelerin ve yerel iktidarın halkın yönetime hangi düzeyde katılmasını talep ettiğiyle doğrudan bağlantılı olacaktır.

2.2.4 Akıllı Kent Uygulama ve Örnekleri

Türkiye için akıllı kent uygulamaları, AB’ye uyum süreci kapsamında başlamış ve kalkınma planları ve gerek ulusal gerek yerel düzeyde alınan kararlarla hızlanmıştır. 2000’li yıllardan itibaren başlayan akıllı kent süreci, 10. Kalkınma Planı, yıllık programlar, Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları, Vizyon 2023, Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planları gibi belgelerle desteklenmektedir (Uçar vd. 2017: 1792). 2019-2022 Ulusal Akıllı Kentler Stratejisi ve Eylem Planı, akıllı kent uygulamalarına yönelik en kapsamlı belge olma niteliği taşımaktadır. Plan ile, Türkiye Akıllı Kent vizyonu ortaya koyulmuş, değer ve amaçlar belirlenmiştir. Ayrıca “Akıllı Kentler-Bulut Kent Bilgi Sistemi” Projesi, Türkiye’de bilgi güvenliği ve paylaşımı, kentleşme profillerinin belirlenmesi, daha şeffaf mekânsal planlama, planlı ve etkili kentsel dönüşüm ile doğal afet ve kriz yönetimi altyapılarının oluşturulması gibi alanlarda dikkat çekmektedir

(Mirghaemi, 2019: 142). Yine akıllı kente yönelik uygulamalardan biri KENTGES'dir. KENTGES, bütüncül kent formunu destekleyen ve kent içinde altyapı ve ulaşım hizmetleri için bilgi teknolojilerini kullanan bir çerçeve belge olma niteliği taşımaktadır. ATLAS uygulaması ile, coğrafi veriler internet üzerinden çok boyutlu bir şekilde paylaşılabilir.

Türkiye'de mikro ölçekte ilk akıllı kent uygulaması, 2000 yılında Yalova'da uygulanan Bilişim Vadisi Projesi olarak kabul edilebilir. Akıllı kent uygulamaları daha sonra Ankara, Kocaeli, Bursa, İstanbul, Eskişehir gibi kentlerde uygulanmaya başlamıştır. Günümüzde hemen her kentte akıllı kente yönelik uygulamalar görmek mümkündür. Belediyelerin ve büyükşehir belediyelerinin akıllı ulaşım sistemi, akıllı kiosklar, akıllı bisiklet, akıllı aydınlatma, toplu taşıma araçlarını takip edebilecekleri uygulamalar, şehir içi trafik durumunu kontrol edebilecekleri sistemler gibi projeleri hayata geçirdiğini görmek mümkündür. Özellikle Türk Telekom ve Vodafone gibi şirketler kentlerde akıllı kente yönelik uygulamaların hayata geçmesi için destek vermektedir.

Türkiye'de akıllı kent olmaya yönelik proje ve uygulamalar artıyor olsa da tüm bunların verimli ve etkin kullanımı için gereken dijital okuryazarlık eğitimi noktasında tüm belediyelerin kentlilere eşit hizmet sağladığı düşünülemez. Tuzla Belediyesi, Çankaya Belediyesi, Beşiktaş Belediyesi, Adana Belediyesi, kentlilerine dijital okuryazarlık eğitimi sunan belediyelerdir. Fakat akıllı kent olmanın bir unsuru olan akıllı insan unsurunun sağlanabilmesi ve akıllı kentin gereklerinden biri olarak kentlinin bilgi ve iletişim teknolojilerinin gündelik yaşamına entegre edebilmesi için gereken eğitimlerin verilmesinin genel anlamda yerel yönetim birimleri tarafından ihmal edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Eleştirilmesi gereken bir diğer nokta, akıllı kent olmak için bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması gerekliliğinin ulaşım hizmeti üzerinden yerine getirilmesi

eğilimidir. Akıllı kent olunabilmesi için, kent yönetimi tarafından sunulacak olan her türlü hizmette, verimliliği artırmak amacıyla bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılmalıdır. Kullanmış olmak için teknolojiden faydalanmak, kentlinin ihtiyacını karşılamayan ya da kentlinin kullanamayacağı projeler tasarlamak o kenti akıllı kent yapmayacaktır. Türkiye’de akıllı kent uygulamalarının kullanılma düzeyine yönelik kapsamlı bir çalışma yapılmış olmasa da uygulamaların kentliyi ne ölçüde tatmin ettiği ve bu doğrultuda kamu israfına sebep olup olmadığı incelenmelidir. Türkiye için bu sürece dair genel bir değerlendirme yapmak her bir kent için farklı çıktıların olması sebebiyle mümkün olmayacak olsa da genel itibariyle kentlerde akıllı kent olmaya yönelik çabaların olduğu ve bazı kentlerin bu doğrultuda çok başarılı sayılan uygulama ve projelere imza attığını söylemek yanlış olmayacaktır. Başarılı bazı akıllı kent uygulama örnekleri şu şekilde verilebilecektir:

2.2.4.1 İstanbul

İstanbul, Türkiye’nin en yoğun nüfuslu ve en geniş veri potansiyeline sahip kentidir. Kente dair tek bir profil çizmek, ihtiyaçları sınıflandırmak ve kentte yaşanan sorunları sınırlı politikalar ile çözmeye çalışmak mümkün görünmemektedir. Bu sebeple İstanbul, sürdürülebilir kent modellerinin akılcı çözümlerini mümkün olduğu ölçüde kentte uygulamaya çalışmaktadır. Akıllı kent olma adına da pek çok politika üreten ve uygulamayı hayata koyan İstanbul, bu doğrultuda “Senin için akıllı, seninle daha akıllı İstanbul” sloganıyla katılımcılığa da atıfta bulunmaktadır.

İstanbul, 2021 yılında dijital kapsayıcılık hedefiyle bir “Akıllı Şehir Stratejik Planı” yayınlamıştır. Bu planın içeriğinde, kapsamlı bir akıllı kent çerçevesi çizilmiş, bu doğrultuda İstanbul’da uygulanmakta olan akıllı kent uygulamaları ifade edilmiş, geleceğe yönelik plan ve programlar açıklanmış, sürdürülebilir kalkınma amaçları ile akıllı kent politikaları beraber değerlendirilmiş ve yönetim ilkesinin üzerinde

durulmuştur (İstanbul Akıllı Şehir Stratejik Planı,2021). İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde uygulanan başlıca akıllı kent uygulamaları şu şekilde sıralanabilir:

TABLO 6: İstanbul Akıllı Kent Uygulamaları

Hizmet	Açıklaması
“İBB CepTrafik” Mobil Uygulaması ve Trafik Yoğunluk Haritası Web Sayfası	İBB CepTrafik ve Trafik Yoğunluk Haritası, trafik durumu bilgisinin eşzamanlı olarak mümkün olan en çok kişiye ulaştırılması, ulaşım ağlarının daha verimli hale getirilmesi amacıyla oluşturulan, trafik yoğunluğu, ortalama hız, kaza ve diğer yol durumları, otopark, hava durumu bilgileri anlık olarak kullanıcılarına sunan ve yol ağı üzerindeki trafik kameralarının anlık olarak izlenmesine olanak sunan bir uygulamadır.
Akıllı Park Yönetimi	Kapalı ve açık otoparkların daha verimli çalışması için hayata geçen uygulamadır. Bu uygulamayla birlikte park giriş ve çıkışlarında plaka tanıma sistemi kurulmuş, otopark ücretlerinin İstanbulkart ile de ödenebilmesi sağlanmıştır. İBB CepTrafik, Trafik Yoğunluğu Haritası gibi uygulamalarla da

	otoparkın doluluk oranı kontrol edilebilmektedir.
Hayal Kart	Hayal Kart, temelde çocukları baz alan ve hiç kodlama bilmeyen birine de nesnelerin interneti projesi yapma imkânı sunan; açık veri üretme, bu verilerle İstanbul'a katkı sağlama ve çocuklara kodlamayı sevdirmeyi amaçlayan bir uygulamadır.
İBB Teknoloji Atölyeleri	Atölyelerin amacı, gençlerin teknolojik altyapılarını geliştirmek ve dijital okuryazarlık oranlarını artırmaktır. Boğaziçi Üniversitesi işbirliğiyle yapılan program, İstanbullu genç ve çocuklara yapay zeka, robotik, kodlama, mobil uygulama geliştirme gibi alanlarda 8 aylık eğitim vermektedir.

Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2.4.2 Bursa

Bursa, akıllı kent olma doğrultusunda çok fazla çaba gösteren ve uygulama hayata geçiren bir kenttir. Bursa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulmuş Akıllı Şehircilik ve İnovasyon Dairesi Başkanlığı kurulmuş, Coğrafi Bilgi Sistemleri, ARGE ve Akıllı Şehircilik Şube Müdürlükleri bu Başkanlık bünyesinde görevlendirilmiştir. Başkanlık bünyesinde, Akıllı Şehircilik Platformu kurulmuş ve kentteki tüm akıllı kent uygulamalarının koordinasyonu sağlanmıştır (Şahin ve Yılmaz, 2019: 2909). Bursa

Büyükşehir Belediyesi bünyesinde uygulanmakta olan akıllı kent projelerinden bazıları şu şekildedir:

TABLO 7: Bursa Akıllı Kent Uygulamaları

Hizmet	Açıklaması
Kavşak Gözlem Kameraları	Yaklaşık 66 adet kavşak gözlem kamerası ile ana arterlerdeki trafik durumu izlenmektedir.
Mahalle Gönüllüleri Uygulaması	Uygulama ile mahalle ölçeğinde sosyal ve fiziksel sorunların çözülmesi, insanların yaşadığı yere olan bağlılığının artırılması amaçlanmıştır.
Sevgi Çipi Uygulaması	Alzheimer ya da başka zihinsel bir rahatsızlığı bulunan hastaların, 24 saat internet üzerinden takibinin sağlanabildiği bir uygulamadır.
Akıllı Şehircilik ve İnovasyon Merkezi	Merkez ile akıllı kent alanında nitelikli teknik personelin yetiştirilmesi, yerli ve milli teknolojilerin desteklenmesi, Bursa özelinde kent-üniversite iş birliğinin sağlanması ve Bursa akıllı kent uygulamalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amaçlanmıştır.
Gençlik Kulübü Mobil Uygulaması	Bursa Büyükşehir Belediyesi, gençlere yönelik sunduğu tüm hizmetleri uygulama üzerinde birleştirmiş ve

	gençlerin bu hizmetlerden haberdar olmasını kolaylaştırmayı amaçlamıştır.
--	---

Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Belediyenin sayılanlar dışında akıllı yönetim, akıllı güvenlik, akıllı sağlık, akıllı çevre akıllı enerji, akıllı ulaşım, akıllı turizm başlıkları altında sunduğu pek çok akıllı kent uygulaması da mevcuttur (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2018: 76). Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin akıllı kent uygulamaları, yalnızca teknolojinin kullanılarak hizmetlerin iyileştirilmesi amacının dışında, kentlinin kentle kurduğu bağın teknoloji yardımıyla geliştirilmesi amacı taşıması oldukça büyük önem taşımaktadır.

2.2.4.3 Konya

Konya Büyükşehir Belediyesi, akıllı kent uygulamaları anlamında başarılı bir belediyecilik örneği sergilemektedir. Belediyenin alt birimlerinden hemen hemen her biri, hizmetlerini teknolojiyle bütünleşik ve kentlinin hayatını kolaylaştıran şekilde sunmaya ve sürdürülebilir politikalar üretmeye çalışmaktadır. Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından uygulanan başlıca akıllı kent uygulamaları şu şekildedir:

TABLO 8: Konya Akıllı Kent Uygulamaları

Hizmet	Açıklaması
Akıllı Turizm Rehberi Uygulaması	Akıllı Turizm Rehberi Uygulaması, Konya'yı ziyaret edecek olan Turistler için kolay ve hızlı bir şekilde turistik mekânlar hakkında bilgi edinebilecekleri, farklı kültürel aktiviteleri deneyimleyebilecekleri, gezi rotası oluşturabilecekleri, oluşturdukları rota ile

	ilgili transfer hizmeti veren firmalardan online rezervasyon yapabildikleri bir mobil uygulamadır.
E-Hemşerim	E-Hemşerim Projesi, Konya'daki vatandaşların mevcut hizmetlere en hızlı ve en etkili şekilde ulaşmalarını sağlamak ve sosyal ve kültürel yaşamın zenginleşmesini desteklemek amacıyla bir mahalle platformu geliştirmeyi hedeflemektedir.
e-Desen	Tarımsal olarak köy ve mahalle ölçeğinde en çok yetiştirilen, bölgenin özelliklerine göre kültürel anlamda öne çıkan ürünlerle ilişkili bir uygulamadır. Bu ürünler, web üzerinden paylaşılmakta ve tanıtılmaktadır.
Bir Bilenle	Bir Bilenle, Konya'ya dair önemli tarihi ve kültürel mekanların artırılmış gerçeklik teknolojisi kullanılarak, gerçekten "bir bilenle" geziliyormuş hissi yaratmayı amaçlayan bir sanal gezi rehberi uygulamasıdır.
Metaverse Toplantı Uygulaması	Metaverse Toplantı Uygulaması, Konya Büyükşehir Belediyesi için geliştirilmiş bir blockchain tabanlı platformdur. Bu uygulama, sanal

	gerçeklik gözlüğü ve Oculus sanal gerçeklik platformu aracılığıyla kullanıcıların katılımını sağlar.
--	--

Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin uygulamaları incelendiğinde, hem belediyenin verdiği hizmetlerin daha etkin ve verimli olmasını sağlamak için; hem de kentlilerin kent deneyimlerini kolaylaştırmak, dezavantajlı grupların kente entegrasyonunu sağlamak için politika üretildiğini söylemek mümkün olacaktır. Sayılan hizmetlerin dışında, ücretsiz Wi-Fi hizmeti, Gençkart gibi hizmetlerin sunulduğu, belediyenin yol, su, altyapı gibi çalışmalarının takip edilebilmesine ve belediyeye yapılacak olan başvuruların dijital ortamdan yapılabilmesine imkân veren çeşitli uygulamaların olduğunu söylemek de mümkündür. Akıllı Toplu Ulaşım Sistemi (ATUS), temassız kart sistemi, akıllı bisiklet sistemi, akıllı atık yönetimi, Kent Bilgi Sistemi gibi uygulamalar da yine Konya Büyükşehir Belediyesi'nin akıllı kent politikaları arasındadır (Bilici ve Babahanoğlu, 2018: 135).

2.3 Türkiye'de Kent Hakkı ve Kent Gençliği

Tüm kentlerde olduğu gibi, Türkiye'de de kentler okunamayan, denetlenemeyen, öngörülemeyen ve tasarlanamayan bir ilişkiler ağıdır (Çavuşoğlu, 2013: 12). Türkiye için kent hakkını incelerken, Türkiye'nin kentleşme sürecini dikkate almak ve hakkın kapsamını mevcut koşullar çerçevesinde incelemek daha sağlıklı olacaktır. Türkiye için kent hakkını tartışırken Peter Marcuse'un kent hakkı kavramsallaştırmasında kullandığı "Erst kommt das Fressen, dann kommt die Morale" (Önce doymak, sonra ahlak gelir.) Alman atasözünü düşünmek (Marcuse, 2009: 191), kent hakkının öznesinin kentliden önce kent olduğunu, kentlerin gereken şekilde tasarlanarak olması gereken forma kavuştuktan sonra kentliler için kent hakkından bahsedebileceğimizi unutmamak

gereklidir. Bu sebeple, kent hakkı tartışmasına geçmeden önce Türkiye'nin kentleşme pratiklerini, kent ve kentli ilişkisini düşünerek kısaca okumak, kent hakkının Türkiye için ne ifade ettiğini anlayabilmek adına faydalı olacaktır.

2.3.1 Türkiye'nin Kentleşme Pratikleri

Türkiye kentleşme süreci, az gelişmiş ülkelerin kentleşme sürecine benzer bir seyir izlemektedir. Önceki kenti kurup sonra oraya kentliyi çekmek mantığıyla hareket edilen süreç, kır-kent, kent-kentli, merkez-yerel ikilikleri üzerinden çatışmalarla doludur. Batı'nın kentleşme süreci, sermaye, mal, ürün ve emek kaynaklarıyla gerçekleşmiştir (Çavuşoğlu, 2013:41). Oysa Türkiye'de kentleşme süreci, başta devlet eliyle eski ideolojinin varlığını yok etmek ve Batılılaşma ışığında kent hayatını oluşturmak amaçlarıyla, sonrasında tarımda makineleşmeyle ve kırdan kente yoğun göçlerle beraber (Karpat, 2020: 90) ve nihayetinde uluslararası iş bölümünde neoliberal sistemdeki kent rekabetinde kendine bir yer bulma çabasıyla karakterize olmuştur.

Türkiye kentleşme süreci, farklı şekillerde dönemlere ayrılabilir. Genel kabul gören tarihsel ayırım, 1923-1950 arası dönem, 1950-1980 arası dönem ve 1980 sonrası dönem şeklindedir.⁵ Çalışma çevresinde de Türkiye kentleşme süreci şu şekilde dönemleştirilmektedir:

- 19. yüzyılın ikinci yarısından Cumhuriyet'e kadar olan süreç
- Cumhuriyetin ilk yıllarından çok partili hayata geçişe kadar olan süreç
- Çok partili hayata geçiş ve kırdan kente göç süreci
- 1980 sonrası ikinci dalga kentleşme süreci
- 2000 sonrası neoliberal dönem

⁵ Türkiye kent planlama dönemi serüveni, ayrı bir çalışmanın konusu olması gerekecek kadar kapsamlı ve pek çok farklı etkenin rol oynadığı bir süreçtir. Bu sebeple yalnızca kent- kentli ilişkisi üzerinden özetlenmeye çalışılacaktır.

Batı’da kent, doğal bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmış ve kentin birincil unsurlarından olan “kendiliğindenlik” süreci yaşanmıştır. Kentler hem yapısal hem toplumsal özellikleriyle kendilerini ihtiyaçlar doğrultusunda var etmişlerdir. Osmanlı’da böyle bir kentleşme serüveninin olmadığı, İstanbul başta olmak üzere birkaç kent dışında Batı tipi bir kent modelinin gözlemlenemediği söylenebilir. Milletler Prensibi doğrultusunda yönetilen Osmanlı kentleri, dışa kapalı, kentsel hizmetlerin zayıf olduğu ve loncalar vasıtasıyla sunulduğu bir kent modeline sahiptir. Osmanlı’da Islahat Fermanı ile başlayan, Kırım Savaşı ile gelen göçlerin mevcut kentsel şartlar ile karşılanamamasıyla hızlanan süreçle birlikte kentleşme serüveninde Batı örnek alınmak için çabalanmış, fakat Batı’da kentlerin şekillenmesindeki başat unsur olan sanayi sürecinin Türkiye için yaşanmamış olması, Türkiye kentleşmesini Batı’dan pek çok anlamda ayırmıştır. Islahat Fermanı ile başlayan modernleşme ve Batı’daki kentlere benzer kentler tasarlama serüveni, Cumhuriyet’e miras bırakılmıştır.

Türkiye kentleri, Cumhuriyet’in ilanı ile hızlı bir kentleşme süreci içerisine girmiştir. Bu kentleşme serüveni, modernleşme idealiyle birlikte ilerleyerek kentte gerek yapısal gerek toplumsal bazı unsurların eksik kalması sonucunu beraberinde getirmiş, köklü bir değişim gerçekleşmiştir (Yılmaz ve Çitçi, 2011: 253). Kentler, hızla modernleştirilirken “kendine özgü” bir doku yaratma ve kenti “bir sanat eseri gibi” inşa etme amacının güdüldüğünü söylemek doğru olmayacaktır. Kısa sürede kentleşme sürecine girilmiş olması, Osmanlı İmparatorluğu’ndan kalan borçlar, savaş sonrası yıkılan Anadolu kentleri, iktidarın modernleşme düşüncesinin halkta pratik bir karşılık bulmuyor olması gibi durumlar, kentleşme sürecinin “halka rağmen halk için” seyrinde devam etmesi sonucunu doğurmuştur (Çavuşoğlu, 2014: 22).

Cumhuriyet ile, mekân ideolojinin dikte alanı olarak görülmüş, İmparatorluktan cumhuriyete geçişi mekân üzerinden halka anlatmak istenmiştir. Bu noktada Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile Türkiye Cumhuriyeti süreci birbiriyle

benzerlikler içermektedir. SSCB, mimari yoluyla toplumu dönüştürmeyi ve kenti bir ideolojik aygıt olarak kullanmayı hedeflemiştir. Bütün bir ülkenin günlük yaşam pratikleri, kent planlaması yoluyla değiştirilmiş ya da değiştirilmeye çalışılmıştır. Ortak yaşam alanlarını değiştirerek, konut politikasını ve üretim biçimlerini dönüştürerek yeni bir toplum yaratma amacı güdülmüştür. Bu sebeple, SSCB şehir planlamacıları, yalnızca kıt kaynaklarla plan yapmakla değil, başka bir toplum tasarlamakla uğraşmıştır. Bu hedefe ulaşmak için de eskiye ait her şey yıkılmış, eski olanın eski yaşam biçimlerini hatırlatacağı varsayılmıştır (Kopp, 1970). Türkiye için de benzer bir süreç görmek mümkündür. Eskiye dair mekânların yıkılması, eski mimari anlayışlarının terk edilmesi, kurum binalarının ve kamusal alanların inşasında ideolojik öğelere yer verilmesi ve en somut örnek olarak İstanbul’a karşı Ankara ikiliğinin inşası, ideolojinin ve ulusun inşa ve kentleşme yoluyla dönüştürülmeye çalışıldığının göstergeleridir. Kentleşme süreci, bir modernleşme değil modernleştirme süreci olarak gelişmiş ve kentler de bu “mecburen zorlama” sürecinin içerisinde varlık kazanmıştır.

Cumhuriyetin ilan edildiği yıllardan çok partili hayata geçiş sürecine kadar, her ne kadar büyük kentlerin imarında uzmanların görevlendirilmiş, şehircilik ve planlama konularında akademik anlamda çalışmalar yapılmış ve planlama alanında uzmanlar yetiştirilmiş olsa da, bu süreçte kentlerin fiziki imarıyla, ideolojinin ve modernleşme çalışmalarının güçlendirilmesiyle uğraşıldığını, yerel yönetim birimlerine gerekli önemin gösterilmesinin dönemin siyasi, toplumsal ve ekonomik koşullarıyla birlikte değerlendirildiğinde mümkün olmadığı görülecektir. Kentleşmenin çok fazla kaynak gerektiren bir süreç olması, ideolojinin yayılması noktasında ortamın politik yozlaşmaya açık olması, hızla çözülmek istenen sorunların yeterli teknik altyapı ve nitelikli personel eksikliği sebebiyle çözülememesi (Çavuşoğlu, 2014: 56) ve “daha büyük sorunlarla” uğraşılması kent ve kentli birlikteliğinin güçlendirilmesine olanak tanımamıştır.

Ernst Reuter, Ömer Celal Sarç ve Sadun Eren'in 1945-1950 yılları arasında yaptığı çalışmalar, belirtilen tarihlerde Türkiye'de güçlü bir kentleşme eğilimi bulunmadığını ispat eder niteliktedir. Kentleşme sürecinin hızlanmasının, 1955'li yıllarla başladığını söylemek mümkündür (Keleş, 2021: 76). Çok partili hayata geçiş süreci ile, kırdan kente göçün ve kentleşme sürecinin hızlanmasıyla birlikte kentlinin kent ile olan ilişkisi bir dönüşüm geçirmeye başlamıştır. Kentlerin gerek medya kanalları aracılığıyla gerek ulusal söylemler çerçevesinde cazibe unsuru olarak ifadesi, tarım ve hayvancılığın Marshall Yardımları (1948-1952) aracılığıyla zayıflaması ve köylünün köyde yaşamakta zorlanması gibi faktörler, yani kıran itici kentin çekici etmenleri birleşerek kırdan kente göçü doğurmuştur. Göçün genel yönü, doğu ve kuzeydeki dağlık, yoksul ve az gelişmiş yerlerden batıdaki gelişmiş bölgelere doğru olmuştur. En çok göçü Karadeniz bölgesi göndermiş, Marmara ve Orta- Batı Anadolu en çok göç alan yerler olmuştur, Türkiye'deki gecekonduların % 63'ünü de bu bölgeler oluşturmaktadır (Karpaz, 2020: 91). Merkezi idarenin planlı kentleşme düzeyinde yetememesi durumu, kente göçen insanları "başlarının çaresine bakmaya" zorlamış ve gecekondulaşma süreci başlamıştır. Böylece, 1950'ye kadar dramatik bir artış göstermeyen kent nüfusu, bu yıllardan itibaren çok hızlı bir artış süreci içine girmiş, 1950'de ülke nüfusu içinde kentli nüfus oranı %25 iken, 1960'lara gelindiğinde oran %31,9'a, 1980'de %43,9'a yükselmiştir (Işık, 2005: 58).

1980'li yıllardan itibaren kırdan kente göçün etkileri de kendini tamamen hissettirmeye ve kentsel planlamayı çıkmaza sokmaya başlamıştır. Zaman zaman getirilen gecekondu ve imar afları kentlerin olması gerektiği gibi planlanmasını zorlaştırmıştır, Köyden kente göçenlerin yarattığı kentli-köylü ilişkisi, kentlerin kabul gören kent tanımına uygun şekilde planlanmasını zorlaştırmış, "kentlerin köyleşmesi" söylemini yaratmıştır. Ruşen Keleş, bu süreci "*Türkiye'deki biçimiyle, kentleşme, insanların davranışlarında, "kentli" olmanın gerektirdiği değişiklikleri yapmıyor. Köylü, köylülüğünü kentte de sürdürüyor. Kenti köyleştiriyor. Kentleşmemiz, yoksulluğun ve*

köylülüğün kente taşınmasından başka bir anlam taşımıyor” cümleleriyle ifade etmektedir (Keleş, 1994: 2005).

1980’li yıllara gelene kadar, tüm bu kentleşme ve modernleşme sürecinin söylemi, Türk milliyetçiliği üzerine kuruludur. Hâkim ideoloji, bu söylemi mekân üzerinden yaymaya çalışmaktadır. 1980’li yıllara gelindiğinde yaşanan kırılma da bu söylem ile ilişkilidir. 1980’li yıllardan itibaren, küreselleşme ile yapısal uyum, liberalleşme ve özelleştirme gibi araçlar kendini göstermeye başlamıştır (Mutlu ve Batmaz, 2014: 120). İstanbul’a küresel sermayeyi çekme ve İstanbul’u dünya kenti yapma arzusu, 2000’lerle birlikte diğer kentler için de geçerli olmaya başlamıştır. 2000’ler sonrasına baktığımızda ise, kentlerin birbiriyle sürekli bir rekabet içinde olduğu neoliberal kent sisteminde, Türkiye kentleri de gerek ulusal gerek yerel politikalarla bu yarışa entegre olmaya çalışmaktadır. Neoliberal sistem, kentlerin daha hızlı gelişmesini sağlamakla birlikte, kent-kentli birlikteliğini zayıflatmakta, kentlerin kullanım değeri yerine değişim değerinin ön plana çıkmasını sağlayarak yaşam alanlarının kalitesini düşürmektedir.

Sürecin bu şekilde gelişmesi, kentlisiz kentlerin ortaya çıkması, kent-kentli birlikteliğinin daha en baştan sakat doğmasına sebebiyet vermiştir. Kent kültürünün gelişebilmesi, kentin “üzerinden geçip gidilen yer” olarak değil “birliktelik mekânı” olarak görülebilmesi için gerekli birlikteliklerin sağlanması çok uzun yıllar almıştır, sürecin tamamlandığını da söylemek mümkün değildir. Kent hakkından söz edebilmemiz için bir kent kültürünün, kentsel aidiyetin kentliler yönünde sağlanmış olması gereklidir. Türkiye’de kent kültürünün ve kent kimliğinin oluşturulmasına yönelik devlet merkezli çabaların başarısız olduğu görülmektedir (Mutlu ve Batmaz, 2013: 92).

2.3.2 Türkiye’de Kent Hakkı

Türkiye’de kent hakkı kavramının oturması sürecinin zorlu bir süreç olduğunu ve günümüzde hala tamamlanmamış olduğu söylenebilir. Kent hakkı, mevzuat düzeyinde

Türkiye’de uzun bir süre yer bulamamış, bulduğunda ise “kentlin olanaklarına erişim hakkı” ya da “kentli olma hali” bağlamına indirgenmiştir (Uzunçarşılı Baysal, 2011: 34). Çalışma çerçevesinde, öncelikle ulusal ve uluslararası mevzuat bağlamında Türkiye için kent hakkı süreci ifade edilecek, devamında Lefebvre’in çizdiği ve diğer kent teorisyenleri ve sosyologlar tarafından geliştirilen kent hakkı perspektifinden Türkiye kentleri için kent hakkı yorumlanacaktır.

Türkiye için kent hakkının ulusal düzeyde tartışmaya açılması, Avrupa Kentsel Şart I ile birlikte olmuştur. Bu süreçten itibaren, kent hakkı ile ilgili tartışmalar insan-mekân birlikteliği sorunsallaştırılarak önemli bir gündem oluşturmuştur. Bu gündem çerçevesinde de kent hakkı bağlamında Türkiye’de kuramsal ve pratik çalışmalar yoğunlaştırılmıştır (Mutlu ve Batmaz, 2013: 146).

Türkiye’de, özellikle 2000’li yıllar ve Avrupa Birliği Uyum Süreci ile kent hakkına yönelik bir farkındalığın yerleşmeye başladığı söylenebilecektir. Bu hassasiyetin, mevzuat düzeyinde gerekli düzenlemelerin yapılması yoluyla sağlanmaya çalışılması her ne kadar kent hakkının özünde yatan amaca hizmet etmese ve AB Uyum Süreci kapsamında atılan adımlar olsa da yasal yolla kent hakkının sağlanması için verilen çaba dikkate değerdir.

Uluslararası mevzuatın Türkiye’ye yansımalarına baktığımızda, kent hakkı özelinde karşımıza çıkan en önemli metinler, Avrupa Kentsel Şartı I-II ve III metinleridir. Şartlar, direkt olarak yerel yönetimlerin imzasına açılmış, 2023 yılı Kasım ayı itibarıyla Türkiye’den hiçbir yerel yönetim birimi imzalamamıştır (Marmara Belediyeler Birliği, 2023: 8). Daha önce aktarıldığı üzere Avrupa Kentsel Şart I-II ve III metinleri, kent hakkını maddeleme usulüyle sıralayan ve bazı başlıklar altında yerel yönetimlere tavsiye niteliğinde hükümler içeren metinlerdir. Kent hakkı bağlamında incelerken, halihazırda eksik, yetersiz ve yüzeysel olmakla suçlanabilecek bu metinlere imza atan bir yerel

yönetim biriminin olmaması, kent hakkının sınırlarını çizmek için ipucu niteliğindedir. Avrupa Konseyi tarafından imzaya açılmış bu belgelerin hiçbir yerel yönetim birimi tarafından imzalanmamış olması ciddi bir eksiklik olarak ifade edilebilecektir.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Türkiye'nin ulusal düzeyde imzalamış olması sebebiyle önemlidir. Fakat merkezi idare, Şart'ın bazı maddelerine çekince koymuştur. Çekince koyulan maddeler incelendiğinde, kent hakkına kapı aralayan maddeler olduğu da görülecektir. Çekince koyulan maddeler şu şekildedir:

- 4. maddenin 6. paragrafı: *Yerel makamları doğrudan ilgilendiren tüm konulara ilişkin planlama ve karar alma süreçleri içinde, kendileriyle olanaklar ölçüsünde zamanında ve uygun biçimde danışılacaktır.*
- 6. maddenin 1. Paragrafı: *Kanunla düzenlenmiş daha genel hükümlere hâlel getirmemek koşuluyla, yerel makamlar kendi iç idari örgütlenmelerini, bunları yerel ihtiyaçlarla uyumlu kılmak ve etkin idare sağlamak amacıyla, kendileri kararlaştırabileceklerdir.*
- 7. maddenin 3. Paragrafı: *Yerel olarak seçilmiş kişilerin görevleriyle bağdaşmayacak işlev ve faaliyetler kanunla veya temel hukuki ilkelere göre belirlenir.*
- 8. maddenin 3. Paragrafı: *Yerel makamların idari denetimi, denetleyen makamın müdahalesinin korunması amaçlanan çıkarların önemiyle orantılı olarak sınırlandırılmasını sağlayacak biçimde yapılmalıdır.*
- 9. maddenin 4., 6. ve 7. Paragrafları: *Yerel makamlara sağlanan kaynakların dayandığı mali sistemler, görevin yürütülmesi için gereken harcamalardaki gerçek artışların mümkün olduğunca izlenebilmesine olanak tanımaya yetecek ölçüde çeşitlilik arz etmeli ve esneklik taşınmalıdır. Yeniden dağıtılan kaynakların yerel makamlara tahsisinin nasıl yapılacağı konusunda, kendilerine uygun bir biçimde danışılacaktır. Mümkün olduğu ölçüde, yerel makamlara yapılan hibeler belli*

projelerin finansmanına tahsis edilme koşulu taşımayacaktır. Hibe verilmesi yerel makamların kendi yetki alanları içinde kendi politikalarına ilişkin olarak takdir hakkı kullanmadaki temel özgürlüklerine halel getirmeyecektir.

- 10. maddenin 2. ve 3. paragrafları: *Her devlet, yerel makamların ortak çıkarlarının korunması geliştirilmesi için birliklere üye olma ve uluslararası yerel makamlar birliklerine katılma hakkını tanıyacaktır. Yerel makamlar, kanunlarla muhtemelen öngörülen şartlar dahilinde, başka devletlerin yerel makamlarıyla iş birliği yapabilirler.*
- 11. madde: *Yerel yönetimler kendi yetkilerinin serbestçe kullanımı ile anayasa veya ulusal mevzuat tarafından belirlenmiş olan özerk yönetim ilkelerine riayetin sağlanması amacıyla yargı yoluna başvurma hakkına sahip olacaklardır.*

Bir maddeye çekince koyulması, o maddenin geçerli olmadığı ya da o hükmün hiçbir şekilde uygulanamayacağı anlamını doğurmamaktadır (Mutlu ve Batmaz, 2013: 193). Örneğin 10. maddenin çekince koyulan paragraflarına bakıldığında, bazı belediyelerin yurtdışındaki yerel yönetim birimleri ile ortaklıklar geliştirebildiği ya da kardeş şehir uygulamaları yapılabildiği görülecektir. Bu doğrultuda Şart'a çekincelerin başta çeşitli kaygılarla koyulduğu, fakat ulusal mevzuat düzeyinde uygulamaların hayata geçebildiği görülmektedir.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı çerçevesinde Türkiye'nin çekince koyduğu maddeler değerlendirildiğinde, bazı önemli konularda endişeler öne çıkmaktadır. Türkiye, yerel yönetimlerin iç idari yapısını kendi organları tarafından belirleme yetkisi, merkezi vesayetin azaltılması, mali özerklik kapsamında yerel yönetimlere hareket serbestisi ve esneklik sağlanması, uluslararası düzeyde yerel makamlarla işbirliği yapabilme ve uluslararası kuruluşlara katılma hakkının tanınması, ayrıca yargı yollarına başvuru hakkının genişletilmesi gibi konularda çekincelerini ifade etmiştir (Taştekin ve Akça, 2020).

Bu bağlamda, Türkiye, yerel özerkliğin anayasal ve yasal temellerinin belirlenmesi, yerel yönetimlerin kapsamının netleştirilmesi, yerel yönetim sınırlarının korunması, yerel yönetimlerin görevleri için uygun idari yapıların ve kaynakların sağlanması, sorumlulukların yerel düzeyde uygulanması, yerel yönetimlerin idari denetimi, mali kaynakların yönetimi ve örgütlenme hakkı gibi hususlarda şartları kabul etmekle birlikte, self-determinasyon ve genişletilmiş yerel özerklik ile ilgili maddelere çekince koymuştur. Bu durum, yerel yönetimlerin daha fazla bağımsızlık ve özerklik taleplerine karşı bir sınır koyma çabasını yansıtmaktadır.

Şüphesiz Türkiye'nin bu tavrının arkasında siyasi bazı kaygılar yatmaktadır. Merkezileşme eğilimi olan, yerel yönetim demokrasisi gelişmemiş, daha doğrusu köklü bir yerel demokrasiye sahip olmayan Türkiye'nin kent hakkına giden yolda sahip olduğu çekinceleri bu maddeler üzerinden okuyabilmek mümkündür. Fakat özellikle idari vesayetin sınırlandırılması, yerel yönetim birimlerinin ekonomik olarak özerk olması ve özerk davranabilmesine yönelik maddelere yönelik koyulan çekinceler, Şart'ın kabul edildiği 1993 tarihinden bugüne geçerliliğini sürdürmekte ve kent hakkına ulaşılmasının önünü kapatmaktadır.

Ulusal mevzuat düzeyinde baktığımızda, Anayasa'nın bazı maddelerinin kent hakkı bağlamında değerlendirilebileceği görülmektedir. Her ne kadar biraz zorlama bir bağlantı olsa da, Anayasa'nın yerel yönetimlerle ilgili 127. Maddesinin “...il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir” hükmüyle yerel yönetim birimlerinin demokratik yapısı belirtilmiş, yerel yönetim birimlerinin görev ve yetkilerini yerinden yönetim

ilkelerine göre yerine getireceği hükmedilmiştir. Ayrıca, kendi aralarında birlik kurmaları ve hizmet alanlarına göre gelir sahibi olmaları da yine ilgili maddeyle hükmedilmiştir.

Esasen çevre hakkını tanımlayan 56. madde, kent hakkı için de bir yasal dayanak olma niteliği taşımaktadır. Madde, *“Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, iş birliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler”* olarak hükmetmiş, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını tanımlamıştır. Yine Anayasa’nın temel hak ve özgürlüklerle alakalı 5. maddesi, konut dokunulmazlığına ilişkin 21. maddesi, yerleşme özgürlüğüne ilişkin 23. maddesi, mülkiyet hakkına yönelik 35. maddesi, kıyılardan yararlanmayı hükmeden 43. madde, kamulaştırmayı düzenleyen 46. madde, sosyal ve ekonomik hakları düzenleyen 65. madde ve bilgi edinme hakkını düzenleyen 74. madde kent hakkı özelinde ilgili kabul edilebilecek maddelerdir.

5393 sayılı Belediye Kanunu, kent hakkı bağlamında üzerine konuşulması gereken bir kanundur. 3 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren Kanun, dönemin AB Uyum Süreci çalışmaları kapsamında AYYÖŞ’ ün hükümlerine ve AB Kriterleri ile uyumlu olacak şekilde hazırlanmıştır (Mutlu ve Batmaz, 2013: 159). Bu sebeple kent hakkına giden yolu aydınlattığı düşünülmektedir. Kanun ile, kent konseylerinin hukuki dayanağı oluşturulmuş, her ne kadar bir danışma kurumu olarak tasarlanmış olsa da kente ilişkin kararlarda kentli ile iş birliği yapılmasının önü açılmıştır (Yavuzçehre ve Torlak, 2006: 201). Kanun ile, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nda adı geçen ihtisas komisyonlarına sivil toplum örgütlerinin katılımının önünü açmıştır. Kanun’un getirdiği bu düzenlemelerin katılım noktasında yalnızca belediye hizmetleriyle ilgili olması bir sorun alanıdır. Yani genel anlamda bütüncül bir yerel

demokrasi amacının olduğunu söylemek mümkün değildir. Ayrıca kent konseylerine bireysel katılım yolunun kapatılması, kent hakkını geliştirmek şöyle dursun önünü kapatan bir düzenlemedir. Hukuki boyutta AB'ye uyum süreci kapsamında birtakım haklar tanınmış ya da adları geçmiş olsa da kent hakkının birincil önceliği kendi kendine hareket edebilen yerel yönetim birimleridir. 5393'ün ya da ulusal düzeydeki herhangi bir metnin bu özgürlüğe yönelik bir hükmü yoktur, olması da yakın gelecekte olası görülmemektedir.

Ulusal mevzuat düzeyinde baktığımızda, kent hakkı ile ilişkilendirilebilecek diğer hukuki düzenlemeler şu şekilde sıralanabilecektir:

- 5491 sayılı Çevre Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu
- 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun
- 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu
- 5253 sayılı Dernekler Kanunu
- 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu
- 3194 sayılı İmar Kanunu
- 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu
- 2872 sayılı Çevre Kanunu
- 5326 sayılı Kabahatler Kanunu
- Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği
- Kent Konseyi Yönetmeliği
- Yaya Hakları Bildirgesi

Her ne kadar kent hakkının uluslararası hukuk çerçevesinde çizilen sınırlarına yönelik düzenlemelere yer verse de bu hukuki düzenlemeler isimlerinden anlaşılan alanlarda birtakım insan haklarını sunmaktadır. Bu doğrultuda kentte yaşayan insanların insan

haklarının korunması boyutunda büyük önem taşır. Fakat çalışma çerçevesinde aktarılmaya çalışılan kent hakkı boyutuna ulaşabilmek için, hukuki düzenlemelerden ziyade kente ve kentliye alan serbestisi tanımak gereklidir. Bu bakış açısından bakıldığında, yerel yönetimlerin ne yapıp ne yapamayacağının detaylarının merkezi idare tarafından dikte edildiği, AYYÖŞ çerçevesinde yerel yönetim birimlerine özgürlük alanı yaratan maddelere çekince koyulduğu olguları beraber incelendiğinde, Türkiye’de yerel yönetimlere ve kentlere yönelik mevzuatın uluslararası gelişmelerin etkisiyle gelişmiş olsa da bilinç düzeyinin artmasına yönelik somut bir özgürlük alanının sunulduğunu söylemek mümkün değildir.

Lefebvre’in çizdiği, bir “isyan ve çılgılık” olarak kent hakkı bağlamında Türkiye, zayıf kalmış durumdadır. Merkezi yönetimin kente alan serbestisi tanımıyor olması, neoliberal kentte kentin metalaştırılmış ve kentliyi kent dışına itmiş oluşu, kolektif bilinç geliştirmeye yardımcı olacak kamusal alanların eksikliği gibi sorunlar, kent hakkının elde edilme sürecini de zorlaştırmaktadır. Bu perspektiften kent hakkının belirli bir grubun savunması gereken bir hakmış gibi algılanışı da bu durumun sebepleri arasında sıralanabilecektir. Halbuki kentsel mekân tüm kentlinindir ve kent hakkı da bu mekânı üretme, yeniden üretme ve ihtiyaçları doğrultusunda düzenleyebilme hakkıdır (Purcell, 2002: 102).

2.3.3 Türkiye’de Kent Hakkı Mücadeleleri

Kent hakkının mücadele gerektiren, kolektif bilinçle ortaya çıkan yönünü ulusal mevzuatta, merkezi yönetimde ya da yerel yönetimlerde aramak yanlış olacaktır. Kent hakkı, kentlinin mevcut düzene baş kaldırma, kendisine verilmeyen mekânı işgal etme, kentte dilediğince yaşama ve kenti özgürlüklerinin mekânı olarak belirleme hakkıdır. Bu anlamda kent hakkını kentlilerin hareketlerinde, kentsel alan mücadelelerinde, kendilerine ait olanı geri isteme taleplerinde aramak gereklidir. Türkiye için kent hakkına

yönelik örgütlenme ve hakkını talep etme eylemlerinin, olması gerektiği gibi kentsel dönüşüm süreçlerinde ve iktidarın kamusal alana müdahalelerinde görmek mümkündür. Gezi Parkı, bu kolektif bilincin en kapsamlı ve etkileri en uzun soluklu olan örneğidir.

2.3.3.1 Gezi Parkı Eylemleri

Gezi Parkı eylemleri, her ne kadar daha sonra sermaye ve iktidara karşı duran yeni bir sosyal hareket görünümünü almış olsa da eylemler çıkış noktası itibariyle bir kent hakkı mücadelesi olarak başlamıştır (Gül, vd., 2015:1). 27 Mayıs 2013 tarihinde İstanbul-Gezi Parkı'nda başlayan Gezi Parkı Eylemleri, bir çevre ve kent hakkı mücadelesi olarak, bir kent mekânının özelleştirilmemesi ve ticarete konu olmaması adına kent gençliği tarafından başlatılmış bir meydan hareketidir.

Çoğunluğu gençlerden oluşan kentliler, Taksim'deki tek yeşil alan statüsündeki Gezi Parkı üzerinde usulsüz olduklarına inandıkları inşaat çalışmalarını durdurmuşlar ve zamanla bu duruş kitlesel bir harekete dönüşmüştür. Bu noktada, Lefebvre'in ifade ettiği gibi, kullanım değerinin yerine değişim değerinin geçmesine yönelik verilen bir mücadele olarak ifade edilebilecektir.

Gezi eylemlerine katılanlar, dönemin İstanbul Büyükşehir Belediyesi yönetiminin kararlarına karşı durarak kentsel karar mekanizmalarının içinde yer alma taleplerini dile getirmiş, kent haklarını talep etmişlerdir. Bu doğrultuda eylemciler, kent hakkı kavramının özü ile paralel şekilde kendi yaşadıkları çevre üzerinde alınacak olan kararlarda belirleyici rolde bulunmak istediklerini dile getirmişlerdir. Bu duruş, kentte kamusal mekâna sahip çıkışın bir sembolü ve göstergesi haline gelmiştir (Sönmez, 2013; Ergun, 2014).

Lefebvre'in kent hakkını "kent yaşamının giderek yok oluşuna karşı bir isyan ve daha iyi yaşama talebi" olarak ifade ettiğini düşündüğümüzde, Gezi eylemleri ve eylemcileri tam anlamıyla Lefebvre'in çizdiği kent hakkını talep ederek eylemi başlatmıştır. Eylemin

devamı, iktidarın hoşnut olunmayan politikalarına karşı topyekûn bir direniş görüntüsünü almış olsa da, direnişin kent hakkı bağlamında ortaya çıkmış olması sebebiyle oldukça büyük önem taşımaktadır.

2.3.3.2 1 Mayıs ve Gülsuyu-Gülensu Mahalleleri

Gecekonduların kentsel dönüşümleri sürecinde de mücadele örneklerini görmek mümkündür. Gecekondular, kent hakkı bağlamında ayrı bir noktada incelenmeyi gerektirmektedir çünkü gecekondular olgusunun ve Türkiye’de gecekondulaşma ile mücadelenin kent hakkını pek çok başlık üzerinden gasp ettiği, yasal zeminin de bu hak gasplarına ortam hazırladığı açıkça görülebilmektedir. Türkiye’de gecekondular olgusu neredeyse cumhuriyetin ilk yıllarından beri bir sorun alanı olarak süregelmiştir. Bu sorunun çözümü bazen yıkım uygulamalarında, bazen yasal düzenlemelerde bazen de ahlakta aranmış, fakat kalıcı bir çözüm üretilenmemiştir. İlk etapta kentin dışına konumlanan gecekonduların kentleşme faaliyetleri ile kent merkezinin içine dahil olması, 21. yüzyıl itibarıyla kentsel dönüşüm süreçlerini doğurmuş ve yoğun bir hak gaspı ortaya çıkmıştır. Bu süreç içerisinde gecekondular mücadeleleri pek çok kez ulusal kamuoyunun gündemine oturmuş, bu mücadeleler bağlamını genişletmiş ve farklı imgesel mücadeleler haline gelmiştir.

1 Mayıs Mahallesi, gecekonduda yaşayanların kent hakkını talep edişinin örneğidir. Esasında bir işçi mahallesi olan 1 Mayıs Mahallesi, sol fraksiyonlar tarafından neredeyse Marksist denilebilecek bir çizgide inşa edilmiş ve karar merkezi “Mahalle Komiteleri” olan bu mahallede, göçmen-köylü dayanışması vücut bulmuştur. Özerk denilebilecek bir yönetim anlayışıyla hareket eden bu mahalle, 1977 sonrasında gecekondular yıkımlarına sahne olmuş ve sol kimliği sebebiyle yalnızca kent hakkı mücadelesi değil, aynı zamanda sol düşüncenin de sembolik mekânı haline gelmiştir. Bu tarihten önce de mahallede pek çok yıkımın gerçekleştirildiği fakat hiçbirinin 2 Eylül 1977 yıkımı kadar ses getirmediği

söylenmektedir. Mahallenin ikonik özelliklerinden birisi de diğer gecekondularından farklı olarak bir direniş, karşı koyma mekanizmasının işlemesi kent hakkının talep edilmesidir. 1 Mayıs Mahallesi örneği, kent hakkı mücadelesini ulusal hale getirerek bir ideaya, bir direnişe dönüştürme örneği olması noktasında Türkiye gecekondular mücadelesi alanında bir mihenk taşı olarak yerini almıştır. Direniş hukuki çizginin ötesine taşmış ve yasal olmaktan çıkmıştır fakat kent hakkının özüne uygun bir direniş olması sebebiyle önemlidir.

Bir diğer gecekondular temelli kent hakkı mücadelesi örneği, Gülsuyu-Gülensu Mahalleleridir. Mahalleliler, kenti gecekondular mücadelesini yürütürken kentsel dönüşümüne maruz kalan diğer mahallelerin kent haklarının mücadelesi için bir dernek kurmuştur. Dernek, tüzüğünde kent hakkına yer vermiş olması sebebiyle Türkiye için bir ilk örnek teşkil etmektedir. Yine ilk olarak mahalle derneği, uluslararası düzlemde barınma ve konut hakkı mücadelesine eklemlenmek üzere, BM-Habitat’a da danışmanlık yapan International Alliance of Inhabitants (IAI) ağına katılım başvurusunda bulunmuştur.

Dernek yönetimi üyesi Erdoğan Yıldız, mücadelenin kent hakkı etrafında örgütlenmesinin gerekliliğini belirtir ve kent hakkı tanımını yapar. “Barınma hakkı mücadelesinin zaman içinde evrilerek Kent Hakkı adı altında tüm kent sathına yayılışını ve adil, eşitlikçi, demokratik bir dünyanın arayışlarına anahtar olabildiğini” anlatır (Uzunçarşılı Baysal, 2015: 18).

“Kent hakkı, yerel mücadele alanı olan mahallelerdeki barınma hakkı mücadelesinden 3. köprüye karşı verilen mücadeleye kadar, buradan da uluslararası ölçekte tartışılan Marka Kent, Yarışan Kentler, Kültür Başkenti gibi kentleri satılabilir bir yatırım aracı olarak gören, pazarlamacı, sermayeyi çekme anlayışlarına kadar bir dizi politik işleyişe karşı bir tutumu, tavrı içermek zorundadır. Ezilenler tarafından kent hakkı kavramı; kentte ötekileştirilen, dilsizleştirilen, yok sayılanları da mücadelesinde içselleştirebilmeli. Bu bağlamda: Göçmenlerin yaşadıkları sorunlardan, hayvan haklarına; Romanların verdikleri mücadeleden, LGBT mücadelesine kadar hepsini kent hakkı mücadelesi içine alabilecek genişlikte olmalı.” (Yıldız, 2018, akt. Uzunçarşılı Baysal, 2015:18).

2.3.3.3 Barınamıyoruz Hareketi

Barınamıyoruz Hareketi, tamamen bir gençlik mücadelesi olması noktasında oldukça büyük önem taşımaktadır. 2021 yılında, konut kiralarının ve öğrenci yurt ücretlerinin artmasını protesto etmek amacıyla çoğunluğu üniversite öğrencilerinden oluşan bir grup, İstanbul, İzmir, Ankara, Eskişehir, Kocaeli ve Sakarya başta olmak üzere pek çok kentte Barınamıyoruz Hareketi'ni başlatmıştır (Uray, 2022: 1995). Öğrenciler, eylemlerini Yoğurtçu Parkı'nda başlatmış, geceleri kamusal alanda geçirerek barınma problemini ifade etmeye çalışmışlardır. Bu doğrultuda Hareketin eylem niteliği kazanması, baskı unsurları ile ilişkilidir. Kolluk kuvvetleri, gençlere parkta durabileceklerini, yürüyebileceklerini ama uyuyamayacaklarını ifade etmiştir. Pandeminin etkisiyle derinleşen yoksulluğu protesto eden gençler (Yolvermez ve Kaytan, 2022: 1756),

Bir barınma talebi olarak başlayan eylem, kentsel alanın gençlere ait olmadığı ve bu alanların kullanımında merkezi idarenin çeşitli baskı mekanizmalarıyla karşı karşıya gelindiğini ortaya koymuştur. Yine de tüm baskı unsurlarına rağmen gençlerin kolektif bir bilinçle seslerini kentsel mekân üzerinden duyurma çabası, diğer kentlilerin sokakta kalan gençlere destek olması, yemek getirmesi, hareketin bir boyutunun muhakkak kent hakkıyla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca hareket, sosyal medya aracılığıyla yayılmış, teknolojinin imkanları kullanılarak daha fazla kişiye ulaşması ve hareketin gücünün artırılması hedeflenmiştir. Bu noktadan hareketle, Barınamıyoruz Hareketi, Türkiye özelinde ve dijital dönüşüm süreci içerisinde gençlerin kent hakkı mücadelesinin en önemli örneklerinden biri olarak görülebilecektir.

Kamusal alanda, kamusal alan için verilen tüm mücadeleler kent hakkı mücadelesidir. Türkiye de bu doğrultuda çok fazla mücadeleye sahne olan bir ülkedir. Bir ormanın kesilip yerine alışveriş merkezi yapılması, bir konut alanının yıkılarak yüksek güvenli sitelerin (gated community) inşa edilmesi ya da bir parkın otoparka

evrilmek istenmesine karşı duran her mücadele, kent hakkı talebidir. Bu kolektif bilinç, herhangi bir mevzuatla ya da herhangi bir kurumdan gelecek bir direktif ile sağlanamaz. Tamamen yere bağlı olma, yaşıadığın yere ait hissetme ve o yeri koruma dürtüsü ile ilgilidir. Türkiye’de bu mücadelelerin gerektiği kadar ses getirememesi, ya da bu mücadelelerin etki alanlarının sınırlı olması, baskı unsurları ile ilgilidir. Dijital dönüşüm süreci, bu mücadelelerin alanını kentsel alandan sanal ortama taşımıştır. Bu, kent hakkı mücadelesinin zayıfladığının değil, dönüştüğünün göstergesidir. Gezi Parkı’nda Twitter (X) kullanımının görünürlüğe katkısından hareketle, günümüz dijital dönüşüm süreci içinde de Türkiye’de mekâna yapılan müdahalelere yönelik mücadeleler, özellikle sosyal medya üzerinden görünürlüğünü artırarak mücadele alanını genişletmektedir. Yine de baskı ve korku unsurlarının sanal ortamda da devam ediyor olması, kentsel hassasiyetlerin ve kent hakkı mücadelelerinin etki alanının Türkiye özelinde glenememesi sonucunu doğurmaktadır.

3. ÇANKAYA BELEDİYESİ'NDE GENÇLERİN KENT HAKKI: ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Araştırma sonuçlarının yer aldığı bu bölüm üç alt başlıktan oluşmaktadır. İlk başlıkta Çankaya ilçesi için kentleşme pratikleri ve dijital dönüşüm süreci incelenmiş, Çankaya Belediyesi tarafından gençlere yönelik politikalar kent hakkı bağlamında incelenmiştir. İkinci başlık, araştırmanın yönteminin ve veri toplama yönteminin aktarılacağı başlık olacaktır. Son olarak da araştırmanın sonuçları ve ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmektedir.

3.1 Çankaya Belediyesine Dair Genel Bilgiler

Çankaya Belediyesine dair genel bilgilerin aktarılacağı bu bölüm, 3 alt başlıktan oluşmaktadır. İlk başlıkta, Ankara ve Çankaya'nın kentleşme süreci kısaca aktarılacaktır. Her iki düzeyde de kentleşme, pek çok farklı dinamiklerden meydana gelmektedir. Oldukça karışık bir dizi düzenleme, olay ve aktörün dahil olduğu süreç, ana hatlarıyla aktarılacaktır. İkinci başlık, Çankaya'nın demografik ve yapısal özelliklerinin sayısal olarak ifade edildiği bölümdür. Son bölümde ise Çankaya Belediyesi sınırları içerisinde gençlere yönelik üretilen politikalar aktarılmıştır.

3.1.1 Çankaya Belediyesi Kentleşme Süreci

Çankaya'nın kentleşme sürecini aktarabilmek için, Ankara'nın kentleşme sürecinin altında yatan düşünceye göz atmak gereklidir. Ankara'nın kent olarak tarihinin 5-6 bin yıl öncesine, Hititlere dayandırılabilceği düşünülmektedir (Özalp, 2022: 22). Tarihsel süreç içerisinde Frigler, Galatlar, Romalılar, Sasaniler, Araplar, Bizanslılar ve Abbasilerin yönetimi altına girmiş olan Ankara'nın kaderi, 1071 yılında Selçuklu hükümdarı Alparslan'ın Bizans ordularını mağlup etmesiyle belirlenmiştir (Ankara Valiliği, <http://www.ankara.gov.tr/tarihce> Erişim tarihi: 08.04.2024). Tarihinde Moğol istilalarına da ev sahipliği yapmış olan Ankara, 1354 yılında Osmanlı egemenliğine girmiş, 1402-

1403 yıllarında Timur'un saldırısına uğramış ve Çelebi Mehmet döneminde tekrar Osmanlı topraklarına katılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, Ankara'yı Osmanlı İmparatorluğundan 20 bin nüfuslu bir kent olarak almış ve 50 yıl içerisinde milyon nüfuslu bir başkent haline getirmiştir (Keleş, 2018: 24).

Ankara'nın Türkiye kentleşmesindeki yeri, oldukça çarpıcıdır. Ankara, bir kent olarak Kemalist ideolojinin mekânı şeklinde planlanmış, Eskinin yerine yeniyi koymak fikri, İstanbul-Ankara ikiliği üzerinden hayat bulmuştur. İstanbul geçmişin, Ankara ise geleceğin sembolü olarak görülmüştür (Bozdoğan, 2020: 145). Ankara'nın soyut anlamda Avrupa'ya giriş kapısı olarak görülmesi, Ankara'nın boş bir arazi üzerine konumlandırılmış bir şehir gibi ifade edilerek tarihinin gözardı edilmesi, Ankara kent planlamasına verilen önemi artırmıştır. Ankara için planlı dönem, Hermann Jansen döneminde başlamaktadır. Alman şehir plancısı, kenti kalenin etrafı korunacak şekilde planlamış, estetik ve korumacı ilkelerle hareket etmiştir. Dönem içerisinde gerek yabancı gerek Türk pek çok mimar, Ankara için kamu binaları tasarlamış ve modernist bir çizgide şehir planlanmaya çalışılmıştır. Her ne kadar planların birçoğu uygulanamadan bozulmuş olsa da cumhuriyetin başkentine yakışır bir "Ankara" planlama fikri, Ankara kentleşmesinin özelliklerini belirlemiştir.

Çankaya, Ankara'nın kamu binalarının büyük bir çoğunluğunun, eğitim kurumlarının, alışveriş merkezlerinin, kültür sanat merkezlerinin bulunduğu merkez ilçesi konumundadır. Cumhuriyetin ilanından önce Çankaya'nın bağ ve bahçelerden oluşan küçük bir yerleşim yeri olduğu ifade edilse de (Momentum, 2021), Mustafa Kemal Atatürk'ün burada bir bağ evine yerleşmesiyle önemli bir dönüm noktası yaşamıştır. Bu bağ evi köşke dönüştürülmüş ve yakınına Başbakanlık konutu inşa edilmiştir. Türkiye'yi resmi olarak tanıyan ülkeler de elçiliklerini İstanbul'dan Ankara'ya taşımışlar, Yenışehir ve Atatürk Bulvarı'nı doldurarak Sakarya ve İzmir caddelerine taşımışlardır (Çankaya Belediyesi, <https://www.cankaya.bel.tr/> Erişim Tarihi: 01.05.2024). Hermann Jansen'in

kent planı, Çankaya'nın modern bir görünümüne kavuşmasında etkili olmuştur. Bu plan, geniş bulvarlar, yeşil alanlar ve modern konut projeleri gibi unsurları içermektedir. İlk dönemlerde daha çok villa tipi konutlar ve bahçeli evler ile karakterize edilen Çankaya, planlı ve düzenli bir gelişim göstermiştir. Çankaya, 9 Haziran 1936'da merkez ilçe yapılmış, bu dönemde bucak olan Gölbaşı ve Elmadağ ilçeye bağlanmıştır. Daha sonra Kayaş, Cebeci, Bahçelievler ve Dikmen bucak ilan edilmiş, 1960 yılında bucak teşkilatlarının kaldırılmasıyla bu bölgeler Çankaya'nın semtleri haline gelmiştir.

1950'lerde büyük şehirlere doğru giden yoğun göç dalgası, Çankaya'yı da etkilemiş ve Çankaya'da da yoğun bir gecekondulaşma süreci başlamıştır. Bu süreçten sonra Çankaya, diğer kentlerde benzer bir kentleşme serüvenine sahip olmuş, yoğun göçler, imar afları, plansız kentleşme gibi süreçlerin içerisinde, bürokratik kurumların, üniversitelerin yoğun olduğu bir kent görünümünü almıştır.

Çankaya, yapısı itibarıyla bürokrasi, eğitim ve sağlık kenti olma niteliği taşımaktadır. Bu sebeple, planlı kentleşmenin bazı dönem ve durumlarda çıkmaza girmesi kaçınılmaz olmuştur. Günümüzde Çankaya, Ankara'nın en önemli siyasi, kamusal, sosyo-ekonomik ve kültürel kuruluşlarına ev sahipliği yapmaktadır ve ayrıca birçok büyükelçilik de bu ilçede bulunmaktadır. Bu nedenle Çankaya, genç nüfusun yoğun olarak bulunduğu, siyaset, bürokrasi, ticaret, kültür, sanat ve akademik hayatın kesişim noktasında yer alan bir ilçedir.

3.1.2 Çankaya Belediyesi Demografik ve Yapısal Özellikleri

2023 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre, Çankaya Belediyesi nüfusu 937.546 kişidir. Yıllık nüfus artış hızı, binde -5,3 olarak belirlenmiştir. 15-29 yaş arası genç nüfus 216.875 kişidir, böylece nüfusun yaklaşık %23'ünü genç nüfus oluşturmaktadır.

Çankaya Belediyesi resmî web sitesinde, Çankaya Belediyesi'nin toplam 123 mahalleden oluştuğu, toplam konut sayısının 333 bin 537 ve toplam iş yeri sayısının 107 bin olduğu ifade edilmektedir. Belediye sınırlarında, 103 ilköğretim okulu, 46 lise, 59 özel okul yer almakta ve 114 büyükelçilik bulunmaktadır. Ayrıca Çankaya, 6 devlet, 6 vakıf olmak üzere toplam 12 üniversiteye ve Kara Harp Okulu'na ev sahipliği yapmaktadır. Çankaya Belediyesi'nin bir diğer özelliği, gündüz nüfusunun neredeyse 2 katına çıkıyor olmasıdır (Çankaya Belediyesi, <https://www.cankaya.bel.tr/> Erişim Tarihi:01.05.2024).

3.1.3 Çankaya Belediyesi Gençlik Politikaları ⁶

Momentum Gençlik Ağı Derneği'nin 2022 yılında hazırladığı Yerel Yönetimlerde Gençlik Politikalarının İzlenmesi Ankara Örneği isimli raporda, Çankaya Belediyesi'nin gençlik politikalarının yönergeler düzeyinde zayıf olduğu ifade edilmiştir (Momentum,18). Fakat üretilen politikalar düzeyinde bakıldığında, Çankaya Belediyesi'nin gençlere yönelik politika ve uygulamalarının hayli çeşitli olduğu görülecektir. Çankaya Belediyesi, katılımcı, şeffaf, adil ve kapsayıcı bir Belediye olma iddiasındadır. Ayrıca Çankaya Belediyesi, genç nüfusu yüksek, sınırları içerisinde üniversiteler bulunan bir ilçedir. Bu sebeple gençlik politikaları, genel politikaları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Çankaya Belediyesi tarafından gençlere yönelik sunulan uygulama ve politikalar şu şekilde sıralanabilecektir:⁷

- Destek Eğitim Merkezi-Çankaya Akademi

⁶ Çankaya Belediyesi tarafından gençlere yönelik olarak sunulan hizmetlerin bir kısmına Çankaya Belediyesi web sitesi üzerinden ulaşılmış ve detaylı bilgi edinilmiştir. Bazı hizmetlere ilişkin bilgiler ise yapılan mülakatlar çerçevesinde edinilmiştir.

⁷ Çankaya Halk Eğitim Merkezi tarafından Çankaya Evleri'nde gerçekleşen kursların, 2024 yılı için Bakanlık kararınca ve tasarruf tedbirleri kapsamında açılmayacağı bildirilmiştir. Çankaya Belediyesi, kursiyerleri mağdur etmemek adına 01.10.2024 tarihinde sosyal medya hesabı üzerinden yapmış olduğu açıklamada, 2024-2025 yılı için kursların belediye bütçesiyle sunulacağını bildirmiş ve kentlilerin meslek edinmelerini ve sosyal anlamda desteklenmelerini desteklediklerini bildirmişlerdir.

Çankaya Belediyesi tarafından hayata geçirilen Destek Eğitim Merkezi projesi, temelde eğitimde fırsat eşitsizliğini ortadan kaldırma amacına sahiptir. Bu doğrultuda Merkez, liseye ya da üniversiteye geçen öğrencilere, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortaöğretim ve lise müfredatına uygun olacak şekilde eğitim vermektedir (Çankaya Belediyesi, <https://www.cankaya.bel.tr/pages/13630/Cankaya-Belediyesi-Destek-Egitim-Merkezi/> Erişim Tarihi: 05.01.2024). Destek Eğitim Merkezi bünyesinde yalnızca sınavlara hazırlık değil, mevcut örgün eğitimde öğrencinin akademik başarısını yükseltmeye yönelik hizmetler de sunulmaktadır.

Merkez, öğrencilerine okul müfredatına yetiştirebilmeleri ve başarı seviyelerini artırabilmeleri adına ek ders imkânı sağlamaktadır. Ayrıca günümüzde sınavlara hazırlık noktasında önemli bir yere sahip olan seviye tespit sınavları da yine sunulan hizmetler arasındadır. Sınıftan geri kalan öğrenciye bireysel etüt, sınıfça soru çözülmesi gibi uygulamalar için grup etütleri, okulda verilen ödevlere destek sağlanması gibi eğitim hizmetleri de sunulmaktadır. Teorik öğretimin daha iyi anlaşılabilmesi adına deneyler de yapılan merkezin en önemli özelliği, tüm bu teorik eğitim sürecinin yanında öğrencilere psikolojik destek de sağlıyor olmasıdır.

- Kütüphane

Çankaya Belediyesi bünyesinde pek çok farklı kütüphane hizmet vermektedir. Bu kütüphaneler, öğrenci ve gençler için bir çalışma alanı niteliği taşıyor olmasının yanında aynı zamanda bir kültür ve sanat mekânı olarak da kullanılmaktadır. Kütüphanelerde dinletiler, söyleşiler, okuma ve tartışma grupları, tiyatro oyunları gibi etkinlikler de düzenlenmektedir.

Kütüphanelere üyelik için bir üyelik formu, kimlik fotokopisi ve fotoğraf gerekmektedir. Bu işlemin manuel olarak yapılıyor olması teknolojik bir eksiklik olarak görülmelidir. Çankaya Belediyesi bünyesinde, toplam 16 kütüphane bulunmaktadır

<https://www.cankaya.bel.tr/pages/13329/KUTUPHANELERIMIZ/>

Erişim Tarihi:

05.01.2024). Bu kütüphaneler, kaynak anlamında yetersiz bulunabilecek olsa da, öğrencilere internet erişimi olan bir çalışma ortamı sunması sebebiyle çok önemli bir yere sahiptir.

- ÇAYED Yarım Elma

ÇAYED Yarım Elma, Çankaya Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği tarafından hayata geçirilmiş bir uygulamadır. Ankara'da öğrenim gören üniversite öğrencilerine ücretsiz eşya teminine dayalı bir sistemdir (Çankaya Belediyesi, <https://www.cankaya.bel.tr/news/5363/Ihtiyaci-Olana-CAYEDle-Destek/> Erişim Tarihi: 12.03.2024). Öğrenci kimliğinin ibrazı, talep edilen her eşyanın temini için yeterli olmaktadır. Büyük bir depo içerisinde, hayırseverlerin ya da başka öğrencilerin bıraktığı ve kullanılabilir durumda olan eşyaların, ihtiyaç sahibi öğrencilere ulaştırılması sağlanmaktadır. İhtiyaç sahibi öğrenciler, depoya giderek talep ettikleri eşyaları seçip evlerine götürebilmektedir. Bu noktada öğrencilerin hayata atılırken yaşadıkları bir zorluğun çözümü için başarılı bir uygulama olarak görülmelidir.

- Korkmaz Tedik Gençlik Atölyesi

Korkmaz Tedik Gençlik Atölyesi, Çankaya Belediyesi bünyesindeki en başarılı gençlik projelerinden biri olarak kabul edilebilecektir. Atölyenin açılma amacının, direkt olarak kentte dezavantajlı konumda bulunan gençlerin hayata katılımını, istihdam olanaklarını ve yenilikçi düşüncelerini artırmak olduğu ifade edilmiştir. Atölye, hem gençlerin kişisel gelişimlerini tamamlamak misyonu taşıırken hem de gençlerin kendi etkinlikleri için de kullanabilecekleri bir mekan olma özelliği taşımaktadır. Üniversite toplulukları ve gençlik alanında çalışan sivil toplum örgütleri atölyeyi kullanabilmektedir.

Atölye çerçevesinde, özellikle dijital dönüşüm sürecinde gelişen teknolojiye hayli önem verildiği gözlemlenebilecektir. Atölye sorumlusuyla yapılan görüşmeden de hareketle, gençlerin teknolojiye ayak uydurmalarına yönelik her türlü imkanın değerlendirildiğini söylemek mümkündür. Atölye bünyesinde 2 adet 3 boyutlu yazıcı, sanal gerçeklik gözlükleri ve çok amaçlı akıllı tahta bulunmakta ve yapay zeka, robotik kodlama gibi eğitimler verilmektedir.

Atölyenin bir diğer amacı da, teknoloji ve inovasyon alanında çalışan kurum ve sivil toplum kuruluşlarının gençlerle bir araya gelmesini sağlamaktır. Eğitim bu amacın bir ayağıyken, alanında öncü isimlerle yapılan söyleşi ve toplantılar diğer ayağını oluşturmaktadır. Açılacak olan eğitimler için gençlerden gelen talepler dikkate alınmakta ve tam katılımcı, şeffaf bir süreç yürütülmektedir.

- **Kampüs Mahallede Projesi**

Kampüs Mahallede Projesi, gençlere çeşitli kurs imkanları sunan bir projedir. Bu projelere çok fazla katılım ve talep olduğunu belirtmek gereklidir. Gençlere yönelik olan bu kurslar, yine gençlerden gelen talepler doğrultusunda belirlenmektedir. Genel itibariyle dil kursları üzerine yoğunlaşıldığını söylemek mümkündür. İngilizce, Rusça, Fransızca, Almanca, Korece, İspanyolca gibi dil kurslarının yanı sıra; soğuk seramik, gitar, bağlama, perküsyon gibi sanat kurslarının olduğunu söylemek de mümkündür.

Belediye çalışanlarıyla yapılan görüşmeler, bu kursların da verimini artırmak adına bir yoklama sisteminin olduğunu, bir havuzdan öğrencilere e-posta gittiğini göstermiştir. Bu da kursların ciddiye alındığını ve gençlerin gelişimi için çaba gösterildiğini ispatlar niteliktedir.

- **Muammer Sun Müzik Atölyesi**

2009 yılından itibaren faaliyet gösteren atölye, çocuklar ve gençlere yönelik sanat eğitimi sunan önemli bir platform olmuştur. Her yıl 23 Nisan'da gerçekleştirilen 1000 Çocuk Korosu etkinliği gibi büyük çaplı projelere ev sahipliği yapmaktadır. Klasik gitar, keman, çello, flüt, piyano, bağlama, şan/solfej, bateri ve perküsyon gibi çeşitli müzik enstrümanları üzerine eğitimler verilmektedir. Aynı zamanda, Çocuk Korosu ve Gençlik Korosu için müzikal çalışmalarda yer almak isteyen yetenekli gençler ve çocuklarla çalışmalar yürütülmektedir. Eğitimler, çocuklar için 8 yaşından itibaren, gençler için ise 17 yaş ve üzerindeki bireylere yöneliktir.

Atölyede bireysel ve grup çalışmaları için özel derslikler, performans sahneleri, orkestra çalışmaları için ayrılmış salonlar ve bateri-perküsyon eğitimleri için özel ritim salonları bulunmaktadır. Kurslara katılım kontenjanla sınırlıdır ve kayıtlar, müziksel işitme testinde alınan puanlara göre belirlenmektedir. Verilen kurslar arasında piyano, gitar, perküsyon, çocuk korusu ve konservatuvar/müzik okullarına hazırlık eğitimleri yer almaktadır (Çankaya Belediyesi, <https://www.cankaya.bel.tr/pages/9389/CANKAYA-BELEDIYESI-MUAMMER-SUN-MUZIK-ATOLYESI/> Erişim Tarihi: 12.03.2024).

Bu hizmetin en önemli özelliği, konservatuara hazırlanan öğrenciler olarak görülebilecektir. Oldukça masraflı bir hazırlık sürecinin Belediye tarafından sunuluyor olması, gençlerin bu alana yönelmesi noktasında da motive edici bir hizmet olma niteliği taşımaktadır.

- Üniversitelilere Ücretsiz Akşam Yemeği

Çankaya Belediyesi, eğitim-öğretim dönemleri içerisinde üniversite öğrencilerine ücretsiz akşam yemeği hizmeti sunmaktadır. Bu hizmet, tüm üniversite öğrencileri için ücretsiz olarak sunulmaktadır. Çankaya Belediyesi yemekhanesinde dağıtımı yapılan yemeklerin kalitesine de maksimum özenin gösterildiğini belirtmek gereklidir.

- Çankaya'nın Filizleri (Askıda Burs)

Çankaya Belediyesi, direkt olarak öğrencilere nakdi yardım yapamıyor olması sebebiyle, burs uygulamasını askıda burs olarak hayata geçirmiştir. Öğrencilere burs vermek ve destek olmak isteyen hayırseverler ile ihtiyaç sahiplerini bir havuzda eşleştiren Çankaya Belediyesi, böylece ihtiyaç sahibi öğrenci ve gençlere maddi destek sağlamaktadır.

- Öğrenci Karşılama

Çankaya Belediyesi, her sene eylül ayında akademik dönem başlamadan önce, Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesi (AŞTİ) içerisinde stant kurmaktadır. Üniversiteye yeni kayıt yaptıran ve Ankara’da okuyacak olan öğrenciler için sıcak bir karşılama sağlamak amacıyla sunulan bu hizmet, yeni gelen öğrencilere Ankara’yı tanıtmak ve bilgi vermek amacı gütmektedir.

- Tercih Rehberliği

Çankaya Belediyesi bünyesinde, üniversiteye geçecek olan fakat hangi üniversite ya da bölümü seçeceği konusunda destek ihtiyacı duyan gençlere sunulan hizmettir.

- Çamaşırhane

Çankaya sınırlarında yaşayan gençlerin çamaşır yıkama noktasında yaşadıkları sorunu çözmeye yönelik ortaya koyulan projedir. Yurtta ya da evde kalan fakat çamaşır yıkamak için gerekli zamanı ya da imkânı olmayan öğrenciler, çamaşırhane hizmetinden faydalanabilmektedir.

- Sabah Çorba İkramı

Çankaya Belediyesi, 2015 yılından bu yana kış aylarında vatandaşlara yönelik sabah saatlerinde sıcak çorba dağıtım hizmeti sunmaktadır. Dağıtım noktaları özellikle gençlerin yoğun olduğu alanlar olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, Ziya Gökalp Caddesi’ndeki başkanlık binası önü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) A1 kapısı,

Ankara Üniversitesi Cebeci Kampüsü, Koru Metro İstasyonu ve Gazi ile Ankara üniversitelerinin yer aldığı Beşevler semti, çorba dağıtımının yapıldığı başlıca alanlardır (Çankaya Belediyesi, <https://www.cankaya.bel.tr/news/13046/Cankayadan-Sicak-Corbayla-Gunaydin/> Erişim Tarihi: 04.04.2024).

Her sabah saat 07.00 itibarıyla başlayan bu hizmet, özellikle öğrenci ve çalışanların yoğun olduğu bu bölgelerde yaygın olarak kullanılmaktadır. 2015 yılından itibaren yaklaşık 1,5 milyon kişiye ulaşan bu sosyal hizmet, kış ayları boyunca devam etmektedir.

- Yüzme Havuzu ve Buz Pateni

Çankaya Belediyesi, gençler dahil olmak üzere tüm Çankayalıların kullanabilmesi adına yüzme havuzu ve buz pateni alanlarını hizmete açmıştır. Kentte dezavantajlı konumda olan gençlerin bu hizmetlere çok daha uygun fiyata ve kent içinde ulaşabilmesi şüphesiz olumlu bir gelişmedir.

3.2 Yöntem

Çalışma çerçevesinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Saha çalışmasını Çankaya Belediyesi için gençliğe yönelik politikaların üretilme aşamasında görevli olan aktörlerle yarı yapılandırılmış mülakatlardan oluşmaktadır. Bu doğrultuda Belediye çalışanlarıyla yarı yapılandırılmış mülakat yönteminin tercih edilme sebebi, alanında uzmanlaşmış olmaları ve verecekleri cevaplarla farklı sorular sorulmasının önünün açılacak olmasıdır. Çankaya Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Gençlik Birimi'nin dört çalışanıyla, Korkmaz Tedik Gençlik Atölyesi Sorumlusunun bir çalışanıyla, Çankaya Belediyesi Basın, Yayın ve Halklar İlişkiler Müdürlüğü Sosyal Medya Birimi'nin üç çalışanıyla ve Çankaya Kent Konseyi Gençlik Meclisi Başkanıyla yapılan toplam 9 mülakat bulunmaktadır. Mülakat soruları, gerekli izinler alınarak Dört Mevsim Yaşam Boyu Oyun ve Öğrenme Derneği ve Kentsel Stratejiler ve Uygulamalar Derneği (Kent-Lab) birlikteliğinde ve Sabancı Vakfı Hibe Programı desteğiyle

gerçekleşen Kentime Değer II Projesi kapsamında oluşturulan “Yerel Yönetimler İçin Gençlik Göstergeleri” raporundan faydalanılarak hazırlanmıştır.⁸ Rapor, kent yönetimine gençlerin aktif olarak katılmalarını ve genç-yerel yönetim birlikteliğini geliştirmeyi amaçlamıştır (DörtMevsim, 2023: 3). Bu doğrultuda, yerel yönetimler, özellikle de kent yönetimleri için hem uluslararası alanda gençliğe yönelik çalışmalardan faydalanarak hem de yerel yönetim birimleri ile iş birliği kurup politika göstergeleri belirlenerek bir gösterge seti hazırlanmıştır. Gösterge seti, “Durum Tablosu” ve “Politika Göstergeleri” olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır. Çalışma çerçevesinde, politika göstergeleri başlığı altındaki göstergeler doğrultusunda Çankaya Belediyesi Gençlik Politikaları’nın mevcut durumu, Belediye çalışanlarıyla yapılan mülakatlar aracılığıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Her bir katılımcıyla, 30-60 dakika arası görüşme yapılmış, görüşmeler katılımcıların bilgi ve onayı dahilinde ses kaydına alınmış ve deşifre edilmiştir. Görüşmenin kaydedilmesini istemeyen bir katılımcıyla yapılan mülakat, yazılı olarak kaydedilmiştir. Çalışma çerçevesinde, katılımcılara kendilerinin izni ve onayı olmadan herhangi bir bilgilerinin çalışmada yer almayacağı belirtilmiştir. Bu sebeple katılımcıların yalnızca sorumlu olduğu görevler belirtilecek ve katılımcılar K1, K2, K5 şeklinde kodlanmıştır.

Belediye çalışanları ile yapılan mülakatlardan alınan cevaplar ve Belediyenin gençlere sunduğu hizmetler doğrultusunda Çankaya sınırları içerisinde yaşayan gençlerin kent hakkına sahip olup olmama durumları, “Yerel Yönetimler İçin Gençlik Göstergeleri” belgesi esas alınarak ortaya koyulan gösterge setiyle ifade edilmiştir. Gösterge seti ile, Belediye hizmetlerinin gençlere kenti değiştirme, dönüştürme ve kullanma hakları ifade edilmiştir.

⁸ Dört Mevsim Derneği’ne e-posta yoluyla ulaşılmış, Dernek yetkilisi Nilay Küme ile görüşme sağlanmış ve Gösterge Seti’nin çalışmada kullanımı için müsaade alınmıştır. Kendileri, tezin çıktılarının onlar için de faydalı olduğunu belirtmiş ve tezin nihai halini ve çıktılarını görmek istediklerini söylemiştir.

Çalışmanın amacı çerçevesinde, Belediye hizmetlerinin gençlere kent hakkı sağlamak noktasında yeterli olup olmadığı somut çerçevede değerlendirilmeye çalışılmış, bu değerlendirme için de Yerel Yönetimler İçin Gençlik Göstergeleri Belgesi esas alınmıştır. Belediye hizmetlerinin gençlere kent hakkı sunmakta yeterli olup olmadığı somut ölçekte ancak bu şekilde ortaya koyulmuştur.

3.3 Bulgular

Bu başlık altında, saha çalışmasının bulguları paylaşılacaktır. Bulgular, üç alt başlık halinde incelenmiştir. İlk başlıkta, Çankaya Belediyesi çalışanları ile yapılan mülakatlar doğrultusunda, çalışanların gençliğe bakış açısı ifade edilmeye çalışılmıştır. Belediye çalışanlarının gençlere kent hakkının sağlanması noktasındaki bakış açıları ve teknolojiyle olan ilişki incelenmiştir. İkinci başlık altında, Çankaya Belediyesi'nin gençlere yönelik sunmuş olduğu hizmetler, Yerel Yönetimler İçin Gençlik Göstergeleri belgesi doğrultusunda incelenecektir. Son başlıkta ise, bu iki bölümdeki veriler karşılaştırılarak Çankaya sınırları içerisinde gençlerin kent hakkına sahip olup olmama durumları değerlendirilecektir.

3.3.1 Çankaya Belediyesine Dair Bulgular

Bu başlık altında, Çankaya Belediyesi çalışanlarıyla yapılan mülakatlara ilişkin genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır. Belediye içerisinde gençlere yönelik politikaların üretildiği birim, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün altında çalışmaktadır. Öncelikle Çankaya Belediyesi Gençlik Birimi çalışanlarının, çalışmanın konusu kendilerine bildirildiğinde memnuniyetle karşıladıklarını ve yardımcı olduklarını belirtmek gereklidir. Tüm katılımcılar, tezle ilgili verilerle ilgilenmiş ve çıktılarını görmek istediklerini belirtmişlerdir. Bu sebeple, katılımcıların herhangi bir bilgiyi paylaşmaktan çekinmedikleri, sorulan tüm sorulara şeffaf yanıt verdikleri söylenebilecektir.

Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Sosyal Projeler Birim Sorumlusu ile yapılan görüşmede, gençlere yönelik projelerin nasıl ortaya çıktığı sorusu,

“Önce bir sosyal-ekonomik ihtiyaç analizinin sonucu olarak ortaya çıkıyor. Zaten ücretsiz destek eğitimi merkezi hizmetlerinden tutun da yemekhanesine, kurslarına, dil kurslarına kadar baktığımızda bunların hepsi gençlerin, öğrencileri birazcık olsun ve ailelerini rahatlatabilmek için hayata geçirilen projeler. ”

şeklinde yanıtlanmıştır. Gençlerin, “kayıp halka” olarak ifade edilmesi, gençlere yönelik (üretilen tüm projelere rağmen) yetersiz olduğu düşüncesi önem taşımaktadır. Yapılan görüşmeler çerçevesinde, projelerin üretim aşamasında gençlerle kurulan ilişkinin hep diri tutulduğu ifade edilmiştir. Gençlerin ihtiyaçlarının analiz edilmesi noktasında geri bildirimler dikkate alınıyor olsa da katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda Belediye yönetimi içinde gençlerin aktif bir role sahip olduğunu söylemek mümkün olmayacaktır. Katılım mekanizması üzerine düşünüldüğünde, Çankaya Kent Konseyi içerisinde bir Gençlik Meclisi yer almaktadır. Bu Meclis, aktif çalışan ve politika üreten bir yapıdadır ve politika önerilerinde de bulunmaktadır.

“Şöyle şöyleyeyim, bizim Belediyemizde yapılandırılmış bir gençlik birimimiz var. Dolayısıyla biz gençlerde sürekli bir etkileşim halindeyiz. Yani öneriler dolayısıyla gençlik birimine yağıyor. Mesela üniversitelerin sürekli eğitim, toplulukların hepsinin bizim gençlik birimiyle iletişimleri var.” (K1)

Fakat etkin bir katılım mekanizması olarak düşünülmemesi gerekliliği, Korkmaz Tedik Gençlik Atölyesi Sorumlusu tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Direkt Belediyenin uygulayacağı politikalarda gençlerin söz hakkı olabilmesi için şu an yürürlükte bir politikamız yok açıkçası. Kent konseyleri aktif çalışıyor fakat ne kadar verimli burası? Kent konseylerine daha doğrusu biraz da şöyle bakmak lazım şimdi. Ben burada farklı farklı okullardan, farklı farklı yaş gruplarında gençlerle

Çalışıyorum. Bu gençlerin o kent konseyinin ne kadar erişebildiği ne kadar ulaşabildiği? şimdi bu tip kurumlar, bu tip oluşumlar ülkemizde biraz tekelleşmiş durumda. Maalesef bu da yani geçmişten gelen bir emek veya sahada koşturmaca gerektiren bir şey ve bazı gençler pat diye bunun içine giremiyorlar. Girdikleri zaman burada kabullenilemiyorlar. Bu sebeple ne kadar aktiftir? Orası biraz tartışılır.” (K1)

Yapılan bu öz eleştiri, temelde gençlerin yönetimde aktif rol almasının gerekliliğine olan inanç ile ilgili olarak değerlendirilebilecektir. Katılım mekanizmasının güçlendirilmesine yönelik projelerin üretilmek istendiği de ifade edilmiş, “Gençlik İştişare Kurulu” olarak çalışacak bu projeyle ilgili 1,5 yıllık bir hazırlık sürecinin yürütüldüğü ifade edilmiştir. Olumlu olarak değerlendirilebilecek bu gelişmelerin yanı sıra, odak grup toplantılarının yapıldığı, toplantılardan çıkan sonuçlar doğrultusunda projelerin yönlendirildiği belirtilmiştir. Bu noktada, ankaya Belediyesi yönetiminin köklü bir Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) geçmişine sahip olması sebebiyle, katılımcılara Belediye ile ilişki kuran gençlerin ideolojik ya da siyasi olarak tedirginliklerinin olup olmadığı sorulmuş ve şu cevaplar alınmıştır:

“Her siyasi görüşten her kimlikten öğrenciler gelip bizimle görüşlerini paylaşıp ihtiyaçlarını dile getirip ve taleplerini iletebiliyorlar. Bizimle tanışmaya da geliyorlar. O konuda herhangi bir kısıtlamamız veya farklı bir görüşümüz asla yok zaten.” (K3)

“Yani şöyle, bunu reelde cevaplamak gerekirse buna yok demek Türkiye gerçekten büyük bir kopuştur. Ama size şöyle bir örnek vereyim. Geçen hafta yapay zekaya giriş ve temel programlama eğitiminin sertifikalarını dağıttık. Bir ğrenci yanıma geldi dedi ki, hocam ben karşıt görüştüm. Buraya geldiğimde de önyargıyla geldim. Hatta sizi kafamda çok daha farklı insanlar olarak düşünerek geldim ama sizin burada bana yaklaşımınız bize yaklaşımınız ve bu işe yaklaşımınız benim içimdeki bu önyargıyı kaldırdı ve şu an

size çok teşekkür ediyorum. Ben bu eğitimi dışarıda çok daha fazla paralar vererek alabilirdim. Çok teşekkür ederim dedi ve gitti.” (K2)

Genel anlamda Belediye çalışanlarının, gençliğe verdiği önemin oldukça büyük olduğunu ve en önemlisi Belediye-genç ikiliğinde gençlerin yanında durduklarını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Gençlik Meclisi Başkanı da dahil olmak üzere, yapılan tüm mülakatlarda katılımcılara kendilerini (Belediye’ye bağlı bir çalışan olmalarına rağmen) Belediye’nin tarafında mı, gençlerin tarafında mı konumlandıklarını sorulmuştur. Katılımcıların hepsi kendilerini gençlerin yanında gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu konumlandırmanın samimiyeti, Belediye’nin diğer birimleriyle gençler için ve gençler adına verilen mücadeleler dikkate alındığında anlam kazanmaktadır.

Burada dikkate değer bir diğer konu, istihdam konusudur. Katılımcılara gençlere yönelik bir burs, hibe gibi bir çalışmalarının olup olmadığı sorulduğunda, alınan cevap kent hakkı bağlamında oldukça ilgi çekicidir. Çalışanlar, gençlere yönelik “Çankaya’nın Filizleri” isimli bir askıda burs programlarının olduğunu, direkt olarak maddi yardımda bulunamadıkları için bu şekilde ihtiyaç sahiplerini burs verebilecek olan kişilerle buluşturduklarını ifade etmişlerdir. Fakat bunun yerine, gençlere iş bulabilecekleri, meslek sahibi olabilecekleri kurslar açmanın kendileri için çok daha tatmin edici olmasını ifade etmeleri, yine gençlerin kent hakkı boyutunda dikkate değer bir bakış açısıdır.

Dijital dönüşüm sürecinde, teknolojiden faydalanılarak yapılan çalışmaların zayıflığı, hem katılımcılar tarafından zaman zaman ifade edilmiş, hem de araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Daha ziyade gençler, Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesinde sunulan akıllı kent çalışmalarının Çankaya’ya yansımalarından faydalanmaktadır. Fakat mikro ölçekte, “Yapay Zekaya Giriş ve Temel Programlama” eğitiminin veriliyor olması, ayrıca Korkmaz Tedik Gençlik Atölyesi’nde 3 boyutlu modelleme cihazlarının bulunması

ve bu cihazların kullanımının gençlerin kullanımına açık olması teknoloji-genç etkileşimini artırmaya yönelik girişimler olarak ifade edilebilir.

Her ne kadar “*Belediyenin teknolojiyle olan ilişkisinin yavaş yavaş geliştiği*” (K6) ifade edilmiş olsa da bu durumu geliştirmeye yönelik çabalar olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada, Gençlik Meclisi başkanı ile yapılan görüşmenin sonucu olarak yakın zamanda yayınlanacak olan bir mobil uygulamaya değinmek gereklidir. Bu mobil uygulama hem yerel esnafın kalkınması hem de gençlerin daha uygun fiyatlı hizmet alması noktasında hayata geçirilecek olan bir uygulama niteliği taşımaktadır.

“Aslında bu mobil uygulamayla belediye hizmetlerinin gençler için verimini tam anlamıyla yeterli boyuta taşıyacağız. Bu çünkü esnaflara da yarayacağı için esnafla gençlerin arasında bir köprü olmuş olacak. Şu anda bu uygulama yapılıyor.” (K6)

Gençlerin teknolojiyle birincil iletişimi olan sosyal medya noktasında, Çankaya Belediyesi’nin yetersizliğini ifade etmek mümkündür. Bu noktada, Belediyenin sosyal medya ekibi ile gençlik birimi arasında bir fikir ayrılığı mevcuttur. Gençlik birimi, kent gençliğinin Belediye sayfasını takip etmek istemediğini, ilgilerini çekmediğini bu sebeple de projelerin duyurulmasının zayıf kaldığını ifade etmektedir.

“Bizim yaklaşık 3 yıldır aktif bir şekilde uğraştığımız şeylerden biri gençlik sosyal medyası yani biz. Belediyeyi her genç takip etmiyor. Evet kesinlikle yani işte asfalt yaptık. Çiçekleri soruyor, bu haberleri görmek istemiyor.” (K2)

“Bizim bir gençlik sosyal medyamız yok. Ve bu çok önemli. Bu ne kadar önemli, şu kadar önemli. Bir asfalt yapım çalışmasını duyuran bir belediye hesabı yerine sabah kalkıp espri yapan bir belediye hesabını gençler takip ediyorlar. Twitter’da bir şey yazdığında esprili bir cevap aldıkları zaman gençler kendilerine ait hissediyorlar. Onlar ve oranın kapısından girerken korkmuyorlar...Biz de değişmeliyiz. Yani şimdi bu hizmetlerin çoğunu bilmeyen gençler var. Ben de bunları mesela Belediye’nin web

sitesine girdiğim zaman bunların bazıları yoktu⁹. Ben hiç bilmiyordum bunu mesela emin olun çoğu belediye çalışanı bilmiyor bunu mesela. Bunun sebebi iletişim problemi.” (K2)

Gençlik biriminin hizmetlerin duyurulması noktasındaki en önemli talebi, gençliğe yönelik bir sosyal medya hesabı açılmasıdır. Bu noktada sosyal medya ekibi:

“Ayrı bir hesap biraz işi böler. Çünkü bir yandan Çankaya Belediyesini takip edeceksin, gençliği takip edeceksin. O biraz böldüğü için biz sadece kültür ve belediye ayrımı yapıyoruz. Çok fazla bölünmüşlük olmasın diye, hepsi tek arada toplansın diye. Ama dediğimiz gibi gençler kamu kurumlarını çok takip etmeyi istemiyorlar.” (K4)

Belediye çalışanları ile yapılan mülakatlar doğrultusunda, özellikle belediye başkanının değişmiş olmasının, gençlik projelerinin hızlanacağı ve gelişeceği yönünde bir inanca sebep olduğunu söylemek mümkündür. 2024 Yerel Seçimlerinde Çankaya Belediye Başkanı seçilen Hüseyin Can Güner’in gençlere yönelik başta yurt olmak üzere pek çok vaadinin olması ve en önemlisi 31 yaşında genç bir belediye başkanı olması, bu inancı pekiştirmektedir.

“Genç biri olduğu için bizi de anlıyor haliyle. Önemsendiğimizi ve ciddiye alındığımızı hissediyoruz. Zaten belediye meclisinde de gençlerin katılımını yükseltmeye yönelik çalışmalar yapılıyor. Bunlar da bizim için çok önemli gelişmeler.” (K6)

(Belediye başkanı değişikliğinin olumlu olduğunu) Düşünüyorum, ODTÜ olaylarının da bunu destekleyecek ilk olaylardan biri olduğunu düşünüyorum. Yani şöyle bu, bu arada sadece belediyenin takındığı tavırla da olabilecek bir şey değil. Gençlerin de size kucak açması gelir. Yani gençlerin sizi ilk başta bir kabul etmesi gerekiyor. Bu olay onun başlangıcı olacak. Çünkü gençler haklı. Kamuya kızmakta sonuna kadar haklılar ve şu an ve bu arada şunu da söylüyorum, çok büyük şey beklentileri de yok. Çok büyük

⁹ Konuşmacının “bunlar” ifadesi ile kastettiği, belediyenin gençlere yönelik sunduğu hizmetlerdir.

beklentileri yok. Yani çok ufak desteklere bile o kadar mutlu oluyorlar ki o kadar sizi kucaklıyorlar ki mesela bizim her etkinliğimize gelen belli öğrenci topluluklarımız var. Bunun sebebi bizim kara kaşımız kara gözüümüz değil sadece bizim onlara olan yaklaşımımızı görüyorlar. Bu yaklaşımdan sonra kendilerine duygusal olarak bir bağ kuruyorlar.” (K1)

Yapılan mülakatlar çerçevesinde Çankaya Belediyesi çalışanlarının gençliğin kentteki yaşam kalitesinin yükselmesi, mevcut dezavantajlı durumlarının değişmesi, kentle kurdukları bağın güçlenmesi için politika üretmek istediklerini, gençliğe yönelik politika üreten bir noktada bulunmaktan memnun olduklarını söylemek mümkündür.

Mülakatlarla ilgili yapılacak bir diğer çıkarım, Belediyenin gelirleri de göz önüne alındığında sınırlı olan imkanların, üniversite öğrencisi olan gençlere daha fazla sunulmasıdır. Her bir belediye çalışanı, yapılan mülakatlarda sorular “genç” kelimesi kullanılarak soruluyor olsa da zaman zaman “genç” kelimesi yerine “öğrenci” kelimesi kullanabilmişlerdir.

Bu durum, Çankaya sınırları içerisinde yaşayan genç nüfusun büyük oranda öğrenci, öğrenci nüfusunun da büyük oranda üniversite öğrencisi olması ile ilişkilendirilebilecektir. Ayrıca yaş ve konum itibarıyla, üniversite öğrencilerinin Belediye ile daha organik bir bağ kurduğunu ve hizmet talep etme noktasında daha katılımcı olduğunu da söylemek mümkündür.

3.3.2 Çankaya Belediyesi İçin Gençlik Göstergeleri

Bu başlık altında, Dört Mevsim Yaşam Boyu Oyun ve Öğrenme Derneği ve Kentsel Stratejiler ve Uygulamalar Derneği (Kent-Lab) birlikteliğinde ve Sabancı Vakfı Hibe Programı desteğiyle gerçekleşen Kentime Değer II Projesi kapsamında oluşturulan “Yerel Yönetimler İçin Gençlik Göstergeleri” belgesinden faydalanılarak Çankaya Belediyesi’nin gençlere sunduğu hizmet ve sağladığı kent hakkı tartışılacaktır. Bir

gösterge seti kullanılmış olmasının temel sebebi, Belediye gibi kurumsal bir mekanizmanın kent hakkı gibi somut ve sınırlandırılmaz yapısı olan bir kavramla ilişkilendirilebilmesinin ancak belirli göstergeler ile mümkün olmasıdır.

Gösterge setinden faydalanırken tüm göstergeler direkt olarak alınmamış ya da cevaplanmamıştır. Bunun sebebi, Çankaya Belediyesi'nin mevcut durumu ile ilişkilidir. Yani sınırlı kaynaklarla sınırsız hizmet beklemek ve bunu idealize etmek yersiz olacaktır. Bu sebeple göstergeler, mevcut Türkiye kentleri düşünüldüğünde uygulanabilirlikleri ile değerlendirilerek ele alınmıştır.

Gösterge seti, madde madde yayınlanmış olmakla birlikte, çalışma çerçevesinde bu formatta yer verilmemiştir. Bunun sebebi, hem daha önce ifade edildiği gibi her bir göstergenin açıklanmasına gerek görülmemesi hem de madde madde ifade etmenin çalışmanın özüne aykırı olmasıdır. Göstergeler birlikte değerlendirilerek çalışması amaçlanan mekanizma üzerinden bir açıklama yapılmaktadır. Bu haliyle tezin bu bölümü, gösterge setinde yer alan göstergelerin kategorize edilerek değerlendirilmesine ayrılmıştır.

Bu somut ölçeklendirme yapılırken bazı başlıklara ayırmak daha doğru olacaktır. Bu alt başlıklar, demografik göstergeler, durumsal göstergeler ve politika göstergeleri olarak sıralanabilecektir. Durumsal göstergeler ise katılım göstergeleri, hareketliliğe yönelik göstergeler, güçlenme ve beceri kazanmaya yönelik göstergeler olarak alt başlıklara ayrılmıştır.

Demografik göstergeler, Çankaya Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan genç nüfus oranına ilişkin somut bilgileri ifade etmektedir. Durumsal göstergeler, Belediye sınırları içerisinde yaşayan gençlerin yerel yönetimlere katılımına, hareketliliğine ve beceri kazanma potansiyellerine yönelik göstergelerdir. Politika göstergeleri ise gençlere

yönelik belediye hizmetlerinin yeterlilik durumunu ölçen göstergeler olarak ifade edilebilecektir.

3.3.2.1 Demografik Göstergeler

Demografik göstergeler, Çankaya Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan gençlere yönelik sayısal verilerin sorgulandığı göstergelerdir. 2023 TÜİK verilerine göre Çankaya ilçesi içerisinde, 15-18 yaş arası 59.018, 20-24 yaş arası 88.721, 20-25 yaş arası 69.136 kişi olmak üzere toplam 216.875 genç yaşamaktadır (TÜİK, 2024). Gençler, Çankaya nüfusunun yaklaşık %23'ünü oluşturmaktadır. Türkiye genelinde ortalama genç nüfus oranının %15 olduğu düşünüldüğünde, Çankaya Türkiye ortalamasından yüksek bir genç nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. İlçe sınırlarında 46 lise, 59 özel okul, 6'sı devlet 6'sı vakıf olmak üzere toplam 12 üniversite ve Kara Harp Okulu yer almaktadır. Çankaya sınırlarında 7 KYK yurdu ve 20'nin üzerinde özel yurt bulunmaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda, Çankaya Belediyesi'nin genç nüfusu yüksek bir belediye olduğu ortadadır. Bu somut veri dışında gerek ortaöğretim gerek yükseköğretim kurumlarının sayısı ve bu eğitim kurumlarının beraberinde getirdiği genç yoğun yerleşkelerin varlığını da düşünmek gereklidir. Örneğin dershaneler, etüt merkezleri, öğrenci yurtları ve tüm bu gençlerin faydalanması için kültür ve spor yerleşkeleri de Çankaya Belediyesi'nin yoğun genç nüfusuyla beraber sahip olduğu merkezlerdir. Bu sebeple çevre ilçelerden gençlerin de bazı hizmetlerden faydalanmak için Çankaya'ya geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu da, Çankaya'yı Ankara sınırları içerisinde gençler için bir cazibe merkezi haline getirmektedir.

3.3.2.2 Durumsal Göstergeler

Durumsal göstergeler, kent sınırları içerisinde yaşayan gençlerin mevcut durumlarını ortaya koymaya yönelik göstergeler olarak ifade edilebilir. Bu göstergeler, gençlerin mevcut durumda kentteki karar mekanizmalarına katılma hakkı olup olmadığını,

gençlerin kent içerisinde diledikleri doğrultuda hareket edebilme durumlarını ve mobilitelerini ve gençlerin daha donanımlı bireyler olmaları noktasında yerel yönetim biriminin hizmet sunup sunmama durumunu ortaya koymaktadır.

- **Katılım Göstergeleri**

Çankaya Belediyesi, gençlerin katılımına önem veren bir belediye olduğunun altını önemle çizmektedir. Fakat bu hassasiyete rağmen, Belediye Meclisi toplantıları için bir gençlik katılım mekanizması olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Yasal düzeyde katılım mekanizması, Kent Konseyi altında bulunan Gençlik Meclisi aracılığıyla sağlanmaktadır. Gençlik Meclisi'nde alınan kararlar, Belediye Meclisi'ne taşınmakta ve kabul ya da reddedilmektedir. Bu sebeple, çok güçlü bir katılım mekanizmasından söz etmek doğru olmayacaktır.

Gençlik Meclisi Başkanı ile yapılan mülakat neticesinde, katılım mekanizmasının kapsamlı olmamakla birlikte işler bir mekanizmaya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Teorik anlamda yalnızca belediye yönetiminin ait olduğu siyasi partiden değil her türlü siyasi görüşten insana açık olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, katılım noktasında kadın ve erkek dengesinin %60 erkek %40 kadın oranında olduğu ifade edilmiştir. Her ne kadar ideal bir oran olmasa da Türkiye oranıyla kıyaslandığında umut verici bir kadın katılım oranı görmek mümkündür.

Bunun dışında Gençlik Meclisi ile Çankaya Belediye Başkanı arasında organik bir bağ olduğu da tespit edilmiştir. Yakın zamanda gençlere yönelik bir bina tahsis edileceği, bu binanın tahsis sürecinde Belediye Başkanı ile Gençlik Meclisi üyelerinin karşılıklı istişare içerisinde oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum da yerel yönetim biriminin temelde yönetmekte olduğu alanın demografik ve sosyokültürel yapısını analiz etmeye çalıştığını ve yoğun genç nüfus için birtakım politikalar geliştirmeye ve nihai anlamda “genç nüfustan yararlanmaya” çalıştığının da göstergesi niteliğindedir.

Belediyenin gençlere yönelik temsilcisi, Kültür ve Sosyal  şler Müdürlüğü Gençlik Birimi olarak düşünülebilir. Belediyenin gençlere yönelik politikalarının üretildiğı bu birimin çalışanları, gençlerle direkt olarak temas halindedir. Birim dışında, Kent Konseyi Gençlik Meclisi başkanı da temsil olarak kent gençliğini temsil etmektedir.

Belediye'nin gençlik birimi çalışanlarının organik bir bağı içerisinde olduğı gençler mevcuttur. Bu gençler, genel itibariyle ODTÜ, Hacettepe ya da Ankara  niversitesi gibi devlet üniversitelerinin  ğrenci toplulukları ve bu toplulukların başkan ve yöneticileri olarak ifade edilebilir. Belediyenin gönüllü etkinliklerine katılım sağıladıkları gibi, kendilerinin düzenlemek istediğı ağı  dikme, yardım toplama gibi faaliyetler için belediyeden destek talebinde de bulunmaktadır. Talep eden her genç belediyeye kolayca ulaşabilmektedir, bürokratik herhangi bir engel yoktur. Bu da temelde kent-genç ilişkisinin kent yönetimi tarafından güçlendirilmek istendiğı durumunu ortaya koyabilecektir.

Belediyenin gençlerin girişimlerine ya da projelerine destek verdiğini söylemek de mümkündür. Her ne kadar nakit para yardımında bulunmaları mümkün olmasa da  ankaya Belediyesi'nin mevcut ilişki ağını (network) gençler için kullanıldığını söylenebilecektir. Bir genç, bir proje yapma hedefiyle belediyeye müracaat ettiğinde, belediye çalışanları genci projeye ilgilenebilecek şirket ya da bireylere yönlendirebilmektedir. Bir proje sürecinde, gerekli ekipmanların temini ya da fiziki bir alan ihtiyacı gibi durumlarda da belediyenin yardım ettiğı söylenebilecektir.

- **Hareket Göstergeleri**

Gösterge seti, hareket göstergelerini daha çok Erasmus programı gibi yurtdışı hareketlilik sağılayan programlar üzerinden tanımlamaktadır. Bu noktada, hareket göstergesinin daha geniş bir kavramı ifade etmesi gerektiğı düşüncesinden hareketle genel anlamda gençlerin kent içi hareketliliğı üzerine düşünmek gereklidir. Gençlerin

ülke içinde ya da yurtdışına hareket serbestisine sahip olması da önemlidir fakat kent hakkının içeriği doğrultusunda kent içi hareketlilik üzerinde durmak gereklidir.

Çankaya sınırları içerisinde gençlerin kent içindeki hareketliliğe sahip olduğunu söylemek gereklidir. Fakat bu serbestinin kaynağı, Çankaya Belediyesi değil direkt olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi olarak gösterilmelidir. Öğrencilere indirimli ulaşım ve abonman hakkı verilmesi, gençlerin bir yerden bir yere kolayca hareket etmelerine olanak sağlamaktadır. Toplu ulaşım araçları için Çankaya Belediyesi adına söylenecek bir şey olmasa da yürüyüş yolları gençlerin kent içinde yürüyerek de bir yere varabilme motivasyonlarını artırmaktadır. Yine parklar ve yol-kaldırım planlamaları direkt olarak büyükşehir belediyesi tarafından tasarlananlar dışında ilçe belediyesinin peyzaj ve planlama çalışmaları, “Kent havası insanı özgürleştirir.” Alman atasözünden hareketle gençlerin kentte zaman geçirme ve hareket etme sürelerini ve motivasyonları artırmaktadır.

Çankaya Belediyesi tarafından kentsel alanlarda yapılan kültür ve sanat etkinlikleri de gençlerin kent içerisinde hareketliliğini artırarak, özellikle son dönemde gençlere atfedilen “eve bağımlılık” durumunu ortadan kaldırmaya yönelik girişimler olarak ifade edilebilecektir. Kültür sanat algısını geliştirmenin yanında gençlerin sosyalleşmesine ve kent içinde hareketlilik kazanmalarına olanak sağlamaktadır.

- **Beceri Kazanma Göstergeleri**

Çankaya Belediyesi’nin gençlere yönelik en önemli politikaları beceri kazanmalarına yöneliktir. Özellikle eğitim alanında, daha önce ifade edildiği gibi pek çok kurs ve eğitim düzenlenmekte, gençlerin kendilerini geliştirmeleri sağlanmaktadır. Beceri kazanma göstergelerini, eğitim ve kültür sanat anlamında ikiye ayırmak daha sağlıklı olacaktır. Çünkü belediye çalışanlarıyla yapılan mülakatlar da göstermiştir ki, öncelik gençlerin kendi ayakları üzerinde duran bireyler olmalarını sağlamaktır.

Lise öğrencilerine üniversiteye hazırlık kursu, yabancı dil kursu ya da Kampüs Mahallede Projesi gibi projeler gençlerin eğitimlerini güçlendirmeye yönelik hizmetlerdir. Bu noktada, ücretsiz verilen eğitimlerin kalitesinin düşük olması önyargısının da Belediye tarafından kırılmaya çalışıldığı söylenebilecektir. Belediye ve Eğitim Birimi, öğrencilerin ders takibini yapmak, güncel teknolojileri ve materyalleri ders içinde kullanmak gibi uygulamaların yanı sıra, öğrenci velilerinin de öğrencilerin takibini yapabilmesine olanak sunmak adına düzenli aralıklarla veli toplantıları ve bilgilendirme seminerleri düzenlemektedir.

Burada yine diğer Belediye eğitim hizmetlerinden ayrılabilceği nokta, öğrencilerin akademik anlamda gelişmelerini sağlamanın yanı sıra, psikolojik olarak da sınav stresiyle mücadeleyle yönelik çabaların veriliyor olmasıdır. Alanında uzman psikolojik danışmanlar düzenli aralıklarla seminerler düzenlemekte ve öğrencilere sınav stresiyle mücadeleyle yönelik yönlendirmeler yapmaktadır. Tüm bu eğitim hizmetleri, kentte dezavantajlı durumda olan gençlerin ve özellikle öğrencilerin gelişimi için çok önemli bir rol oynamaktadır.

Belediye, gençlere yönelik istihdam noktasında da bazı eğitim hizmetleri sunmaktadır. Bunlardan en önemlisi ve çalışanların da üzerinde en çok durduğu baristalık eğitimi olarak karşımıza çıkar. Bu eğitim, hem üniversite döneminde bir yandan da yarı zamanlı çalışan öğrenciler için bir gelir kapısı yaratırken bir yandan da üniversiteden sonra işsiz durumuna düşen gençler için bir şans yaratmaktadır.

Bunun dışında Korkmaz Tedik Gençlik Atölyesi bünyesinde robotik kodlama, yapay zekâ eğitimi, 3 boyutlu modelleme gibi eğitimler verilmektedir. Günümüz dijital dönüşüm koşullarında bu eğitimlerin önemi çok büyüktür. Bu eğitimlerin sistematik hâle getirilmesi için bir çaba olduğunu ve buna yönelik bir bütçe ayrılmak istendiğini de ifade

etmek gereklidir. Bu doğrultuda, belediyenin dijital dönüşümün getirdiği teknolojik yenilikleri de takip ettiğini söylemek mümkündür.

Kültür ve sanat anlamında da Belediye bünyesinde gençlere yönelik pek çok faaliyet düzenlenmektedir. Direkt olarak hedef kitlesi gençler olmasa da, açık hava sinema etkinlikleri hem kentlilerin birbirleriyle kurdukları bağı güçlendirecek, hem kültürel bir etkinliğe katılma fırsatı sunan hem de kentsel mekânda vakit geçirilmesine olanak sağlayan etkinliklerdir. Yine özellikle sinemaya gidecek ekonomik koşullara sahip olmayan dezavantajlı kesim için bir alternatif yaratma eğilimi olarak da değerlendirilebilecektir.

Bunun dışında Muammer Sun Müzik Atölyesi kapsamında gençlere enstrüman ve şan eğitimleri verilmektedir. Korkmaz Tedik Gençlik Atölyesi kapsamında da müzik, resim gibi sanatsal faaliyetlere yönelik kurslar sunulmaktadır. Eğitimin dışında Kültür Sanat Müdürlüğü düzenli olarak etkinlikler düzenlemekte ve katılım için gençleri teşvik etmektedir. Kültür Sanat için oluşturulmuş olan ayrı bir sosyal medya hesabı mevcuttur ve bu hesap üzerinden güncel etkinlikler paylaşılmaktadır. Bu hesabın yönetiminden sorumlu olan ekip, hesaba en büyük ilginin gençler tarafından verildiğini ifade etmektedir.

3.3.2.3 Dijital Dönüşüm Sürecine İlişkin Bulgular

Daha önceki bölümlerde, gençlerin teknoloji ile olan ilişkisinin, gençleri kente ve topluma dair yabancılaştırdığı gibi birtakım sonuçlar doğurduğu ön kabulü ifade edilmiştir. Bu durumun Çankaya ilçesi özelinde böyle olup olmadığının ortaya koyulması hedeflenmiştir. Gençlerin teknoloji kullanımı analiz edilmeye çalışılmış, dijital okuryazarlık durumları sorgulanmış ve sahip oldukları teknolojik birikimi kentle ilişkilendirip ilişkilendirmeme durumları analiz konusu edilmiştir.

Belediye tarafından bakıldığında, Çankaya Belediyesi özelinde bir dijital dönüşüm birimi bulunmadığını ifade etmek gereklidir. Bu şüphesiz bir dezavantaj yaratmaktadır. Bürokratik yapısı sebebiyle yeni teknolojilere uyum noktasında bir sıkıntı yaşandığını ifade etmek yanlış olmayacak olsa da, esas sorunun belediye bütçesi ile ilgili olduğunu da ifade etmek gereklidir. Daha mikro ölçekte hizmet sunma yükümlülüğü olan ilçe belediyeleri özelinde düşünüldüğünde, Çankaya Belediyesi yine de dijitalleşme çerçevesinde başarısız olarak değerlendirilmemelidir.

Gençler ve dijital dönüşüm açısından bakıldığında, özellikle gelişen teknolojiyi yakalamak adına daha önce ifade edilen robotik kodlama, 3D modelleme gibi kursların gençlere sunuluyor olması, belediye gençlik politika üreticilerinin gençlerin ihtiyaçlarını analiz edebildiğini ortaya koyar niteliktedir. Sosyal medya kullanımı ve kent içerisinde verilen hemen her hizmetin sosyal medya hesaplarından duyuruluyor olması da genç kuşağa ulaşmak adına teknolojiden faydalanıldığının önemli bir göstergesidir. Ücretsiz Wi-Fi gibi hizmetler direkt olarak büyükşehir belediyesi tarafından sunuluyor olsa da, gençlere yönelik kütüphanelerde gençlerin ücretsiz internet erişiminin sağlanması da bu anlamda olumlu olarak değerlendirilebilecektir.

Genel çerçevede baktığımız zaman, mevcut imkânlar dahilinde Çankaya Belediyesi'nin dijital dönüşüm sürecine yönelik hizmet sunduğu söylenebilecektir. Fakat bu noktada çok fazla eksik mevcuttur. E-belediye uygulamasıyla her ne kadar hizmetler dijitalleşmiş olsa da belediyenin mevcut bürokratik yapısı dijital dönüşümün araçlarından tam olarak faydalanmayı engeller niteliktedir. Belediye çalışanları tarafından “dönüşüm” olarak adlandırılan bu yeni belediye döneminde, dijital dönüşüme dair bazı yeniliklerin de yapılacağı öngörülmektedir. Bu gelişim ve değişimler, yeni dönemin sonunda yapılacak farklı bir çalışmanın konusu olacak niteliktedir.

3.3.3 Çankaya'da Gençlerin Kent Hakkına Sahip Olma Durumu

Kent hakkı, kavramsal yapısı gereği belirli bir çerçeveye sığdırması çok zor bir kavramdır. Çankaya Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan kent gençliğinin kent hakkına sahip olup olmama durumunun tespiti de bu bağlamda zorlaşmaktadır. Bu başlık altında, Çankaya Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan gençlerin kent hakkına sahip olup olmama durumları, Avrupa Kentsel Şart I-II ve III metinleri kapsamında ortaya çıkan başlıklar ve Yerel Yönetimler İçin Gençlik Göstergeleri başlıklı rapordan faydalanılarak kategorize edilerek açıklanmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın başından beri kent hakkı kavramının özünün Henri Lefebvre tarafından kullanılan ve diğer kent teorisyenleri tarafından açığa kavuşturulmaya çalışılan biçimde olduğu ifade edilmiştir. Fakat kent hakkı, bu yönüyle kategorize edilmeye müsait değildir. Dinamik, öznel ve yere bağlı bir yapıya sahiptir. Bu sebeple, kent hakkının bu boyutu tartışılırken, sonuçların kişi ve bireylere göre değişiklik gösterebileceği ifade edilmelidir. Kent hakkının bu dinamik ve sınırlandırılmaz yapısı, temelde çalışmanın yapısını zorlaştırır bir nitelik taşımıştır. Uluslararası alanda kent hakkı özelinde ortaya konmuş belgelerden hareketle ortaya çıkan Yerel Yönetimler İçin Gençlik Göstergeleri belgesi baz alınarak yapılmış olan saptamalar, yalnızca somut düzlemde bir analizi mümkün kılmaktadır.

Soyut düzlemde yani sosyologların ve kent teorisyenlerinin gözünden kent hakkını, Çankaya Belediyesi özelinde gençlerle ilişkilendirerek incelemek objektif yorumlar ortaya koyulmasını engeller niteliktedir. Kent hakkının farklı her bir tanımını düşünüldüğünde, teorileri somut bir çerçevede değerlendirmek mümkün olmayacaktır. Bu bölüm dahilinde, kent teorisyenlerinin önceki bölümlerde anlatılmış olan kent hakkı kavramsallaştırılmaları ile Çankaya Belediyesi gençlik çalışmaları ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

Lefebvre’in kent hakkı kavramını ortaya çıkardığı dönem şartları ile günümüz dönem şartlarını kıyaslamak doğru olmamakla birlikte, Lefebvre teorisinde gençliğe ve öğrencilere büyük anlam atfetmektedir. Kent hakkı, “kenti değiştirme ve kullanma hakkı” ise, Çankaya gençlerin bu hakka sahip olmalarının önündeki engellerin yalnızca yerel yönetim birimiyle ilişkili olmadığını ifade etmek gereklidir. Bu hak, çalışma çerçevesinde yalnızca ilçe belediyesi ile ilişkilendirilerek ele alınmış olsa da, kentin kullanılması ve dönüştürülmesine yönelik büyükşehir belediyesi, merkezi idare ve merkezi idarenin taşra teşkilatı beraber çalışmaktadır.

Yalnızca Çankaya Belediyesi özelinde incelendiğinde, kentin planlanması sürecinde olmasa da gençlerin kendilerine özgü ihtiyaç ve taleplerinin dinlendiğini ve bu doğrultuda aksiyon alındığını söylemek mümkündür. Planlama süreçlerine katılım, yerel yönetim düzeyinde herhangi bir ölçekte gerekli katılım mekanizmasına bağlanmış değildir. Bu sebeple aktif çalışan bir Gençlik Meclisi’nin varlığı dahi umut vaat eden bir gelişme olarak değerlendirilmelidir.

Kullanım değeri ve değişim değeri üzerinden kent hakkı incelendiğinde yine Lefebvre’in kavramsallaştırması çok daha geniş boyutta incelenmelidir. Kullanım değerinin yerini değişim değerinin almış olmasının önünde durabilecek olan bir belediyeden bahsetmek olası değildir. Mikro ölçekte “Barınamıyoruz” hareketi ile gençlerin bu duruma karşı bir basınç uyguladığını söylemek mümkündür. Yine de kira fiyatları ve serbest piyasa koşullarının, sermaye birikim süreçlerinin bu noktada önlenemez olduğunu ifade etmek gereklidir. Çankaya Belediyesi özelinde düşünüldüğünde ise, belediyenin gençlere yönelik öğrenci yurtları açma plan ve projelerinin mevcut olması, gençlerin kullanım değerlerine sahip çıktığının ve bu eksikliğin analiz edildiğinin göstergesi niteliğindedir.

Kent hakkı, Harvey'in tanımlamasından hareketle “Kenti gönlümüze göre değiştirme ve yeniden icat etme hakkı” ise, Çankaya kent gençliğinin bu hakka tam anlamıyla sahip olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Çünkü kenti dönüştirme hakkı, yalnızca Çankaya Belediyesi'ne de ait değildir. Çalışma çerçevesinde amaç, Çankaya Belediyesi'nin mevcut yetkilerinin sınırları dahilinde gençlere ne ölçüde kent hakkı sunabildiği ile ilişkilidir. Çankaya Belediyesi'nin Çankaya içerisinde yapacağı dönüşümlerde de pek çok farklı aktör yer almaktadır. Bu sebeple kenti dönüştirme, yeniden icat etme hakkının zaten gençlere sunulamayacak bir hak olduğundan hareket etmek gereklidir.

Yine de Belediyenin mevcut yasal sınırlar çerçevesinde gençlerin sesini dinleyerek (ya da tahmin edip öngörerek) gençlerin yaşantısını kolaylaştıracak politikalar üretmesi mevcut koşullar çerçevesinde, her ne kadar Harvey'in idealize ettiği kent hakkından uzakta olsa da kent hakkının sağlanmaya çalışıldığının göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Kent hakkı, “entelektüel fikir ve modalardan değil, ezilen insanların yardım ve destek çığlıklarından” doğuyorsa, Harvey'in kent hakkının en somut örneği, gençlerin ihtiyaçlarını dile getirmesi doğrultusunda sunulan yemek hizmeti, ikinci el eşya desteği gibi uygulamaları kent hakkı bağlamında değerlendirmek gerekecektir. Her şekilde kent hakkı tanımının içerisinde yer alan isyan, çatışma ve direnç faktörünü Çankaya özelinde görmek olası değildir. Mikro ölçekte gösterilen gençlik dirençleri de yerel yönetim birimiyle ilişkilendiremeyecek nitelik taşır. Bu durumu gençlerin sosyokültürel yapısıyla ilişkilendirmek mümkün olmakla birlikte, yerel yönetim bazında gençlerin büyük bir mağduriyetle mücadele etmediğinin ifadesi olarak da değerlendirmek mümkündür.

Kent hakkının Marcuse'den hareketle kimin hakkı olduğu sorusu, Çankaya Belediyesi tarafından “tüm Çankayalıların” olarak cevaplanmaktadır. Her ne kadar

Marcuse'nin tartıştığı bir "ığlık ve talep" olarak kent hakkının kapsamı dahiline alınamayacak düzeyde olsa da, kentte hem tamamen dezavantajlı konumda olan ve temel ihtiyaçlarını karşılamak noktasında eksiklik yaşayan kentliler hem de temel ihtiyaçlarını karşılayan fakat kendini gerçekleştirme noktasında eksik kalan kentliler için hizmetlerin olduğunu görmek mümkündür. Bu noktada, bu haklara sahip olabilmek için verilen mücadelenin özellikle gençler açısından çift taraflı olduğuna dikkat etmek gereklidir.

Marcuse'nin "gelecekte var olabilecek bir kentin hakkı" olarak cevapladığı hangi kentin hakkı sorusu, ankaya'daki geleceğe yapılan atıfla bağdaştırılabilecektir. şöyle ki, ankaya Belediyesi yeni döneminde "Hep Birlikte Daha İyi ankaya" söylemiyle hareket etmektedir. Bu da, kenti daha iyi bir hale getirme misyonunun da ötesinde, bunu diğer kentlilerle beraber yapma arzusunun ifadesi olarak değerlendirilebilecektir.

Purcell'in bakış açısından değerlendirildiğinde, ankaya Belediyesi'nin gençlere hem edinim hem de katılım hakkını sağlamak için çaba gösterdiğini görmek mümkündür. Bunu tüm bir belediye kurumu özelinde söylemek sağlıklı olmayacak olsa da, mikro lkte gençlik birimi, gençlerin karar mekanizmalarına katılımını destekleyerek ve bunun için mücadele vererek katılım hakkının; hem de kentten gençlerin en st düzeyde faydalanmasını ve kentsel mekan kullanımının artmasını sağlamaya çalışarak edinim hakkının yerine getirilmesi için mücadele vermektedir.

Don Mitchell'in "kentin makul kentliye" ait olma durumunu gençlerin kent hakkı perspektifinden okurken ankaya Belediyesi ile ilişkilendirmek adil olmayacaktır. Nitekim ankaya Belediyesi, kira fiyatlarının Ankara'nın diğer ilçelerine oranla yüksek olduğu bir kenttir. Bu sebeple, gençlerin, engellilerin, kentte dezavantajlı konumda bulunan tüm grupların kentin çeperlerine itilmesi durumunu gözlemlemek mümkündür. Fakat bu hak ihlalinin kaynağını ya da sorunun çözümünü ankaya Belediyesi özelinde aramak doğru olmayacaktır. Her ne kadar yurt sayısı fazla olsa ve geleceğe yönelik

öğrenci yurdu projeleri mevcut olsa da Çankaya sınırları gençlerin kolaylıkla barınabileceği yerler olma durumundan çıkmıştır.

Öğrenci yoğun yerler olan Cebeci, Kurtuluş, Maltepe gibi semtler daha önceleri gençlerin kolaylıkla barınabileceği yerler olarak düşünülürken günümüz koşulları gençleri Çankaya sınırları dışına itmektedir. Bu noktada da gençlere en yakın yerel yönetim birimi olarak Çankaya Belediyesi'nin bu barınma probleminin farkında olduğunu ve buna yönelik projeler ürettiğini söylemek gereklidir. Yine de bu sorunun muhatabı olarak Çankaya Belediyesini belirlemek doğru olmayacaktır.

Kent hakkı, kavramsal anlamda da somut ve objektif olarak açıklanabilecek ya da sınırlandırılacak bir kavram değildir. Bu durumun çözümü, her ne kadar çalışma boyunca eleştirilmiş olursa da bazı maddeler ve sınırlamalar dahilinde kent hakkı kavramını objektif bir nitelik kazandırmak olarak karşımıza çıkmaktadır. Kent hakkını bu perspektiften gördüğümüzde, Çankaya Belediyesi'nin mevcut koşul ve imkanlar dahilinde gençlere kent hakkını sunmak için elinden geleni yaptığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Gerek gençlerin kenti kullanımı gerek katılım mekanizmasında aktif rol almalarına yönelik bir engelin bulunmuyor oluşu, gençlerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri için pek çok fırsatın ve politikanın varlığı bu ifadeyi doğrular niteliktedir.

Henri Lefebvre'in kent hakkı perspektifinden bakıldığında, “kentsel devrime” gidecek bir kent hakkı hassasiyetinin oluşması için mevcut koşulların yeterli olmadığı açıktır. İdealize edilen bu düzene varılması mümkün olmasa da Çankaya Belediyesi kentte dezavantajlı konumda bulunan gençler için gereken imkanları sağlama eğilimindedir. Burada dikkate değer bir diğer nokta ise, Çankaya Belediyesi'nin öğrencilere yalnızca ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir hizmet sunmuyor oluşudur.

Yapılan mülakatlar göstermiştir ki, Belediye gençlerin muhtaç durumda bulunmasından rahatsızlık duymaktadır. Birincil öncelik her ne kadar mevcut koşullar sebebiyle gençlerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olsa da gençlerin kendi imkanları için mücadele etmesine olanak sağlanmaya çalışılmaktadır. Bunun en net örneği, istihdama yönelik kursların mevcudiyeti ve eğitime verilen önemdir. Belediye kaynakları, gençlerin temel ihtiyaçlarını karşılayanın ötesinde gençleri mevcut ihtiyaçlı durumdan kurtarmaya yönelik hizmetler için kullanılmaktadır.

Kent hakkı anlamında bakıldığında, Çankaya gençlerin gerek kent teorisyenlerinin ve sosyologların tanımlarının gerek uluslararası belge ve anlaşmaların tanımladığı kent hakkına tam anlamıyla sahip olduğunu iddia etmek doğru olmayacaktır. Bu durumu yalnızca belediye düzeyinde incelemek eksik olacak olsa da, belediyelerin Türkiye’de sahip olduğu yetki ve sorumluluklarla birlikte düşünüldüğünde kent hakkının yalnızca belediye tarafından sağlanabilecek bir hak olmadığı da altını çizmek gereklidir.

Çankaya Belediyesi, mevcut genç nüfusunu analiz edebilmiş ve kronik bir gençlik sorunu olduğunun farkında olarak buna yönelik politikalar ve çözüm önerileri üretmeye çalışan bir belediye konumundadır. Bu çabaları, gençlere kenti diledikleri doğrultuda kullanabilme özgürlüğü sunmaya yetmiyor olsa da dezavantajlı pozisyonlarının etkilerini azaltmaktadır. Gençlerin problemlerinin çözülebilmesi ve kent hakkına tam anlamıyla sahip olabilmeleri için yalnızca Çankaya Belediyesi’nin çabaları yeterli olmayacak olsa da, diğer ilçe belediyeleriyle kıyaslandığında Çankaya sınırları içerisinde yaşayan gençler kent hakkına ulaşmak noktasında çok daha şanslı noktadadır.

ÖNERİLER VE SONUÇ

Araştırma, saha çalışmaları ve literatür taraması doğrultusunda, hipotezlerinin bir kısmını doğrulamış, bir kısmı için beklenenden daha olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Çankaya Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan gençlerin, kent hakkına sahip oldukları tam olarak söylenemeyecek olmakla birlikte, Belediye tarafından bu hakkın sağlanmasına yönelik plan ve politikalar olduğunu gözlemlemek mümkündür. Araştırma süresince mülakat yapılan Belediye çalışanlarının, kent gençliğine büyük bir önem verdiği gözlemlenmiştir. Buna yönelik, kendilerini genç nüfusun yanında konumlandıkları, kent gençliğinin mevcut durumunun analiz edilmesi için çaba gösterdikleri ve gençlerin hayatını kolaylaştırmak için politika hedeflerinin olduğu söylenebilecektir.

Kent hakkı, kent gençliği ve dijital dönüşüm kavramları Çankaya Belediyesi özelinde birlikte incelendiğinde, Çankaya Belediyesi'nin teknolojiyi de kullanarak gençlerin kent hakkını güçlendirmeye yönelik belli plan ve politikalara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Yakın gelecekte açılacak olan Gençlik Merkezi, gençlere yönelik mobil uygulama gibi projeler de bu potansiyeli ortaya koymaktadır. Bu noktada belediyenin, bürokratik süreçlerin dışına çıkarak gençleri daha fazla karar mekanizmalarına dahil etmesi gereklidir. Ayrıca her ne kadar yasal bir engel olmasa da ve teoride tüm gençlere sunulan hizmetler olsa da hizmetlerin bazılarının üniversite öğrencilerine yönelik olduğu görülmektedir. Bu durumun da aşılması gereklidir.

Katılım dışında bir diğer öneri, Çankaya sınırları içerisinde gençlerin kenti kullanmasına yönelik etkinliklerin artırılmasıdır. Çok fazla sosyal ve kültürel etkinlik olmakla birlikte, kentsel kamusal mekanların kullanımı noktasında gençlere daha fazla alan açılabilir. Bir diğer önemli öneri, gençlere yönelik platform eksikliğidir. Gençlerin belediye hizmetlerinden direkt olarak haberdar olabilecekleri bir sistem ya da platform bulunmamaktadır. Bu bir sosyal medya hesabıyla sağlanabilir, gençlik ve teknoloji birlikteliğinden de faydalanmak adına önemli bir gelişme olacaktır.

Gençlerle kent arasında daha organik bir bağ kurulması adına gençlerle bir e-posta ağı kurulabilecektir. Bu teknoloji için e-postaya alternatif bir yöntem de düşünülebilir fakat kentte yaşayan tüm gençlere ulaşmanın ve onları süreçlere dahil etmenin zor olmayan bir tarafını bulmak gereklidir. Çalışanlarla yapılan mülakatlar göstermiştir ki gençlerin bürokratik süreçlere ilgisi kısıtlıdır. Bu sebeple bu bürokratik yapıya dahil olmadan Belediye ile iletişim kurmanın sağlıklı ve kolay bir yöntemi geliştirilmelidir.

Gençlere önemsendiklerini ve dinlendiklerini hissettirmek adına “Çankaya Gençlik Açık Oturumları” gibi sohbetler düzenlenmelidir. Adı ya da kapsamı değişiklik gösterebilecek olmakla birlikte, genç-kent birliğini sağlamanın yanı sıra gençlerin de birbirleriyle iletişimde kalmasının ve mevcut dijital dönüşüm çağında “yalnız” hissetmemeleri de sağlanmış olacaktır.

Kent hakkının tamamen gerçekleşmesi için, kent gençliğinin yaşadığı yerle kurduğu bağın güçlendirilmesi gerektiği inancı, Çankaya Belediyesi’nin temel prensiplerinden biri arasında görülmektedir. Kent hakkı, üstten gelen müdahalelerle değil kolektif bilinçle ortaya çıkması gereken bir süreci gerektirmektedir. Bu sebeple Çankaya kent gençlerinin kent hakkına sahip olma durumları, şüphesiz kendi ortaya koydukları irade ile bağlantılıdır. Dijital dönüşüm süreci içerisinde ve teknoloji çağında böyle bir kolektif bilinç üretmek ve bu bilince bağlı olarak eylem ortaya koymak hayli zor olacaktır. Yine de Çankaya gençlerinin, mikro ölçekte yaşadıkları yere yapılan müdahalelere ses çıkardığı ve bir bilinç ortaya koymak için hazır olduğu söylenebilecektir.

Her ne kadar Belediye tarafından gençlere kent hakkı sağlamak için bir çaba olduğu görülüyor olsa da gençlerin kent hakkını ortaya tam anlamıyla koyabilmek için gençlerin tarafından da bir analiz yürütmek gereklidir. Gençlerin Çankaya Belediyesi sınırları içerisinde kenti kullanma ve dönüştürme hakkı olarak özetlenebilecek kent hakkına sahip hissetme durumları gençlerle yürütülecek başka bir çalışma ile ortaya koyulabilecektir. Bu yönden bakıldığında yalnızca Çankaya Belediyesi’nin sunduğu hizmetler düşünülerek

gençlerin kent hakkına sahip olduklarını iddia etmek doğru olmayacaktır. Ortaya çıkan sonuç, Çankaya Belediyesi'nin mevcut imkân ve yetkiler dahilinde gençlere kent hakkını sunmak için çabaladığıdır.

Dijital dönüşüm sürecinin kente yansımaları incelendiğinde, kent hakkı bağlamında hem olumlu hem olumsuz birtakım etkileri olduğu söylenebilecektir. Özellikle akıllı kent politikaları kentte yaşayanların hayatını kolaylaştırabilecek bir dizi uygulamayı beraberinde getirmiştir. Kent yönetimleri de bu teknolojilerden faydalanmak adına, merkezi yönetimlerin de teşviğiyle çalışmalar yapmaktadır. Fakat akıllı kent uygulamalarının, pek çok yerde ulaşım gibi teknik konularla sınırlı kaldığı görülmektedir. Ayrıca ne kadar gelişmiş teknoloji kullanılsa da kentlilerin dijital okuryazarlık seviyeleri artırılmadıkça politikalar amaçlandığı kadar işlevsel olamayacaktır. Bu nedenle, akıllı kentin bir bileşeni olarak “akıllı toplum” yaratmak adına, kentlilerin dijital okuryazarlık seviyelerinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Tüm bu önerilerin dışında, çalışmanın başında yer alan “Çankaya Belediyesi gençlere kent hakkını sağlamak noktasında yeterli değildir.” hipotezinin mevcut koşullar altında doğru olmadığını ifade etmek gereklidir.

Türkiye için kent hakkı süreci, Çankaya örneğinde olduğu kadar başarılı ilerlememektedir. Kentlerin dönüştürülmesi hakkı, kentlilere ait değildir. İncelenen örnekler çerçevesinde kent hakkı mücadeleleri olduğu görülse de Gezi Parkı örneği ayrı tutulduğunda diğer mücadeleler mikro ölçekte kalmış, kolektif bir bilinç oluşması için yeterli koşullar sağlanamamıştır. Uluslararası mevzuatın Türkiye'ye yansımaları ve iç mevzuat birlikte düşünüldüğünde, kent yönetimlerinin güçlendirilmesine yönelik rasyonel adımlar atılmadığı da ortadadır. Kent hakkı sürecinde, Türkiye için yapılması gereken mevzuatın uyumlandırılması ile sınırlı değildir. Mevzuat, yalnızca kentlilerin kentle kurduğu bağı güçlendirmeye olanak sağlayacak şekilde güçlendirilebilir. Türkiye kentleşmesinin tarihsel süreci izlendiğinde, ademimerkeziyetçi bir yerel yönetim

anlayışının kısa vadede hayata geçmeyeceği görülecektir. Bu sebeple, kentlilerin kent ile kurduğu bağı güçlendirmeye yönelik atılımların yerel yönetim birimlerinin sorumluluğundadır. 2024 Yerel Seçim Süreci ile, Belediye yönetimlerinde pek çok değişim gerçekleşmiştir. Belediyelerin, hizmet sunma noktasında birbirleriyle yarış halinde oldukları söylenebilir. Bu durumun kent hakkını nasıl etkileyeceğini henüz tespit etmek mümkün olmasa da kent hakkının özü kentliye ne kadar yardım edildiği ile değil, kentlinin ne kadar yardıma muhtaç olmadığı ile ilgilidir. Yaşanan ekonomik krizin etkilerinin kente yansımaları, belediyeler tarafından yumuşatılmak isteniyor olsa da kentlilerin kent yönetiminde aktif bir rol almalarının sağlanması, kent konseylerinin güçlendirilmesi ve daha katılımcı bir yapıya dönüştürülmesi gerekmektedir.

Son olarak, kent hakkı kavramı hiçbir zaman tam olarak ulaşılamayacak bir ideale giden yolculuk olarak ifade edilebilecektir. Kent gün geçtikçe büyür ve genişlerken kentlinin de ihtiyaçları ve istekleri çeşitlenmektedir. Bu da kent hakkı kavramının dinamik yapısını her zaman ve her dönemde koruyacağının göstergesi niteliğindedir. Kent hakkı, özellikle gelişen teknolojinin kente yansımalarının her gün geliştiği dijital dönüşüm süreci içerisinde kapsamı sürekli değişiklik gösterebilecek bir ideal durumun ifadesidir. Önemli olan, bahsedilen dijital dönüşüm süreci içerisinde kent- kentli ilişkisinin mümkün olduğunca güçlendirilmesidir.

KAYNAKÇA

- Antonova, N. L., Musaev, T. I. ve Antonova, P. O., (2020), “Right To The City: Youth’s View to Live in The City”, **IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering**, (962), s. 1-5.
- Attoh, K. A., (2011), “What Kind of Right is the Right to the City?”, **Progress in Human Geography**, 35(5), s. 669-685.
- Bakıcı, T., Almirall, E. ve Wareham, J. (2012), “A Smart City Initiative: The Case of Barcelona,” **Journal of the Knowledge Economy**, 2 (1), s. 1– 14.
- Barret, E. J., (2019), “Defining Their Right to the City: Perspectives from Lower-Income Youth”, **Urban Affairs Review**, 57(3), s. 709-730.
- Beşirli, H., (2013), **Gençlik Sosyolojisi: Politik Toplumsallaşma ve Gençlik**, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Berkani, A. ve Köymen, E., (2023), “Akıllı Şehirlerin Tasarım ve Geliştirilmesinde Şehir Bilgi Modellemesinin (CIM) Rolü: Amsterdam Örneği”, **PLANARCH - Design and Planning Research**, 7(2), s. 163-170.
- Bilici, Z. ve Babahanoğlu, V., (2018), “Akıllı Kent Uygulamaları ve Konya Örneği”, **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, 9(2), 124-139.
- Budak, B., (2018), “Paris Komünü’ndeki Demokrasinin Analizi”, **Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 6(2), s. 140-155.
- Çapcıoğlu, İ., (2016), “Gençlik Dönemi ‘Kimlik Arayışı’nın Demokratik Değerlerin ve İletişim Becerilerinin Gelişimine Etkisi”, **Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1(2), s. 57-76.

Çavuşoğlu, E., (2016), **Türkiye Kentleşmesinin Toplumsal Arkeolojisi**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Chen, M. vd., (2014), “Big Data: A Survey”, **Mobile Networks and Applications**, 19(2), s. 171-209.

Corbusier, L., (2018), **Atina Anlaşması** (Çev. Yörükân, A.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ebert, C. ve Duarte, C., (2018), “Digital Transformation”, **IEEE Software**, 35(4), s. 16-21.

Ekman, A., (2020), “Les Smart Cities : Ambitions Chinoises À L’heure Du COVID-19”, **Politique Étrangère**, 2020(3), s. 141-151.

Elvan, L. (2017). “Akıllı Şehirler: Lüks Değil İhtiyaç”, **İTÜ Vakfı Dergisi**, (77), s. 6-9.

Ekinci Özyardımcı, E., (2022), “Dijitalleşmenin Yerel Yönetimlere Etkisi. Türkiye ve İngiltere Örneği”, **Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 4(2), s. 35-52.

Erbay, Y., Arapgirlioğlu, K. Ve Alataş, Z., (2023), **Yenilenen Avrupa Kentsel Şartı ve Belediyeler**, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

Gürsoy, O. (2019). **Akıllı Kent Yaklaşımı ve Türkiye’deki Büyükşehirler İçin Uygulama İmkânlar**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Hämäläinen, M., (2020), “A Framework for a Smart City Design: Digital Transformation in the Helsinki Smart City”, Vanessa Radden (ed.), **Entrepreneurship and the Community** içinde (s. 63-86), İsviçre: Springer Cham.

Harvey, D., (2008), “The Right to the City”, **New Left Review**, (53), s. 23-40.

Harvey, D., (2012), **Asi Şehirler** (Çev. Temiz, A.D.), İstanbul: Metis Yayınları.

Işık, Ş., (2005), “Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri”, **Ege Coğrafya Dergisi**, (14), s. 57-71.

Hisoğlu Koç, T. (2020), **Kamu Yönetiminde Dijital Dönüşüm: Türkiye’de Kamu Yönetiminin Dijital Dönüşümüne Dair Bir Analiz**, Trabzon: Avrasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Jnr, B.A., (2021), “Managing Digital Transformation of Smart Cities Through Enterprise Architecture – A Review and Research Agenda”, **Enterprise Information Systems**, 15(3), s. 299-331.

Karpat, K. H., (2020), **Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm**, İstanbul: Timaş.

Keleş, R., (2018), **Eski Ankara’da Bir Şehir Tipolojisi**, Ankara: İdealkent.

Keleş, R., (2021), **Kentleşme Politikası**, Ankara: İmge Kitabevi.

Komminos, N., (2009), “Intelligent Cities: Towards Interactive and Global Innovation Environments”, **Int. J. Innovation and Regional Development**, 1(4), s. 337-355.

Lefebvre, H., (2015), **Şehir Hakkı** (Çev. Ergüden, I.), İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lefebvre, H., (2020), **Şehir Hakkı II** (Çev. Yetkin, M.), İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lefebvre, H., (2021), **Kentsel Devrim** (Çev. Sezer, S.), İstanbul: Sel Yayıncılık.

Marcuse, P., (2009), “From Critical Urban Theory to the Right to the City”, **City**, 13(2-3), s. 185-197.

Marshall, G., (1999), **Sosyoloji Sözlüğü** (Çev. Akınhay, O. Ve Kömürcü, D.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Massey, J., (2009), “City of Bits: Young People, Cyberspace and the City”, **Youth, Media and Communication Seminar**, BSA Youth Study Group.

McAfee, A. vd., (2012), “Big Data: The Management Revolution”, **Harvard Business Review**, 90(10), s. 60-68.

Mirghaemi, S. A., (2019), “Akıllı Kentler Üzerine Bir İnceleme: Türkiye Örneği”, **Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi**, 12(2), s. 37-46.

Mitchell, D., (2020), **Kent Hakkı: Sosyal Adalet ve Kamusal Alan Mücadelesi** (Çev. Çavdar, A.), İstanbul: Ayrıntı.

Muratoğlu, T., (2011), “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türk Hukuku”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 69(1-2), s. 737-775.

Mutlu, A. ve Yücel Batmaz, N., (2013), **Türkiye’de Kent Hakkı**, Ankara: Orion Yayınevi.

Nwankpa, J.K. ve Roumani, Y., (2016), “IT Capability and Digital Transformation: A Firm Performance Perspective”, **Thirty Seventh International Conference on Information Systems**, Dublin, s. 1-16.

Örselli, E. ve Akbay, C., (2019), “Teknoloji ve Kent Yaşamında Dönüşüm: Akıllı Kentler”, **Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi**, 2(1), s. 228-241.

Özalp, M. N., (2022), **Bir Başkent’in Anatomisi**, Ankara: İdealkent.

Purcell, M., (2002), “Excavating Lefebvre: The right to the city and its urban politics of the Inhabitant”, **GeoJournal**, 58(2), s. 99-108.

Purcell, M., (2006), “Urban Democracy and the Local Trap”, **Urban Theories**, 43(11), s. 1921-1941.

PWC Cleantech Report (2012), “Smart Cities from Earthen Walls to Smart Grids”, PWC.

Sallan Gül, S., Sezer, M. ve Kahya Nizam, Ö., (2015), “Eylemcilerin Gözünden Bir Sosyal Hareket ve Kent Hakkı Talebi Olarak Taksim Gezi Parkı Eylemleri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 22, s. 1-28.

- Seymen Aksu, N. ve Yalçiner Ercoşkun, Ö., (2022), “Kentlerde Dijital Dönüşüm ve Metaverse”, **Dokuz Eylül Mimarlık Fakültesi Dergisi**, 3(2), s. 108-122.
- Şahin, A. ve Örselli, E., (2003), “E-devlet Anlayışı Sürecinde Türkiye”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (9), s. 343-356.
- Şahin, A. ve Yılmaz, F. H., (2019), “Akıllı Kent Uygulamaları: Stockholm ve Bursa Üzerinden Bir Değerlendirme”, **Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi**, 6(43), s. 2897-2915.
- Tan, L. ve Wang, N., (2010), “Future İnternet: The İnternet Of Things”, **ICACTE**, (5), s. 376.
- Taştekin A. ve Akca H., (2020), “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’na Türkiye’nin Koyduğu Çekincelerin Yeniden Değerlendirilmesi”, **Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi**, 3(3), s. 594-609.
- Teichert, R., (2019), “Digital Transformation Maturity: A Systematic Review of Literature”, **Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis**, 67(6), s. 1673-1687.
- Tezcan, M., (1997), **Gençlik Sosyolojisi ve Antropolojisi Çalışmaları**, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tomczyk, Ł., (2024), “Digital Transformation and Digital Competences of Urban and Rural Polish Youths”, **Politics and Governance**, (12), s. 1-18.
- Tunca, İ., (2023), **Teknolojinin Kent Hayatına Etkileri: Akıllı Kentler Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul: Dora Yayınları.
- Tuncay, S., (2000), “Türkiye’de Gençlik Sorunlarının Psikolojik Boyutu”, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**, 1(1), s. 231-257.

Türkay, U. ve Artar, O., (2021), Havacılık Sektöründe Havalimanlarının Dijital Dönüşümü.

Working Paper Series, 2(1), s. 86–97.

Türker- Küyel, M., (1986), “**Gençlik Kavramı**”, Erdem, 2(4), s. 1-11.

Uçar, A., Şemşit, S. Ve Negiz, N., (2017), “Avrupa Birliği Akıllı Kent Uygulamaları ve Türkiye’deki Yansımaları”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 22 (KAYFOR15), s. 1785-1798.

Uray, G., (2022-3), “Konut Hakkı ve Konut Aktivizmi”, **İdealkent**, 37 (13), s. 1981-2001.

Uslu, N., (2023), “Kent İçi Ulaşımında Kent Hakkını Aramak: Transların İETT Otobüs Deneyimleri”, **Feminist Tahayyül**, 4(2), s. 192-225.

Uzunçarşılı Baysal, C., (2011), “Kent Hakkı Yeniden Hayat Bulurken”, **Eğitim Bilim Toplum**, 9(36), s. 31-55.

Yankın, F. B., (2019), “Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı”, **Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 7(2), s. 1-38.

Yolvermez, B. ve Kaytan, M., (2022). “Covid-19 Pandemisinde Derinleşen Öğrenci Yoksulluğu: Sakarya Üniversitesi Örneği”, **OÜSOBİAD**, 12 (3), s. 1755-1776.

Tüzel Kaynak ve Kurum Yayınları

5393 Sayılı Belediye Kanunu, (2005), Resmî Gazete, 13/7/2005 Sayı: 25874

6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (2012), Resmi Gazete, 12/11/2012 Sayı: 28489

Avrupa Kentsel Şartı, (1996),
<http://www.migm.gov.tr/kurumlar/migm.gov.tr/AVRUPAKONSEYI/KentSart-1.pdf>
(Erişim Tarihi: 02.08.2022).

Avrupa Kentsel Şartı II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto, (2008),
<http://www.migm.gov.tr/kurumlar/migm.gov.tr/AVRUPA-KONSEYI/AvrupaKentselSarti-2.pdf> (Erişim Tarihi: 05.01.2024).

Avrupa Kentsel Şartı III: Dönüşümler Çağında Kentsel Yaşam, (2023),
<https://www.tbb.gov.tr/File/ContentFile/401/Avrupa%20Kentsel%20%C5%9Eart%C4%B1-III.pdf> (Erişim Tarihi: 15.02.2024).

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, (1985),
https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020143139122_tur.pdf (Erişim Tarihi: 29.11.2023).

Council of Europe, (2018), Connecting The Dots: Young People, Social İnclusion and Digitalisation, <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/symposium-2018> (Erişim Tarihi: 05.11.2023).

European Union, (2013), European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities Strategic Implementation Plan, <https://smartcities.at/wp-content/uploads/sites/3/sip-final-en.pdf> (Erişim Tarihi: 02.10.2024).

Gençlik ve Spor Bakanlığı, (2019), “Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi”, https://gsb.gov.tr/dosyalar/mevzuatlar/ulusal_genclik_ve_spor_politikasi.pdf (Erişim Tarihi: 05.07.2023).

International Organization for Standardization, (2020), “What are the Smart Cities?”, <https://www.iso.org/sites/worldsmartcity> (Erişim Tarihi: 05.07.2024).

Kamu Teknoloji Platformu, (2016), “Akıllı Kentler Masabaşı Araştırması” <http://www.akillisehirler.org> (Erişim Tarihi: 04.05.2024).

OECD, (2019a), Artificial Intelligence in Society, OECD Publishing, Paris, <https://www.oecd.org/publications/artificial-intelligence-in-society-eedfee77-en.htm> (Erişim Tarihi: 09.12.2023).

OECD, (2019b), Going Digital: Shaping Policies, Improving Lives, OECD Publishing, Paris, <https://www.oecd.org/publications/going-digital-shaping-policies-improving-lives-9789264312012-en.htm> (Erişim Tarihi: 09.12.2023).

OECD, (2019c), Strengthening Digital Government, OECD Going Digital Policy Note, OECD Publishing, Paris, <https://www.oecd.org/gov/digital-government/strengthening-digital-government.pdf> (Erişim Tarihi: 09.12.2023).

The European Commission, (2020), “What are the smart cities?”, https://ec.europa.eu/info/eu-regional-and-urban-development/topics/cities-and-urban-development/city-initiatives/smart-cities_en (Erişim Tarihi: 04.09.2024).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2023-49684> (Erişim Tarihi: 04.02.2024).

UN HABITAT, (2009), Urban Policies and the Right to the City Rights, Responsibilities and Citizenship, UNESDOC, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000178090> (Erişim Tarihi: 14.02.2024).

World Bank, (2015), “Smart Cities”, <https://www.worldbank.org/en/topic/digitaldevelopment/brief/smart-cities> (Erişim Tarihi: 01.09.2024).

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

-Gençlerin belediye yönetimine katılımına yönelik politikalar üretiyor musunuz?

-Belediyenin gençlik meclisinin çalışmalarından bahsedebilir misiniz?

-Belediyenin halka açık toplantılarına gençlerin katılımını takip ediyor musunuz?

Hangi toplantılara katılıyorlar örneğin?

-Belediyeye gençler tarafından getirilen talepler ne doğrultuda oluyor? Dilekçe yoluyla başvuru yapılıyor mu, talepler daha çok hangi amaç için yapılıyor? İletişim kanalları neler?

-Genel itibariyle Belediyenin gençler özelinde ürettiği politikalardan bahsedebilir misiniz?

-Belediyenin gençlere yönelik verdiği eğitimlerden bahsedebilir misiniz?

-Belediyenin gençlerle ilgili bir temsilcisi var mı?

-Belediyenin online kurslarına gençler gerekli katılımı sağlıyor mu? (Dijital okuryazarlık eğitimi)

-Belediyenin gençlere istihdam yaratma konusunda sunduğu hizmetler var mı?

-Belediyenin gençlerin kötü alışkanlıklarına, fiziksel ve ruhsal sağlıklarına, barınmalarına yönelik eğitim ya da yardımları var mı?

-Gençlerin Belediyeden özellikle talep ettiği eğitimler var mı? (Çalışma ortamı, kütüphane vs.)

-Gençlere eğitim, kültür- sanat, spora yönelik politikalar üretiliyor mu?

-Gençlerin teknolojiyle olan ilişkileri daha güçlü olarak kabul ediyoruz. Bu doğrultuda ürettiğiniz bir politika var mı?

-Gençlere yönelik politikalar üretilirken Avrupa ve küresel politikalardan faydalıyor musunuz? Ya da entegrasyonu artırmaya yönelik uluslararası projeleriniz var mı?

-İlçede yürürlükte olan bir Gençlik Planı ya da Stratejisi ya da bir raporu var mı?

- Gençlik üzerinde yürütülen bir araştırma, anket ya da mülakat var mı?

-Gençlere yönelik yarışmalar düzenleniyor mu?

- Gençler Belediyeden ilerlemek istedikleri herhangi bir alana dair maddi destek alabiliyor mu?

-Gençlerin aktif katılımını sağlamak için herhangi bir önlem alınıyor mu? Gençlik Meclisi'nde alınan kararlar belediye meclisine taşınabiliyor mu?

-Çankaya Belediyesi sınırları içindeki sizce en büyük 3 sorun alanı nedir?

-Belediyenin sosyal medya kanallarında teknolojinin yeteri kadar kullanıldığını söyleyebilir misiniz?

EK-2

Etik Kurul Kararı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 03.01.2024

Toplantı Sayısı : 01

Karar Sayısı : 18

18- Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğr. Üyesi Prof. Dr. Tayfun ÇINAR'ın danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Nilüfer ERGİN'in, "Dijital Dönüşüm Sürecinde Kent Yönetimi ile Kent Gençliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Ankara-Çankaya Örneği" başlıklı tezi ile ilgili 27/12/2023 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğr. Üyesi Prof. Dr. Tayfun ÇINAR'ın danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Nilüfer ERGİN'in, "Dijital Dönüşüm Sürecinde Kent Yönetimi ile Kent Gençliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Ankara-Çankaya Örneği" başlıklı tezi ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIYDIR
03/01/2024

EK-3

Çankaya Belediyesi Mülakat İzni

26.04.2024-1038804

T.C.
ÇANKAYA BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

Sayı : E-75923808-770-1038804
Konu : Tez Çalışması için Mülakat Talebi

26.04.2024

Sayın Nilüfer ERGİN (HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE
İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ)

İlgi : 26.04.2024 tarihli ve E-1038503 sayılı dilekçe

Sayın Nilüfer Ergin,

Çankaya Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Gençlik Birimi'yle akademik çalışmanıza yönelik mülakat talebiniz tarafımızca olumlu bulunmuştur. İlgili personelimiz dilekçenizde belirttiğiniz irtibat numarası üzerinden sizinle iletişime geçecektir. Saygılar ve kolaylıklar diler; bilgilerinizi rica ederim.

Dr. İbrahim Ethem TORUNOĞLU
Kültür ve Sosyal İşleri Müdür V.

EK-4

Yerel Yönetimler İçin Gençlik Göstergeleri Belgesi

https://dortmevsimood.org/wp-content/uploads/2023/07/DORTMEVSIM_GenclikGostergeleri-2.pdf

ÖZET

Kent hakkı, kentte yaşayan her bir bireyin vatandaşlık bağı aranmaksızın sahip olması gereken bir haktır. Kentlinin hayatla kurduğu bağı mekânsal aracı olarak kent, kentliye ihtiyaç duyduğu her şeyi sunmanın yanında kendini gerçekleştirme fırsatı sağlamalıdır. Özellikle kent gençliği için bu fırsatların kent tarafından sunulması, gençlerin hayatlarını şekillendirme noktasında büyük öneme sahiptir. Gençlerin günümüz koşullarında kentte dezavantajlı konumda bulunmaları, kent hakkına sahip olmalarının önemini de artırmaktadır.

Dijital dönüşüm süreci ve bilgi çağının getirdiği değişiklikler, kenti de direkt ya da dolaylı şekilde etkilemektedir. Bu etki, kent hakkı özelinde incelendiğinde akıllı kent politikalarının gerek küresel gerek ulusal düzeyde hız kazandığı görülmektedir. Bu süreçten kent gençliğinin kent ile ilişkisi de etkilenmekte ve dönüşüm geçirmektedir. Çalışma çerçevesinde, dijital dönüşüm süreci içerisinde kentin ve kent gençliğinin nasıl etkilendiği ulusal ve uluslararası politikalar ve gençlik mücadeleleri ekseninde incelenmiş, kavramsal olarak kent hakkı tartışılmıştır.

Gençlerin kent hakkına ulaşma durumları, Çankaya Belediyesi özelinde incelenmiştir. Çankaya Belediyesi çalışanlarıyla yapılan mülakatlar incelenmiş ve Çankaya özelinde gençlerin kent hakkına sahip olma durumları tartışılmıştır. Araştırmanın çıktıları, uluslararası alanda kabul gören kent hakkı sınırları içerisinde düşünüldüğünde Çankaya Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan gençlerin kent hakkına sahip olma noktasında avantajlı olduklarını ortaya koymuştur. Çankaya Belediyesi'nin gençliğe yönelik politikalar üretmekten sorumlu çalışanları, kent ile gençlerin kurduğu ilişkinin güçlendirmesine yönelik çaba göstermekte ve politika üretmektedir. Tam olarak gençlerin kent hakkına sahip olduğunu ifade etmek doğru olmayacak olsa da Çankaya

Belediyesi, sınırları içerisinde yaşayan gençlerin kent hakkına sahip olmaları için çaba göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent hakkı, kent gençliği, dijital dönüşüm, Çankaya Belediyesi, kentsel mekân.

SUMMARY

The right to the city is a right that every individual living in the city should possess, regardless of their citizenship status. As the spatial medium through which city dwellers connect with life, the city should not only provide everything they need but also offer opportunities for self-realization. For urban youth, in particular, the availability of these opportunities by the city is crucial in shaping their lives. The disadvantaged position of youth in urban settings today further underscores the importance of their right to the city.

The process of digital transformation and the changes brought about by the information age directly or indirectly impact cities. When examined in the context of the right to the city, it is evident that smart city policies are gaining momentum both globally and nationally. This process also affects and transforms the relationship between urban youth and the city. Within the framework of this study, the impact of the digital transformation process on the city and urban youth has been examined through national and international policies and youth movements, and the concept of the right to the city has been discussed.

The status of youth in achieving the right to the city has been examined specifically within the Çankaya Municipality. Interviews with Çankaya Municipality employees analyzed, discussing the status of youth in Çankaya in terms of their right to the city. When considering the findings of the research within the internationally accepted boundaries of the right to the city, it has been revealed that young people living within the boundaries of the Çankaya Municipality are advantaged in possessing this right. Employees responsible for youth policies within the Çankaya Municipality strive to strengthen the relationship between the city and its youth and to develop relevant policies. Although it may not be entirely accurate to state that young people fully possess the right

to the city, the Çankaya Municipality is making significant efforts to ensure that young residents attain this right.

Keywords: right to the city, youth of the city, digital transformation, Çankaya Municipality, urban space.

